

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Mgr. Barsegyan Karmen

**STÁTOPRÁVNÍ POSTAVENÍ NÁHORNÍHO
KARABACHU**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Radovan Suchánek, Ph.D.

Katedra: ústavního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 7. 5. 2012

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 7. 5. 2012

Mgr. Karmen Barsegyan

„Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu této diplomové práce panu JUDr. Radovanovi Suchánkovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky, podporu a trpělivost.“

Mgr. Karmen Barsegyan

Obsah

Úvod.....	1
1. Náhorní Karabach v historické perspektivě.....	3
1.1. Náhorní Karabach z dávných dob do roku 1918.....	3
1.2. Náhorní Karabach v letech 1918 – 1920.....	6
1.3. Náhorní Karabach na Zakavkazsku v dobách ustanovení sovětské vlády.....	12
1.4. Boj za samostatnost.....	15
2. Náhorní Karabach jako stát.....	22
2.1. Vznik a formování státnosti.....	22
2.2. Základní principy.....	23
2.2.1. Státní moc a politický systém.....	28
2.3. Základní práva, svobody a povinnosti člověka a občana.....	30
2.4. Organická struktura.....	32
2.4.1 Moc zákonodárná.....	33
2.4.2. Moc výkonná.....	36
2.4.3. Moc soudní.....	38
2.4.4. Systém kontroly a ochrany práv v NK R.....	40
2.4.5. Územní členění a samospráva.....	41
2.5. Faktické naplnění Ústavy NK R.....	42
3. Náhorní Karabach z pohledu mezinárodního práva.....	45
3.1. Vnitřní a vnější suverenita.....	46
3.2. Mezinárodní uznání státu.....	48
3.3. Působení na mezinárodní scéně.....	50
Závěr.....	52

Seznam zkratek	55
Použitá literatura	56
Přílohy	59
Resumé.....	106
Резюме.....	107
Název práce v českém jazyce.....	109
Klíčová slova v českém jazyce	109
Název práce v anglickém jazyce	109
Klíčová slova v anglickém jazyce.....	109

Úvod

Rozpad územně nejrozsáhlejšího státu v historii lidstva v roce 1991 otevřel cestu ke vzniku patnácti mezinárodně uznaných států, ale také oživil po desetiletí spící spor mezi Arménií a Ázerbájdžánem o území Náhorního Karabachu. Spor, který vyústil ve vyhlášení nezávislosti Náhorního Karabachu.

Otázka Náhorního Karabachu je často diskutovaným tématem. Jednak po vyhlášení nezávislosti Kosova a jeho následného uznání coby nezávislého státu většinou mezinárodního společenství, druhák kvůli stále neukončenému ozbrojenému konfliktu v regionu, v důsledku kterého dochází k masovému porušení lidských práv.

Otázka právního postavení Náhorního Karabachu i po dvaceti letech po vyhlášení státu NKR dokáže vyvolat ostré polemiky a debaty. Mnozí teoretici charakterizují Náhorní Karabach jako nezávislý stát, který však není s geopolitických důvodů uznán mezinárodním společenstvím. Další pak mluví o Náhorním Karabachu jako o autonomní oblasti na území Ázerbájdžánu. Ázerbájdžán o Náhorním Karabachu mluví, jako o svém území, který je okupován vojsky sousední Arménie, a na kterém byl spáchán mezinárodní zločin agrese.

Ráda bych hned na začátku této práce objasnila, že problematika Náhorního Karabachu je velice komplikovaná a dá se na ní pohlížet z mnoha hledisek. V této diplomové práci se budu věnovat státoprávnímu postavení Republiky Náhorní Karabach, proto se budu snažit zhodnotit právní postavení Náhorního Karabachu na základě norem ústavního práva této neuznané republiky. Mezinárodního práva a postoje Ázerbájdžánu a Arménie se dotknu jen letmo. Stěžejním cílem mé práce je tedy popsat základní principy ústavního zřízení NKR, postavení a fungování státních a samosprávných orgánů a to z pohledu de iure a de facto.

V první kapitole této práce se zabývám historií Náhorního Karabachu pro zpřehlednění historických souvislostí, ze kterých později vycházím. V této kapitole se budu zabývat především postavením Náhorního Karabachu a jeho samostatnosti, popř. nesamostatnosti.

Druhá a stěžejní kapitola této diplomové práce popisuje Náhorní Karabach jako subjekt mezinárodního práva, tj. nezávislý stát. Věnuje se vzniku a formování státnosti,

základním principům fungování státu, organické struktury, ustavování a vzájemným vztahům a postavení státních orgánů.

Vzhledem k tomu, že určité otázky nelze vyvodit pouze na základě historických reálií a popisem faktického stavu, je nutné vzít v potaz postoj mezinárodního společenství a vztah k mezinárodnímu právu jako takovému. K určení statutu Náhorního Karabachu je nezbytné zhodnotit, jaký postoj k němu zaujímají ostatní subjekty mezinárodního práva a zda ho považují za samostatný stát či nikoli. K zodpovězení těchto otázek vycházím z mezinárodněprávního institutu uznání entity ostatními subjekty mezinárodního práva a teorií vnější suverenity, kterým se věnují ve třetí kapitole této práce.

V závěru své práce shrnuji skutečnosti zjištěné v předchozích kapitolách, zabývám se postojem Ázerbájdžánu a otázkou, zda je možný kompromis při řešení konfliktu o Náhorní Karabach.

1. Náhorní Karabach v historické perspektivě

1.1. Náhorní Karabach z dávných dob do roku 1918

Náhorní Karabach (historický název – Artsakh) se rozprostírá východními a jihovýchodními horskými a podhorskými oblastmi Malého Kavkazu a tvoří severovýchodní část arménské plošiny. Obloukovitě se táhne od pohoří v okolí východní části jezera Sevan až na jihovýchod k řece Araks.

První důkazy o dávné historii země se datují do období acheuléen středního paleolitu (500 až 100 tisíc let př. n. l.). Těmito důkazy jsou staré nástroje a osteologické materiály nalezené v jeskyních Vorvan-Azokh, Tsakhach, Unotand, Horadzor. Pro obnovení procesu antropogeneze na Blízkém východě mají zvláštní význam neandertálské čelisti, nalezené v jeskyni Vorvan-Azokh.

Na začátku prvního tisíciletí př. n. l. Artsakh patřil do politické a kulturní sféry vlivu Asýrie a říše Urartu. Klínové písmo urartského krále Sardura II, objevené u obce Tsovk ukazuje, že jeho vojska dosáhla země Urtekhini (Artsakh).

Stát Urartu a kmeny, které byly jeho součástí, hráli důležitou roli ve formování arménského národa. Po pádu království Urartu (na začátku VI. století př. n. l.), začínají hrát arménské kmeny nejaktivnější roli v této oblasti. Tomuto období připisujeme i vytvoření prvního Arménského království. Od svého vzniku čelilo Arménské království útokům okolních států. V letech 550 – 331 př. n. l. se Arménské království, včetně území Artsakhu, nacházelo pod nadvládou Persie.

V polovině I. století př. n. l. se Arménské království stává nejmocnějším státem v Malé Asii. Arménským králem Tigran Veliký, dává Artsakhu důležitost, tím že zde nechá postavit Tigranakert, jedno ze čtyř měst nesoucí jeho jméno. Ruiny tohoto města jsou v blízkosti dnešního Agdamu.

V letech 66 až 428 n. l. byl Artsakh součástí Arménského království Arshakidů, po rozpadu kterého byl rozdělen mezi Persii a Byzantskou říši, a společně s arménskou provincií Utik byl připojen k Albánskému království, které se rozkládalo k severu od řeky Kura. V roce 469 se království přeměnilo v perskou provincii, ale i přesto si udrželo svůj název Albánie.

Od začátku IV. století se do Artsakhu dostávalo a rozšiřovalo křesťanství. Na začátku V. století zásluhou vytvoření arménské abecedy Mesropem Mashtotsem dochází jak v Arménii, tak i na území Artsakhu k nebývalému nárůstu kultury. V této souvislosti je namístě připomenout, že jednu z prvních arménských škol založil Mesrop Mashtots právě v Amaraském klášteře v Artsakhu.

Po dobu V. století východní část Arménie, včetně Artsakhu, zůstávala pod perskou nadvládou. V roce 451 v reakci na nátlakovou politiku Persie, nutící k přistoupení k zoroastrismu, Arméni zorganizují silné povstání známé jako Vartanovská válka. Této války se účastnil i Artsakh, obzvláště důležitou roli v ní sehrálo jeho vynikající jezdectvo. Po potlačení povstání se podstatná část arménského vojska skryla v pevnostech a hustých lesích Artsakhu, odkud nadále pokračovala v boji proti cizí vládě. Na konci V. století se Artsakh a sousední Utik sjednotili pod vládou Aranshakhiků, v čele s Vachaganem III Pobožným (487 – 510 n. l.). Za vlády Vachagana III lze sledovat významný rozvoj vědy a kultury. Podle dobových svědectví se v těchto letech postavilo více než 360 kostelů.

Na přelomu VI – VII. století se Albánské království rozpadlo do několika malých knížectví, na které se již neuplatňoval kolektivní název „Albánie“ nebo „Albánci“, protože od té chvíle se nazývaly podle národu, který dané knížectví obývalo.

Artsakh a Utik společně vytvářejí samostatné knížectví Aranshakhiků. V VII. století arménskou dynastií Aranshakhiků vystřídá perský rod Mihranyanů, který však přijímá křesťanství a rychle se armenizuje.

Ve druhé polovině VII. století, v raném období arabské nadvlády, se politický a kulturní život v Artsakhu nezastavuje. V IV – VII. století se v Artsakhu vytváří svébytná křesťanská kultura.

Od počátku IX. století v Artsakhu sílí knížecí domy Khachen a Dizak. Khachenský kníže Sahl Smbatyan a Dizacký kníže Yesayi Abu Musa se společně postavili do čela boje proti Arabům. Knížatům, stejně tak i jejím budoucím následníkům se daří udržet hranice svých panství nedobytnými.

Od X. století začíná knížectví Khachen hrát významnou roli v politickém a kulturním životě regionu. Během XI – XII. století jsou Artsakh a Khachen vystaveny nájezdům seldžuckých Turků, ale daří se jim ubránit svojí nezávislost. Konec XII. století a první polovina XIII. století se stali jedním z nejpříznivějších období

regionu. Právě v této době vznikají cenné architektonické komplexy, jako kostel Jana Křtitele a předsíň kláštera Gandzasar (1216 – 1248), katedrála kláštera Dadi (1214), katedrála Gtchavank (1241 – 1248). Všechny tyto architektonické perly jsou považovány za mistrovská díla arménské architektury.

Ve 30. a 40. letech XIII. století Zakavkazsko dobývají Mongolové. Díky úsilí Hasana Jalala, knížete Artsakhu a Khachenu, se zemi podaří částečně zachránit před zničením. Avšak záhy po jeho smrti (1261) se i Khachen stává obětí Mongolů. Situace se dále zhoršila v XIV. století za vlády turkických kmenů Kara-kojunlu a ar-Koyunlu, kteří vystřídali Mongoly. V této době bylo zničeno mnoho památek architektury. Právě z těch dob se území Artsakhu začíná říkat Karabach.

V XVI. století se na území Karabachu vytváří řada svébytných administrativně-politických jednotek, které se nazývaly "melikstva" (knížectví), a jejich vládcí "melikové" (hebrejský výraz pro "korunovaný"). Později se melikstva sjednocují do 5 hlavních knížectví: Varanda, Khachen Dizak, Dzharaberd a Gulistan, které jsou známy jako "knížectví Khamsa" (z arabského slova "Hamsa" - "pět").

V XVII – XVIII. století karabašští knížata (melikové) vedli osvobozené boje proti perskému šáhovi a tureckému sultánovi. S cílem získat pomoc od křesťanského Západu, knížata souběžně s ozbrojeným boj, vysílaly své vyslance do Evropy a Ruska.

V 50. letech XVIII. století využil vůdce jednoho z turkických kmenů napjaté situace a vnitřních bojů mezi knížaty Karabachu a za pomoci knížete Varanda Shahnazara II. obsadil pevnost Šuši, kde se usadil a prohlásil Karabach chanstvím a sebe chánem. Tento krok byl podporován perským dvorem. Došlo k omezení práv místních knížat, zavedení nového cizího elementu, což ve svém důsledku přivedlo ke změně etnického složení v regionu.

Na přelomu XVIII. a XIX. století se postupně zvětšuje role carského Ruska v regionu. V důsledku rusko-perské války (1804 – 1813) se Persie navždy stáhla z regionu a na základě dohody, uzavřené 12. října 1813 v pevnosti Gulistan, téměř celé území Kavkazu včetně Karabachu a Gandzaku přešlo pod vládu Ruska. Tím byl položen základní kámen procesu prosazování se Ruska v Zakavkazsku.

Druhá rusko-perská válka v letech 1827 – 1828 skončila 10. února uzavřením Turkmenčajské dohody. V souladu s ní získalo Rusko Jerevanské a Nachičevanské

chánství a Ordubadskou provincií. Tím také došlo k připojení téměř celé východní Arménie k Rusku.

V roce 1840 se carským Ruskem na Zakavkazsku koná nové administrativní členění. Vytváří se Gruzínsko-Emeretská gubernie s centrem v Tbilisi a Kaspická gubernie s centrem v Shemakhu. Větší část východních arménských území se připojí k Gruzínsko-Emeretské gubernii. Zbývající část, včetně území Karabachu, se přidělí Kaspické gubernii.

Ve druhé polovině 40. let XIX. století v důsledku nového správního rozdělení, se vytvoří Tbiliská, Kutaiská, Shemakhinská a Derbentská gubernie, jejíž část území leží na Zakavkazsku. Východo-arménská území se statusem zvláštních provincií jsou součástí prvních tří výše uvedených gubernií.

Podle nové Charty carského Ruska ze dne 9. prosince 1867 se Zakavkazsko rozdělilo na 5 gubernií: Kutaisi, Tbilisi, Jerevan, Elizavetpol a Baku. Území Východní Arménie se rozložilo mezi Jerevanskou, Elizavetpolskou a Tbiliskou gubernie. Toto správní dělení, s menšími změnami přetrvalo do roku 1918.¹

1.2. Náhorní Karabach v letech 1918 – 1920

Období od roku 1918 do 1920 se považuje za jedno z nejtěžších období staleté historie karabašských Arménů. Právě v těchto letech starověkou arménskou oblast přeměnili v předmět teritoriálních sporů. Kromě toho je toto období rozhodujícím mezníkem pro následné určení toho, zda Náhorní Karabach patřil do územní soustavy Ázerbájdžánu či nikoli.

Po rozpadu Ruské říše 10. února 1918 byl do Tbilisi svolán Zakavkazský sněm, který 9 dubna téhož roku oznámil odtržení Zakavkazska od Ruska a vyhlásil Zakavkazskou Demokratickou Federativní Republiku. Avšak nezávislé Zakavkazsko existovalo jen krátkou chvíli. Ázerbájdžán usiloval o spojenectví s Tureckem, Gruzie spoléhala na Německo, a Arménie už tak zlomená masakry vůči jejímu národu na území Turecka zůstávala věrná spojeneckému Rusku, od kterého se však pomoci nedočkala.

¹ Shora uvedený text byl převzat a upraven z dokumentu: Арцах с древнейших времен до 1918г. In: ПРАВИТЕЛЬСТВО НАГОРНО КАРАБАХСКОЙ РЕСПУБЛИКИ [online]. 2012 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: <http://gov.nkr.am/index.php?section=resources/index&type=9&subtype=43>

Po odchodu ruské armády v dubnu 1918 a s postupem tureckých vojsk do vnitrozemí se proces rozpadu Zakavkazska jen urychlil.

Vzhledem k tomu, že se národy, které Zakavkazskou republiku vytvořili, rozcházel v zásadních otázkách, bylo sněmem ZDFR přijato rozhodnutí o rozpadu republiky, na které reagovali členské státy (Gruzie, Arménie a Ázerbájdžán) vyhlášením nezávislosti

V té době, byl Náhorní Karabach součástí Elizavetpolské gubernie a Ázerbájdžánská vláda záhy po rozpadu ZDFR deklarovala připojení Elizavetpolské gubernie k nově vzniklé Ázerbájdžánské demokratické republice. Tímto krokem usiloval Ázerbájdžán o získání kontroly nad Karabachem a Zangezurem – historická území Arménie s převládajícím arménským obyvatelstvem. Úsilí Ázerbájdžánu o co nejrychlejší ovládnutí těchto území bylo též zapříčiněno tragickými událostmi, které postihly arménské etnikum v době první světové války.²

Jak je známo, od roku 1915 Osmanské Turecko provádělo na území Západní Arménie politiku vyhlazování arménského národa. Za necelé tři roky bylo vyvražděno přes milion obyvatel arménského původu, čímž se tato Tureckem stále popíraná genocida zapsala do moderních dějin jako první svého druhu. Nově vzniklá Arménská republika, byla již od počátku natolik vyčerpaná, že nemohla vykonávat obranou funkci arménského národa, uplatňovat svá práva na původní arménská území.³

Nicméně obyvatelstvo Náhorního Karabachu a Zangezuru odmítlo přijmout jurisdikci Ázerbájdžánské republiky. Moc do svých rukou převzali arménské národní rady, které organizovaly a vedly boj proti Ázerbájdžánu.

Za tímto účelem byl 22. července 1918 v Shushi svolán první Arménský Národní Sjezd Karabachu, který prohlásil Náhorní Karabach za nezávislou administrativně-politickou jednotku, zvolil Národní radu a Národní vládu. O dva dny později byla přijata deklarace Národní vlády Náhorního Karabachu, která stanovila cíle nově zvolených orgánů státní moci.

² Shora uvedený text byl převzat a upraven z dokumentu: НАГОРНЫЙ КАРАБАХ В 1918-1920ГОДЫ. In: ПРАВИТЕЛЬСТВО НАГОРНО КАРАБАХСКОЙ РЕСПУБЛИКИ [online]. 2012[cit. 2012-04-10]. Dostupné z: <http://gov.nkr.am/index.php?section=resources/index&type=9&subtype=45>

³ Blíže k problematice Arménské genocidy v: BARSEGYAN, Karmen. Arménská genocida. Praha, 2009. Závěrečná bakalářská práce. Policejní akademie České republiky v Praze. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Kamín.

Po tomto sjezdu se vláda Ázerbájdžánu pokusila připojit Náhorní Karabach k území Ázerbájdžánu za pomoci použití vojenské síly. Velitel tureckých vojsk, Nuri Pasha, přednesl Národní radě Karabachu ultimátum, avšak druhý Arménský Národní Sjezd Karabachu, svolaný 6. září 1918, odmítl splnit požadavek tureckého velitele a ázerbájdžánské vlády.

V září 1918 vstoupili vojska Turecka do Baku s jasným cílem pokračovat v politice vyhlazování arménského etnika a zároveň s požadavkem plného odzbrojení Náhorního Karabachu, propuštění tureckých a ázerbájdžánských vojsk do Shushi a uznání ázerbájdžánské vlády. Třetí Arménský Národní Sjezd Karabachu požadavky Turků na odzbrojení a uznání ázerbájdžánské vlády rezolutně odmítla. Zamítnut byl taktéž požadavek na zavedení tureckých vojsk do Shushi. Turecké velitelství bylo nucené se vzdát požadavku na úplné odzbrojení, souhlasilo též s tím, že Arméni neuznají ázerbájdžánskou vládu a uchovají si status quo, trvalo pouze na zavedení vojsk do Shushi. Vzhledem k tomu, že porážka německého bloku v první světové válce byla otázkou několika dnů, Národní vláda s cílem vyhrát čas souhlasila se zavedením tureckých vojsk do Shushi. Záhy po vstupu do Shushi Turci odzbrojili arménské obyvatelstvo a zadrželi představitele arménské inteligence. Stejnou taktiku použili Turci i při provádění genocidy. Z tohoto důvodu Arméni Karabachu anulovali rozhodnutí třetího sjezdu a začali se připravovat k odboji.

Ale turecká vojska v Shushi nesetrvávala dlouho, dne 31. října 1918 Turecko přiznalo svojí porážku v první světové válce. Jeho vojska opustila Zakavkazsko a jejich místo od prosince zaujali Britové, kteří se stali absolutními vládci teritoria. Vláda Ázerbájdžánu se pro tento krát snažila získat Náhorní Karabach za pomoci Velké Británie.

K určení nových hranic v Zakavkazsku nemohlo dojít bez souhlasu Velké Británie. Oficiálně bylo vyhlášeno, že osud sporného území bude řešen na Pařížské mírové konferenci, ale to nebránilo britskému velení projevit snahu o připojení regionu k Ázerbájdžánu. Po ustanovení plné kontroly nad vývozem ázerbájdžánské ropy, Britové začali usilovat o definitivní oddělení Zakavkazska od Ruska, kde Ázerbájdžán měl hrát roli základny Západu v jižním Kavkazu a bránit sovětzaci celého regionu.

Právě z tohoto důvodu vedly spojenecké státy ve vztahu k Zakavkazsku pro-ázerbájdžánsky orientovanou politiku. Rozhodnutí otázky Náhorního Karabachu se

uměle protahovalo s cílem zajistit příznivý vývoj politické a vojenské situace v Ázerbájdžánu a změnu etnické struktury Náhorního Karabachu, který byl z větší části osídlen arménským etnikem.

S podporou britského velitelství ázerbájdžánská vláda jmenovala Kkhosrovbeka Sultanova generál-governérem Náhorního Karabachu, a zároveň příkazujícím tónem vyzvala Národní radu Náhorního Karabachu uznat ázerbájdžánskou vládu.

V návaznosti na tuto nótu byl 19. února 1919 v Shushi svolán čtvrtý Arménský Národní Sjezd Karabachu, který jednoznačně odmítl požadavek Ázerbájdžánu a vydal protestní notu proti jmenování Sultanova generál-governérem. V notě přijaté sjezdem se říká: *„Trvajíc na principu sebeurčení národů, arménské obyvatelstvo Karabachu respektuje právo na sebeurčení sousedního národa, zároveň se důrazně ohrazuje proti pokusům ázerbájdžánské vlády pošlapat toto právo arménského Karabachu, který nikdy neuznával ani neuzná vládu Ázerbájdžánu na svém území.“*⁴

Britská mise s cílem uklidnit arménské obyvatelstvo vystoupila s oficiální zprávou, ve které oznámila, že *„se souhlasem britského velitelství byl dočasně jmenován generál-governérem Zangezurského, Shushinského, Dzhivanshirskeho a Dzhebrailskeho újezdů, doktor Khosrovbek Sultanov. Britská mise považuje za nutné opětovně potvrdit, že příslušnost daných oblastí k té či jiné jednotce musí být vyřešena na mírové konferenci v Paříži“*.⁵

Národní rada Karabachu pak vydala odpovědní nótu: *„Národní rada Karabachu v plném počtu, společně s veliteli všech okresů Karabachu, se po projednání jmenování generál-governéra vlády Ázerbájdžánu, usnesla na tom, že arménský Karabach se nemůže smířit s podobným faktem, protože závislost na ázerbájdžánské vládě v jakékoliv míře, považuje arménský národ Karabachu za nepřípustnou, vzhledem k násilí a pošlapání práv, kterému se systematicky vydával arménský národ ze strany ázerbájdžánské vlády. Karabach předvedl světu, že nikdy faktický neuznával a neuznává na svém území ázerbájdžánskou vládu, na čemž se nedávno taktéž usnesl Arménský Národní Sjezd Karabachu. Na základě toho, že je Karabach uznán britským velitelstvím*

⁴ VSEMIR. ARM. KONGRESS, Vsemir. Arm.Sojuz Armjan Rossii. Nagornyj Karabach v mezdunarodnom prave i mirovoj politike: dok. i komment. [v 2 t.]. Moskva: Krug, 2008, s. 255.

⁵ VSEMIR. ARM. KONGRESS, Vsemir. Arm.Sojuz Armjan Rossii. Nagornyj Karabach v mezdunarodnom prave i mirovoj politike: dok. i komment. [v 2 t.]. Moskva: Krug, 2008, s. 264.

*nezávislým až do definitivního rozhodnutí na mírové konferenci, nepatří ani Ázerbájdžánu. Národní rada považuje za jedinou přijatelnou formou vlády na území Karabachu jmenování britského generál-guvernéra, o čemž tímto žádá vrchní britské velitelství“.*⁶

Nicméně nehledě na protesty obyvatelstva, britské velení nadále pokračovalo v podpoře ázerbájdžánské vlády při realizaci politiky připojení Karabachu k území Ázerbájdžánu. Oznámení, obsahující výhrůžky ze strany Ázerbájdžánu a britského velení, o úplném zablokování přístupu k území a neposkytnutí případné pomoci ze strany britského velení, se čím dál častěji donášeli k obyvatelstvu Karabachu.

Ani výhrůžky použití síly nepřiměli Náhorní Karabach uznat vládu Ázerbájdžánu. Pátý a šestý Arménský Národní Sjezd Karabachu opakovaně požadavek Ázerbájdžánu odmítl. Poté, co se Sultanov rozhodl podřídit Karabach silou a téměř celá armáda Ázerbájdžánu byla soustředěna poblíž hranic Náhorního Karabachu, byla Národní rada nucena zahájit jednání o statusu Náhorního Karabachu. Pod hrozbou použití síly přistoupila na dočasné přiřazení Náhorního Karabachu k území Ázerbájdžánu do konečného rozhodnutí této otázky na mírové konferenci v Paříži.

Dohoda ze dne 22. srpna ve skutečnosti nezměnila status Náhorního Karabachu, kraj fakticky stále ještě zůstal nezávislou politickou jednotkou. Tato okolnost krajně nevyhovovala Ázerbájdžánu, který se připravoval změnou etnického složení Náhorního Karabachu docílit definitivního připojení území k Ázerbájdžánu. Dne 19. února 1920 se Sultanov obrátil na Národní radu s požadavkem okamžitého řešení otázky konečného začlenění Karabachu k Ázerbájdžánu.

Od 28. února 1920 do 4. března 1920 se konal osmý Sjezd, který opět zamítl požadavek Sultanova. V rozhodnutí Sjezdu se ostře kritizovala politika ázerbájdžánské vlády, která hrubě porušovala podmínky dohody o dočasném přiřazení Náhorního Karabachu k území Ázerbájdžánu.

Avšak ázerbájdžánská vláda se nehodlala vzdávat, rozhodla se co nejrychleji vybojovat Náhorní Karabach a změnit jeho etnické složení. Vzhledem k vzniklé situaci se obyvatelstvo Karabachu začalo připravovat k sebeobraně. V noci z 22. na 23. března

⁶ VSEMIR. ARM. KONGRESS, Vsemir. Arm.Sojuz Armjan Rossii. Nagornyj Karabach v mezhdunarodnom prave i mirovoj politike: dok. i komment. [v 2 t.]. Moskva: Krug, 2008, s. 264.

bylo vyvoláno ozbrojené povstání. Těžké boje pokračovaly až do 13. dubna. Nejtragičtějším byl 23. březen, kdy turecko-ázerbájdžánská vojska spálili a vyplenili hlavní město kraje, město Shushi, páté nejvíce obydlené město na Kavkaze v té době.

V návaznosti na vlnu násilí vyvolanou ázerbájdžánskými vojsky arménské obyvatelstvo odpovědělo ozbrojeným povstáním. Na pomoc karabašským Arménům přispěchaly jednotky z Arménie pod velením Garegina Nžde a Andranika, krátce poté byl Karabach osvobozen.

V květnu 1920 byl svolán devátý Sjezd, který deklaroval Karabach jako nedělitelnou část Arménie. V závěrečném aktu Sjezdu se píše: „1. *Vzhledem k organizovanému útoku ázerbájdžánských vojsk na civilní obyvatelstvo Shushi a okolních vesnic a jejich vyvraždění, považujeme smlouvu podepsanou sedmým Sjezdem s ázerbájdžánskou vládou, porušenou ze strany Ázerbájdžánu. 2. Prohlašuje připojení Náhorního Karabachu k Arménské republice a považuje ho jako nedělitelnou část.*“⁷

Tímto logicky vyplývá, že v období formování a vytyčování hranic tří Zakavkazských republik, se Náhorní Karabach nedal považovat za svrchované území Ázerbájdžánu. Od května roku 1918 do dubna 1920, tj. do doby zformování sovětské vlády, byl Náhorní Karabach nezávislým územím. Veškeré pokusy ázerbájdžánské vlády obsadit území Náhorního Karabachu zkrachovaly.

Mezinárodní společenství v čele se Společností národů uznalo sporný status Náhorního Karabachu, dokonce v podstatně větších hranicích, než jsou současné hranice NKR, a poručilo, že v souvislosti s uznáním nezávislosti Arménie a Ázerbájdžánu bude na Pařížské mírové konferenci rozhodnut i status Náhorního Karabachu.

A tak, de iure neuznaná Společností národů, Ázerbájdžánská republika opustila jeviště dějin, v době, kdy Rusko (již sovětské) se vrátilo na Zakavkazsko.

⁷ VSEMIR. ARM. KONGRESS, Vsemir. Arm.Sojuz Armjan Rossii. Nagornyj Karabach v meždunarodnom prave i mirovoj politike: dok. i komment. [v 2 t.]. Moskva: Krug, 2008, s. 449.

1.3. Náhorní Karabach na Zakavkazsku v dobách ustanovení sovětské vlády

Boj Arménů v Náhorním Karabachu za sebeurčení se dynamicky rozvinul po ustanovení sovětské vlády v Zakavkazsku. 28. dubna 1920 byla v Ázerbájdžánu zřízena sovětská vláda. Nicméně její vítězství neskončovalo s politikou Ázerbájdžánu uplatňovanou vůči Náhornímu Karabachu v letech 1918 – 1922. Dne 29. dubna, den po zřízení sovětské vlády, komisař zahraničních věcí sovětského Ázerbájdžánu Huseynov poslal vládě Arménské republiky nótu, ve které požadoval stažení vojsk z území Zangezuru a Karabachu.

Tato nóta potvrzuje, že vláda sovětského Ázerbájdžánu zdělila principy agresivní politiky Ázerbájdžánské demokratické republiky. V souvislosti s plánem bolševiků o "exportu revoluce", vedení Rudé armády požadovalo od velitele ozbrojených sil Karabachu a Zangezuru, D. Kanayana, aby se stáhl z Náhorního Karabachu. V případě nesplnění požadavku, ozbrojený konflikt mezi Arménií a Ázerbájdžánem byl nevyhnutelný.⁸

Rudá armáda a ozbrojené síly sovětského Ázerbájdžánu jednaly společně proti Arménské republice a Náhornímu Karabachu. Na konci května 1920 byl svolán desátý Arménský Národní Sjezd Karabachu, který prohlásil Náhorní Karabach za sovětský. Byl vytvořen Revoluční výbor Náhorního Karabachu v předsednictví s S. Ambartsumyanem. Ve stejný den byl D. Kanayan se svými vojsky donucen opustit Karabach.

Ale ani za stavu plného odzbrojení, berouc v potaz názor mezinárodního společenství, které neuznávalo svrchovanost Ázerbájdžánu nad Náhorním Karabachem v letech 1918 – 1920, Sovětské Rusko neanektovalo Náhorní Karabach ve prospěch sovětského Ázerbájdžánu.

Sovětské Rusko a Arménská republika podepsali 10. srpna 1920 dohodu, která konstatovala, že *"okupace sporných území sovětskými vojsky nepředurčuje právo na*

⁸ ПРАВИТЕЛЬСТВО НАГОРНО КАРАБАХСКОЙ РЕСПУБЛИКИ. ПРАВИТЕЛЬСТВО НАГОРНО КАРАБАХСКОЙ РЕСПУБЛИКИ [online]. 2012 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: <http://gov.nkr.am/index.php?section=resources/index&type=9&subtype=43>

tato území ve prospěch ani Arménské republiky, ani Ázerbájdžánské sovětské socialistické republiky."⁹

Ustanovení sovětské vlády v Náhorním Karabachu, zahájilo politiku "mírové" okupace regionu ázerbájdžánskou vládou. Postupně otěže vládních a stranických orgánů Náhorního Karabachu přecházeli do rukou Ázerbájdžánu. Nicméně, politika "mírové" okupace Náhorního Karabachu se setkala se silným odporem ze strany karabašských Arménů. V červnu 1920, arménské obyvatelstvo začalo boj za nezávislost, který na podzim téhož roku přerostl v silné národní povstání. Od ledna 1921 byl Náhorní Karabach opět svobodný a nezávislý.

Ázerbájdžánská vláda představila tento osvobozenecký boj karabašských Arménů, jako antisovětskou činnost a za pomoci Rudé armády dokázala na konci dubna 1921 povstalce potlačit.

S ustanovením sovětské vlády v Arménii faktor rozdělení sféry vlivu, kterého využívali ázerbájdžánští bolševici, stejně jako vedení 11. Rudé armády ztratili svůj význam. Hned druhý den po vyhlášení Arménské sovětské socialistické republiky, revoluční výbor Ázerbájdžánu adresoval revolučnímu výboru Arménie nótu, ve které blahopřál Arménskému lidu ve vítězství a připojení se k sovětským socialistickým republikám. Dále prohlásil původní hranice mezi Arménií a Ázerbájdžánem za neplatné. Náhorní Karabach, Zangezur a Nachičevan označil za nedílnou součást Arménské socialistické republiky.¹⁰ Dané prohlášení o připojení Karabachu k sovětské Arménii bylo ještě několikrát opakováno, např. na slavnostním zasedání městské rady Baku 2. prosince 1920.

3. června 1921 KbrKS, jehož jednání se zúčastnil také Narimanov, se jednomyslně usneslo: "*Uvést v prohlášení Arménské vlády, že Náhorní Karabach je nedílnou součástí Arménie.*"¹¹

V souladu s tímto rozhodnutím Kavkazského byra, vydala 12. června vláda sovětské Arménie prohlášení, ve kterém se uvádí: "*Na základě deklarace revolučního*

⁹ VSEMIR. ARM. KONGRESS, Vsemir. Arm.Sojuz Armjan Rossii. Nagornyj Karabach v meždunarodnom prave i mirovoj politike: dok. i komment. [v 2 t.]. Moskva: Krug, 2008, s. 504.

¹⁰ VSEMIR. ARM. KONGRESS, Vsemir. Arm.Sojuz Armjan Rossii. Nagornyj Karabach v meždunarodnom prave i mirovoj politike: dok. i komment. [v 2 t.]. Moskva: Krug, 2008, s. 501.

¹¹ tamtéž, s. 627.

výboru Ázerbájdžánské sovětské socialistické republiky a dohody mezi Arménskou a Ázerbájdžánskou socialistickými republikami, se prohlašuje, že od této chvíle je Náhorní Karabach nedílnou součástí Arménské sovětské socialistické republiky."¹²

Právě takto došlo, po ustanovení sovětské vlády v Zakavkazsku, k cesi.

Pro určení hranic zakavkazských republik Kavkazské byró vytvořilo 2. května 1921 komisi v předsednictví s S. Kirovem. Nicméně, národnostní složení v komisi neumožnilo přijmout objektivní rozhodnutí a tak 27. června komise ukončila svoji činnost a předala řešení této otázky zpět Kavkazskému byró.

Počátkem července proběhlo zasedání pléna Kavkazského byra, na kterém bylo přijato usnesení, kterým se Náhorní Karabach začlenil do území Arménské sovětské socialistické republiky, a aby bylo formálně zaručeno právo národů na sebeurčení, Kavkazské byró rozhodlo o nutnosti provedení referenda v Náhorním Karabachu.

Na podnět předsedy revolučního výboru Ázerbájdžánu Narimanova, jakožto hlavního odpůrce připojení Náhorního Karabachu k Arménii, bylo rozhodnutí v této věci Kavkazským byrem delegováno na Ústřední výbor ruské komunistické strany.

Avšak místo předání řešení otázky Ústřednímu výboru do Moskvy, bylo 5. července svoláno mimořádné zasedání Kavkazského byra, na kterém pod tlakem Stalina bylo rozhodnuto o ponechání Náhorního Karabachu v územní soustavě Ázerbájdžánské SSR a o přidělení Karabachu široké regionální autonomie, s administrativním centrem ve městě Shushi.

Je důležité poznamenat, že v prvním rozhodnutí Kavkazského byra se hovořilo o nutnosti referenda, v rozhodnutí z 5. července nepadlo ani slovo o možnosti jakéhokoliv hlasování obyvatelstva – výsledek takového hlasování nebylo těžké předvídat.

Ústřední výbor komunistické strany Arménie vyjádřil na svém zasedání dne 16. července nesouhlas s tímto rozhodnutím.

Nicméně ázerbájdžánská vláda neměla v plánu vytvořit autonomní oblast. Teprve po dvou letech a pod nátlakem Kavkazského byra došlo, prohlášením Ústřední volební komise Ázerbájdžánu ze dne 7. července 1923, k vytvoření z části území Náhorního Karabachu autonomní oblasti (později přejmenované na

¹² VSEMIR. ARM. KONGRESS, Vsemir. Arm.Sojuz Armjan Rossii. Nagornyj Karabach v mezhdunarodnom prave i mirovoj politike: dok. i komment. [v 2 t.]. Moskva: Krug, 2008, s. 629.

Náhorně-karabašskou oblast). Zbytek Náhorního Karabachu se stal součástí Ázerbájdžánské SSR. Přičemž pouze Šaumjanská oblast zůstala samostatnou správní jednotkou, další území obydlená Armény byly opakovaně přerozdělovány, ale ve stavu k roku 1988 byly součástí Chanlarské, Kedabekské a Šamchorské oblastí (v jejich hornatých částech). Navíc, při určování severozápadní hranice Náhorního Karabachu, byla za pomoci anexe Lačinské a Kelbajarské oblastí, vyloučena jakákoliv možnost přímého kontaktu s územím Arménie.

Tímto, veškeré dostupné dokumenty na vědeckém poli nepochybně dokazují, že do poloviny roku 1921 byla otázka Náhorního Karabachu řešena ve prospěch Arménie. Nicméně, na konci června 1921 Ázerbájdžán zásadně změnil přístup k této otázce. Události tohoto období ukazují, že deklarace a prohlášení revolučního výboru Ázerbájdžánu v souvislosti se zřízením sovětské vlády v Arménii byly jen propagandou.

Usnesení Kavkazského byra ze dne 5. července 1921 nemá právní základ. Tento stranický orgán složený z osmi lidí neměl pravomoc předat Ázerbájdžánu území, které mu nepatří a je historickou částí Arménie, aniž by bral v potaz stanovisko arménského národa žijícího v Karabachu, vlády a Komunistické strany Arménie.

Při přijímání usnesení Kavkazského byra sehrál rozhodující roli také tzv. "turecký faktor", stejně jak tomu bylo v březnu 1921 při uzavírání Moskevské smlouvy, kdy pod nátlakem Turecka došlo k postoupení původní arménské oblasti Nachičevan Ázerbájdžánu.¹³

1.4. Boj za samostatnost

Během celé doby existence Náhorně-karabašské autonomní oblasti v rámci územní celistvosti Ázerbájdžánské SSR, vláda této republiky systematicky a soustavně porušovala práva a zájmy arménské populace. Diskriminační politika Ázerbájdžánu vůči Náhornímu Karabachu, se projevovala umělým omezováním sociálně ekonomického rozvoje regionu, aktivní demografickou expanzí pro dearmenizaci Náhorního Karabachu, ničením a pokusy o присvojení si arménských památek

¹³ Shora uvedený text byl převzat a upraven z dokumentu: НАГОРНЫЙ КАРАБАХ В ЗАКАВКАЗЬЕ ВО ВРЕМЕНА УСТАНОВЛЕНИЯ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ. In: ПРАВИТЕЛЬСТВО НАГОРНО КАРАБАХСКОЙ РЕСПУБЛИКИ [online]. 2012 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: <http://gov.nkr.am/index.php?section=resources/index&type=9&subtype=46>

a kulturních hodnot. Arménská populace Náhorního Karabachu se však nikdy nevzdala snahy o obnovení historické spravedlnosti a dosažení nezávislosti. Viděla v tom jedinou záruku své bezpečné budoucnosti, a možnosti vyhnout se osudu kdysi arménského Nachičevanu, kde za stejných okolností podíl arménské populace klesl, podle sčítání lidu z roku 1959 až na 1,5 procenta a v následujících letech klesl na nulu.

Tento boj se projevoval v různé podobě. Již ve 20. letech byla Komunistická strana Ázerbájdžánu opakovaně nucena řešit otázky spojené s Karabašským hnutím. Pokusy upozornit ústřední orgány Sovětského svazu na problém Náhorního Karabachu, byly opakovány i v poválečném období (v letech 1945, 1965, 1967, 1977). Za tímto účelem se zástupci lidu opakovaně obraceli s dopisy a peticemi do Moskvy. Na petici z roku 1965 stálo až 45 tisíc podpisů. Na základě této petice 8. srpna 1966 sekretariát ÚV KSSS nařídil Ústředním výborům Komunistických stran Arménie a Ázerbájdžánu, aby společně připravily řešení otázky Náhorního Karabachu. Nicméně, jednání byla přerušena a k rozhodnutí opět nedošlo.

Četné návrhy k otázce Náhorního Karabachu byly předkládány i v době projednávání nové ústavy SSSR v roce 1977. Existence problematiky Náhorního Karabachu de facto nikdy nebyla popírána ani na nejvyšší úrovni, ale její řešení bylo odkládáno na dobu neurčitou.

První pozitivní změnu začala arménská populace Náhorního Karabachu vnímat s vyhlášením perestrojky, deklarované generálním tajemníkem ÚV KSSS M. Gorbačovem, která zahájila proces liberalizace politického režimu v Sovětském svazu. Arménská populace Náhorního Karabachu začala doufat v demokratické řešení problému a praktické uplatnění mezinárodně právních norem v mezinárodních vztazích.

Koncem roku 1987 začala moderní etapa národně osvobozenického boje karabašských Arménů, která se vyznačovala organizováním shromáždění a demonstrací za účasti desítek tisíc rezidentů, delegováním zástupců Náhorního Karabachu do ústředních, stranických a vládních orgánů SSSR. Na petici s požadavkem o sjednocení Náhorního Karabachu s Arménií stálo na 80 tisíc podpisů.

V únoru 1988 se Náhorní Karabach obrátil se žádostí o postoupení Náhorního Karabachu Arménii k Nejvyššímu sovětu Ázerbájdžánu a Arménie. Tato žádost byla Ázerbájdžánem vnímána krajně negativně. Avšak k rozhodnutí stejně nedošlo, protože

Politbjuro se snažilo na místo politického rozhodnutí uplatnit sociálně-ekonomické opatření.

Nerozhodného postoje nejvyššího politického orgánu země využil komunistické síly Ázerbájdžánu, které překrucováním historie dvou národů a rozněcováním nacionalistické hysterie pomocí masových médií, přesunuli problém, který potřeboval mírové řešení, do roviny etnického konfliktu. Vedoucí odboru správních orgánů Ústředního výboru Komunistické strany Ázerbájdžánu A. Assad pohrozil invazí.

Masové pogromy a zabíjení Arménů v období 27. – 29. února 1988 v Sumgaitu, městě vzdáleném stovky kilometrů od Náhorního Karabachu, byly pokračováním politiky Baku blokující možnost spravedlivého řešení problému Náhorního Karabachu. Arménská genocida, které dosud nebylo uděleno politické ani právní posouzení, ani v Ázerbájdžánu, ani mezinárodním společenstvím, byla pečlivě zorganizována: účast na proti-arménských shromážděních byla nařizována vedoucími podniků a institucí, v roli řečníku vystupovali představitelé měst a obcí. "Shromáždění" 27. února skončilo tím, že první tajemník výboru Komunistické strany města Sumgait, Muslimzade, uchopil státní vlajku Ázerbájdžánu a povedl za sebou obrovský dav. Během tří dnů masakrů a pogromů bylo zabito několik desítek Arménů, z nichž mnohé – zvláště brutálním způsobem, stovky byly zraněny, obrovské množství podstoupilo týrání, mučení a trýznění, 18 000 osob se stalo uprchlíky.

Vzhledem ke složité situaci v regionu, byla svazovými úřady 12. ledna 1989 poprvé zavedena zvláštní forma správy. Byl vytvořen Výbor pro zvláštní řízení Náhorní-karabašské autonomní oblasti, v čele s A. Volským, vedoucím oddělení ÚV KSSS. Nicméně, výbor, který měl zabránit dalšímu zhoršení situace a přispět ke stabilitě v regionu, nebyl schopen splnit své poslání. Toho využila vláda Ázerbájdžánské SSR, která se snažila obejít výbor a diktovat své podmínky Náhorní-karabašské oblasti napřímo.

Současně s masakry vůči arménskému obyvatelstvu bylo ázerbájdžánským vedením přijato pro Sovětský svaz bezprecedentní opatření – hospodářská blokáda. Využiv skutečnosti, že veškeré zboží se do Náhorního Karabachu a Arménie dodávalo železniční a silniční cestou, Ázerbájdžán prakticky izoloval zmíněné oblasti od okolního světa. Nebyly dodávány potraviny, pohonné hmoty a stavební materiály, v důsledku

toho se zastavil provoz většiny podniků, doprava kolabovala, úroda se neexportovala. Obyvatelstvo bylo na pokraji hladomoru.

Nemajíc dostatečné prostředky a kapacity k ochraně regionu, se úřady Náhorního Karabachu opakovaně obracejí s žádosti o pomoc k nejvyšším instancím sovětské moci. Avšak jejich žádosti nebyla věnována žádná pozornost a sovětská vláda nepřijala žádná opatření, která by zabránila krveprolití. Bez odpovědi zůstala i žádost o pomoc při zajištění bezpečí arménské populace, kterou Národní rada Náhorního Karabachu adresovala Radě bezpečnosti OSN. Navíc Nejvyšší rada SSSR přijala 28. listopadu rezoluci, která již předpokládala násilné udržení Náhorního Karabachu v Ázerbájdžánské SSR. Po zrušení Výboru pro zvláštní řízení, Nejvyšší rada SSSR vytvořila Organizační výbor Náhorního Karabachu Ázerbájdžánské SSR, aniž by uvedla účel jeho vytvoření a vymezila jeho pravomoci. Časem se ukázalo, že Organizační výbor společně s Ministerstvem vnitra a armádou SSSR připravoval a prováděl deportace arménského obyvatelstva Náhorního Karabachu a okolních oblastí.

Dne 1. prosince 1989 Nejvyšší rada Arménské SSR a Národní rada Náhorního Karabachu, na základě všeobecných principů národního sebeurčení a oprávněného touhy spojit obě násilně oddělené části arménského lidu, na společném zasedání schválili rezoluci o sjednocení Arménské SSR a Náhorního Karabachu. Reakce politického vedení Ázerbájdžánu byla okamžitá – byla zahájena nová vlna provokačních akcí za pomoci vedení Zvláštního regionu a spřízněných s ním vnitřních vojenských jednotek SSSR.

Díky pokračování politiky etnických čistek a podněcování etnické nenávisti došlo, v lednu 1990 v Baku, k mnohočetným ozbrojeným konfliktům, během kterých byly zavražděny stovky Arménů a další stovky přišly o své domovy a byly nuceny uprchnout. Svoji brutalitou se masakry v Baku vyrovnaly dřívějším ze Sumgaitu, lidé byli upalováni zaživa, propichováni noži, umláceni odřezky armatur. Národní fronta Ázerbájdžánu, která byla zformována v červenci 1989 jako opoziční strana, využila nečinnosti svazových orgánů a s jejich de facto tichým souhlasem organizovala ozbrojené napadení arménských vesnic v Shaumyanském a Hanlarském kraji. Na arménsko-ázerbájdžánských hranicích začínají bojové akce.

S ohledem na vzniklou situaci vyhlásí 15. ledna 1990 prezidium Nejvyšší rady SSSR v Náhorním Karabachu, v příhraničních oblastech Ázerbájdžánu, v Gorijské oblasti a v hraničním pásmu podél hranic SSSR, na území Ázerbájdžánu nouzový stav. V důsledku tohoto rozhodnutí došlo k pozastavení pravomoci regionálních orgánů moci a řízení všech věcí bylo delegováno vojenskému vedení (komandatuře), které de facto ustanovilo na území Náhorního Karabachu válečný stav. Situace v Náhorním Karabachu se stále více vyhrocovala a tím se stupňovala i snaha obyvatelstva o samostatnost.

Ve snaze o mírové urovnání sporu mezi Arménií a Ázerbájdžánem, přicestovali do Stepanakertu v září 1991 v doprovodu ázerbájdžánského prezidenta Mutalibova prezidentí Ruské Federace a Kazachstánu. 23. září téhož roku z iniciativy B. Jelcina bylo delegacemi Ázerbájdžánu, Arménie a Náhorního Karabachu přijato tzv. Železnovodské komuniké, které mělo vyřešit nastalý konflikt v NKAO. Když o dva měsíce později mírové síly Ruska a Kazachstánu přicestovali do Ázerbájdžánu ke kontrole plnění Železnovodského komuniké, jim bylo prezidentem Mutalibovem sděleno, že konflikt v NKAO je vnitřní záležitostí Ázerbájdžánu, a že nikdo nesmí zasahovat do jeho řešení, čímž ztroskotala snaha o mírové urovnání sporu.

Nejvyšší Sovět Ázerbájdžánu přijal 26. listopadu 1991 zákon o zrušení Autonomní oblasti Náhorního Karabachu, na základě kterého se NKAO likvidovala jako národně teritoriální celek, a oblastí Náhorního Karabachu se přejmenovaly a podřizovaly nově vytvořeným správním centrům. Výbor pro ústavní dozor SSSR označil tento akt zákonodárneho orgánu Ázerbájdžánu porušením Ústavou SSSR zakotveného statusu NKAO.¹⁴

Důležitou etapou národně osvobozenického boje se stalo provedení celorepublikového referenda 10. prosince 1991, na kterém 99,89% účastníků hlasovalo za nezávislost Republiky Náhorní Karabach.¹⁵ Již 6. ledna 1992 byla nově zvoleným zákonodárným orgánem, na základě nezadatelného práva národu na sebeurčení

¹⁴ Shora uvedený text byl převzat a upraven z dokumentu: ВОЙНА 1991-1994 ГОДЫ. In: ПРАВИТЕЛЬСТВО НАГОРНО КАРАБАХСКОЙ РЕСПУБЛИКИ [online]. 2012 [cit. 2012-04-10]. Dostupné :<http://gov.nkr.am/index.php?section=resources/index&type=9&subtype=49>

¹⁵ Referendum. In: NAGORNO-KARABAKH MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS [online]. 2008 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.nkr.am/en/referendum/42/>

a výsledků referenda, přijata Deklarace nezávislosti NKR. ¹⁶Tentýž den se obrátili poslanci na OSN a ke všem státům světa s žádostí o uznání NKR a pomoc s cílem předejít genocidě Arménů žijícím v Karabachu. O dva dny později byl na schůzi zvolen předseda Nejvyšší rady NKR, kterým se stal Artur Mkrtychyan.

Ázerbájdžán využil rozpadu Sovětského svazu a ihned rozvázal ozbrojený konflikt proti Náhornímu Karabachu. Vesnice přiléhající k Stepanakertu byly transformovány ve vojenské základny, odkud se plánovaně a systematicky ostřeloval jak Stepanakert, tak další města. Od chvíle, kdy, na konci roku 1991, byl oddílům sovětské armády dán rozkaz opustit území Náhorního Karabachu, se republika ocitla tváří v tvář se stálými ozbrojenými složkami Ázerbájdžánu, vybavenými moderní výzbrojí, vojenským letectvem a profesionálními vojáky z řad cizích státních příslušníků, výbornou logistikou a zásobováním. Všechny tyto faktory svědčili o brzo očekávaném úspěchu Ázerbájdžánu. Ázerbájdžán svojí výhodu náležitě využil a v první fázi konfliktu byl z více než 60% úspěšný.

Situace se začala měnit, když do války na podporu NKR vstoupili kromě dobrovolníků z řad arménské diaspory také samotné ozbrojené síly Arménie, tím konflikt získal mnohem širší záběr a odehrával se mezi dvěma republikami a ne pouze mezi karabašskými Armény a Ázerbájdžánem. Po tomto posílení, získal Náhorní Karabach pod svojí kontrolu strategická města Šuši a Lačín, čímž obrátil chod války.

Rok 1993 se nesl ve znamení vnitropolitických bojů o prezidentský post Ázerbájdžánu. Neúspěch ve válce do značné míry oslabil pozici ázerbájdžánského prezidenta. Zatímco se opozice prala o post, karabašští Arméni posílili svoje stávající pozice, dokonce se jim podařilo dobýt třetí největší město Ázerbájdžánu – Agdam, oblasti Fizuly, Džebraíl a Zangelan, čímž Arméni zmenšili frontovou linii a mohli se tak lépe bránit v případě protiofenzivy.

Situace se vyhrcovala a hrozila se přeměnit v širokou mezinárodní krizi, protože část Ázerbájdžánců prchalo do Iránu. Turecko zase pro změnu přerušilo diplomatické vztahy s Arménií a zablokovala hranice, kam vyslala přes padesát tisíc vojáků. Ázerbájdžánská armáda se začátkem roku 1994 přeorganizovala a pokusila se o ofenzivu, která však nebyla úspěšná a tak ázerbájdžánská strana přistoupila na Ruskem zprostředkovanou nabídku příměří.

¹⁶ viz příloha č. 2.

Dne 5. května 1994, za účasti Ruské Federace, Kyrgyzstánu a Meziparlamentního shromáždění zemí SNS, byl v Biškeku podepsán představiteli Ázerbájdžánu, Náhorního Karabachu a Arménie protokol o regulaci karabašského konfliktu, na základě kterého došlo 12. května, dohodou válčících stran, k zastavení ohně. Tím se konflikt o Náhorní Karabach přenesl z válečné úrovně, na úroveň diplomatickou.¹⁷

Dodnes se v regionu ozývají výstřely a nedá se mluvit o ukončeném ozbrojeném konfliktu. Otázka Náhorního Karabachu spala řadu let, až teprve s obnovením diplomatických vztahů mezi Arménií a Tureckem se státy vracejí k diplomatickým jednáním o regulaci konfliktu. Náhorní Karabach však nevyčkával vyřešení této otázky a záhy po vyhlášení nezávislosti začal budovat státní systém, kterému se budu věnovat ve druhé kapitole této práce.

¹⁷ Cease-fire Agreement. In: NAGORNO-KARABAKH MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS [online]. 2008 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.nkr.am/en/ceasefire-agreement/147/>

2. Náhorní Karabach jako stát

2.1. Vznik a formování státnosti

Po rozpadu Sovětského svazu, bezprostředně po historických událostech, které mu předcházely, přijal, jen pár dní po vyhlášení nezávislosti Ázerbájdžánské republiky, Náhorněkarabašský oblastní a Šaumjanský okresní sovět 2. září 1991 na společném zasedání Deklaraci o vyhlášení Republiky Náhorní Karabach.

Vyhlášení NKR bylo provedeno v souladu s mezinárodním i svazovým právem. V tomto dokumentu se NKR odvolává na rozhodnutí sjezdu Sovětu národních poslanců Autonomní oblastní Náhorní Karabach ze dne 20. února 1988, ve kterém žádali Ázerbájdžán o předání NKAO do správy Arménské SSR, a na kterou Ázerbájdžán reagoval rozpoutáním ozbrojeného konfliktu. Deklarace odkazuje na fakt, že Ázerbájdžán ve své Deklaraci o obnovení Ázerbájdžánské státnosti odmítá právní nástupnictví Ázerbájdžánské SSR a výslovně konstatuje, že „*obnovuje státní nezávislost v letech 1918 a 1920*“. Dále pak Deklarace o vyhlášení Republiky Náhorní Karabach odkazuje na ústavu a zákony SSSR „*na základě účinné ústavy a zákonům Svazu SSR, které poskytují národům autonomních oblastí a soudržně žijícím národnostním skupinám právo na samostatné rozhodování otázky o jejich státoprávním postavení v případě vystoupení svazové republiky ze SSSR.*“ Tento dokument též odkazuje na mezinárodní právo a stanoví, že „*uznává a následuje principy Všeobecné deklarace práv člověka a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Mezinárodního paktu o občanských, politických a kulturních právech a spoléhá na pochopení a podporu mezinárodního společenství.*“ Článek I Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech stanoví, že „*Všechny národy mají právo na sebeurčení. Na základě tohoto práva svobodně určují svůj politický statut a svobodně uskutečňují svůj hospodářský, sociální a kulturní vývoj.*“ Deklarace však neodkazovala na mezinárodní právo jen pro to, aby zdůvodnila svoje právo na sebeurčení. Náhorní Karabach, který se v té době ocitl v blokadě a válce, tímto očekával pomoc a podporu mezinárodního společenství, přičemž při očekávání této pomoci odkazoval na ustanovení článku I odst. 3 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech stanoví, že „*Státy, smluvní strany Paktu, včetně těch*

států, které jsou odpovědné za správu nesamosprávných a poručenských území, budou podporovat uskutečnění práva na sebeurčení a budou toto právo respektovat v souladu s ustanoveními Charty Organizace spojených národů.“

V prosinci 1991 se v NKR konalo celonárodní referendum o statutu Náhorního Karabachu. Na referendu byla vznesena následující otázka: „*Souhlasíte s tím, aby vyhlášená Republika Náhorní Karabach byla nezávislým státem, samostatně určujícím formy spolupráce s jinými státy a společenstvími?*“.¹⁸ Volební lístky byly vystaveny ve třech jazykových verzích: arménské, ruské a ázerbájdžánské. Výsledky referenda byly zcela jednoznačné, 99,89% obyvatelstva se vyslovilo pro nezávislost. Referenda se účastnilo velké množství mezinárodních pozorovatelů, kteří ve svém aktu o výsledcích referenda konstatovali, že při hlasování, vydávání volebních lístků a sčítání hlasů nezaregistrovali vážná narušení.

Nově vzniklý stát byl ještě potvrzen Deklarací o státní nezávislosti, kterou 6. ledna 1992 přijal první parlament NKR. O dva dny později byl přijat ústavní zákon o základech státní nezávislosti Republiky Náhorní Karabach, který zakotvil základní ustanovení státního zřízení nového nezávislého státu a společně s Deklarací o státní nezávislosti NKR zakotvil normativně právní základ pro zákonodárství. Ale tím národně osvobozenecý boj pro karabašské obyvatelstvo neskončil, vstoupil do nové etapy. Svoji získanou svobodu a nezávislost ještě museli obhájit ve válce s Ázerbájdžánem.

Proces vytváření jednotného normativně právního pole politického systému NKR se aktivovalo po roce 1994, kdy došlo k ustanovení příměří. V procesu vybudování demokratického, právního, sociálního státu v souladu s principem rozdělení moci, byly přeměněny orgány státní moci, vytvořena instituce prezidenta, ustanoven nový volební systém, byly přijaty mnohočetné zákony, které vytvořily pro ustanovení nezávislého státu NKR pevné normativně právní pole, které je základem Ústavy NKR.

2.2. Základní principy

Ústava je výsledkem několikaleté práce vedoucí k demokratizaci Náhorního Karabachu. První Ústava, této mezinárodním společenstvím neuznané republiky, byla

¹⁸ Referendum. In: NAGORNO-KARABAKH MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS [online]. 2008 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.nkr.am/en/referendum/42/>

přijata v roce 2006 a platí ve své nezměněné podobě do současnosti. Ústava umožňuje svou vlastní změnu pouze prostřednictvím identické procedury, tedy referenda a to na návrh Prezidenta nebo Národního shromáždění. Ústava Náhorního Karabachu je monolegální text s téměř nejvyšší úrovní rigidity.

Ústava má celkem dvanáct hlav, které jsou dále členěny do 141 článků. Názvy hlav vypovídají o svém obsahu: (1) Základy ústavního pořádku, (2) Základní práva, svobody a povinnosti člověka a občana, (3) Prezident republiky, (4) Národní shromáždění, (5) Vláda, (6) Soudy, (7) Prokuratura, (8) Ochránce práv člověka, (9) Kontrolní úřad, (10) Místní samospráva, (11) Přijetí, změna ústavy a referendum, (12) Závěrečná a přechodná ustanovení. V ustanoveních se forma textu svou stručností blíží západoevropské ústavní tradici.

Ústava je uvedena preambuli, tj. úvodní část, která předchází samotnému textu Ústavy. Preambule neobsahuje právní normy, ale má zásadní význam pro pochopení smyslu jak Ústavy jako celku, tak i jejich jednotlivých ustanovení, protože právě v preambuli jsou uvedeny důvody a okolnosti, které přiměli stát k přijetí Ústavy.

Preambule především konstatuje, že je daná Ústava přijata lidem Náhorního Karabachu, který je naplněn duchem svobody, který realizuje sen jejich předků a přirozené právo národa svobodně a bezpečně žít a budovat ve své zemi. Dále preambule hovoří o vůli národa rozvíjet a chránit Republiku Národní Karabach, která byla vytvořena Deklarací o vyhlášení Republiky Náhorní Karabach a provedeným referendem ze dne 10. prosince 1991, na základě práva na sebeurčení národů a zároveň potvrzuje věrnost principům Deklarace o státní nezávislosti NKR ze dne 6. ledna 1992.

Náhorní Karabach pak preambule vymezuje jako *„suverénní stát svobodných rovnoprávných občanů, kde člověk, jeho život a bezpečnost, práva a svobody jsou považovány za nejvyšší hodnoty“*.

Pro rozvoj Náhorního Karabachu jsou důležitá ustanovení preambule, která se věnují historickým událostem předcházejícím vzniku státu. V preambuli je vyjádřeno poděkování za hrdinský boj předků a současné generace za obnovení svobody.

Náhorní Karabach, považujíc sebe za součást mezinárodního společenství, uznává všeobecné principy a normy mezinárodního práva a vyjadřuje vůli rozvíjet přátelské vztahy se všemi národy, v první řadě se sousedy, na principech rovnoprávnosti, vzájemné úcty a mírového soužití.

Realizace výše uvedených cílů, které jsou v preambuli stanovené, je hlavním úkolem státu. Tyto cíle leží v základech všech ústavních norem a pronikají skrz celý obsah Ústavy. Například uznání práv a svobod člověka a občana je věnována celá hlava II Ústavy. Začlenění těchto ustanovení do textu Ústavy dovoluje tvrdit, že v rozvoji práv a svobod člověka a občana je Ústava NKR postavena na roveň s mezinárodními standardy.

Ústavní vymezení Republiky Náhorní Karabach je obsaženo v hlavě první Ústavy NKR, nazvané Základy ústavního systému.

V článku 1 Ústavy NKR je uveden název a forma státu. NKR se definuje jako svrchovaný, demokratický, právní a sociální stát. Svrchovanosti se vyjadřují podstatné znaky novodobých států. Suverenita je předpokladem plnocenné účasti v dění na mezinárodním poli, neboli předpokladem proto být subjektem mezinárodního práva, je právě výše zmíněná svrchovanost. Přičemž pod pojmem svrchovanost se rozumí uplatňování suverenity jak na svém území, tak i vůči každému jednotlivému občanovi nehledě na místě bydliště. Vzhledem k situaci v Náhorním Karabachu nelze jednoznačně konstatovat její svrchovanost, neboť tento stát není na mezinárodním poli uznáván (viz kapitola 3).

Demokratický právní a sociální stát je dalším ústavním znakem Náhorního Karabachu. Je složité přesně definovat výše uvedený pojem, protože se vyvíjí a mění v čase. Koncept právního státu byl poprvé definován v 18. a 19. století v Anglii. Obecné ústavní právo považuje za nejpreciznější formulaci právního státu doktrínu vytvořenou ústavním teoretikem Albertem V. Diceyem. Ten argumentoval, že právní stát se opírá o tři základní principy. Za první, nikdo nesmí být trestán ani omezován, pokud neporušil zákon. Za druhé, každý je subjektem práva. Za třetí, vláda lidu musí být založena na vládě zákona. Především poslední princip byl důležitý pro rozvoj teorie právního státu.¹⁹ Avšak teorie právního státu znamená rovnost před zákonem a svrchovanost zákona. Není však spojena se suverenitou lidu a demokratickými principy. Ty nám do ústavního práva přináší až koncept demokratického právního státu, na základě kterého může být zdrojem státní moci pouze lid, o čemž pojednává i článek 3 odst. 1 Ústavy NKR. Ústava NKR dále pak stanovuje limity působení jednotlivých složek státní moci

¹⁹ Právní stát: Teorie praxe. In: www.pehe.cz [online]. 1997 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.pehe.cz/prednasky/1997/pravni-stat-teorie-praxe>

a přímo ve svém článku 3 odst. 3 stanovuje trestnost uzurpace moci. Státní moc je uplatňována v souladu s Ústavou a zákony na základě dělby moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Orgány státu, místní samosprávy a veřejní funkcionáři mají pravomoc v mezích stanových Ústavou a zákony (článek 6 Ústavy). Nositelem ústavodárné moci je v Náhorním Karabachu lid, který je jako jediný oprávněn formou referenda přijímat a vnášet změny do Ústavy (článek 133 odst. 1 Ústavy).

Principy právního státu jsou zajištěny ochranou základních lidských práv a svobod, jde především o záruky a ochranu proti zneužívání pravomoci orgány státu. Této záruky lze docílit takovou organizací státu, ve které je soudní moc nezávislá na jiných složkách státu a je povolána poskytovat všestrannou ochranu základním právům. Garancí má být především ústavní soudnictví. Náhorní Karabach nezná institut ústavního soudu, jako specializovaného soudního orgánu ochrany ústavnosti. Nejvyšší postavení v soustavě soudu Náhorního Karabachu zaujímá Nejvyšší soud země (čl. 113 odst. 1 Ústavy).

Republika Náhorní Karabach se vymezuje jako demokratický právní a sociální stát. Výše je uvedeno, že právní stát, je ten, který zajišťuje dodržování základních práv a svobod. Vývojem ústavního práva se vedle těchto klasických základních práv objevují i práva sociální. S tím souvisí i pojem sociální stát. Jako sociální stát je označován stát, který usiluje o zajištění blahobytu pro své občany. Sociální stát má zaručit každému občanovi životní minimum, které je zajištěno veřejnoprávním režimem sociální péče. Pro účely ústavní regulace byl termín „sociální stát“ (německý sozialer staat) prvně použit v roce 1946 v Bavorsku. Avšak na doktrinní úrovni byl formulován v období mezi světovými válkami a ve značné míře byl ovlivněn ústavou Německa z roku 1919. Katalog základních lidských a sociálních práv a svobod je uveden ve Hlavě II. Ústavy NKR. Za sociální stát se též prohlašuje řada postsovětských republik, např. Arménie, Bělorusko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Rusko, Tádžikistán a Ukrajina. O tom, že je Náhorní Karabach sociálním státem vypovídá i článek 60 Ústavy, který stanoví státu základní cíle v sociální, ekonomické a kulturní sféře.

Náhorní Karabach je republikou připouštějící přímou demokracii, jak na centrální úrovni, tak i na místní. Přímá demokracie se uplatňuje prostřednictvím referenda při přijímání nové ústavy či změnách stávající. Přijímání změn ústavy prostřednictvím referenda známe i z jiných zemí, např. z Rakouska, Albánie, Andory,

Irska, Španělska, Itálie, Lotyšska, Moldavska, Polska, Rumunska či Turecka, kde je však referendum podmíněno předchozím schválení změn zákonodárnými sbory výše uvedených států. Jako jediný způsob bezprostředního vnesení jakýchkoli změn do ústavy prostřednictvím referenda připouští kromě Ústavy NKR také ústavy Arménie a Tádžikistánu. Tímto způsobem je též měněna ústava Švýcarska.

Ústavodárce si sám, v duchu demokratického právního státu, stanovil úkol spočívající v ochraně základních práv a svobod člověka a občana v souladu s normami mezinárodního práva a tím si stanovil ústavní limity své moci. Úkolem státu a jeho ozbrojených sil je zajistit bezpečnost, ochranu, územní celistvost a nedotknutelnost státních hranic NKR (článek 11 odst. 1 Ústavy).

Další podstatnou charakteristikou Náhorního Karabachu jako demokratického právního státu je ustanovení čl. 8 odst. 1 Ústavy: „*V Republice Náhorní Karabach se uznává ideologický a politický pluralismus.*“. Stát se nesmí vázat na žádnou ideologii a musí respektovat jak ideologický, tak politický pluralismus. Neutralita státu v této oblasti se musí vztahovat ne stát jako celek, na všechny orgány státu i územní samosprávy. Úkolem státu je mimo jiné i zajištění této ideologické neutrality.

Církev je v Náhorním Karabachu od státu oddělena. Avšak NKR ve svém čl. 10 odst. 2 Ústavy uznává výjimečné postavení Arménské Apoštolské Svaté Církve, jako církve národní, která hraje důležitou roli v duchovním životě občanů a také v rozvoji národní kultury.

Z ustanovení Ústavy se problematice státního občanství věnuje článek 14 odst. 2 Ústavy, který stanoví: „*Nabývání a pozbývání občanství NKR stanoví zákon.*“. Tentýž článek ve svém prvním odstavci uvádí, že „*občane NKR se jak na území státu, tak mimo nachází pod ochranu Republiky Náhorní Karabach*“. Vzhledem k tomu, že Náhorní Karabach není uznáván mezinárodním společenstvím a jako stát jej uznala pouze Arménská Republika, tak nehledě na ustanovení Ústavy v praxi mají občané NKR dvojí státní občanství. Jednak státní občanství Náhorního Karabachu, druhák občanství Arménské republiky. Při zahraničních cestách se vždy prokazují právě arménským cestovním dokladem a cestují jako občané Arménie.

Zajímavostí Ústavy je to, že ve svém článku 9 se věnuje hospodářskému zřízení státu a svobodnému rozvoji všech druhů vlastnictví. Ústavodárce, vzhledem

k socialistické minulosti právního předchůdce NKR, tímto ustanovením zřejmě chtěl poskytnout výši záruku dodržování pravidel tržní ekonomiky.

Poslední dva články Ústavy se věnují státnímu jazyku a symbolům. Úředním jazykem Náhorního Karabachu je arménština. V článku 15 odst. 2 však Ústava garantuje svobodné používání jiných jazyků rozšířených mezi obyvateli. Hlavním městem Náhorního Karabachu je Stepanakert, kde jsou soustředěny všechny ústřední orgány státu.

2.2.1. Státní moc a politický systém

Článek 3 odst. 1 Ústavy stanoví, že lid je zdrojem moci v Náhorním Karabachu. Toto ustanovení je výchozí podmínkou pro zakotvení demokratické podstaty Náhorního Karabachu. Uznání národa, jako jediný zdroj moci ve státě, je charakteristikou vlastností demokratických států s republikánskou formou vlády.

Odstavec 2 tohoto článku stanovuje dvě formy demokracie, a to sice demokracii přímou „*lid svojí moc vykonává prostřednictvím svobodných voleb a referend*“ a nepřímou, vykonávanou „*prostřednictvím Ústavou a zákony ustanovenými státními orgány, orgány místní samosprávy a úředníky*“. Přímá demokracie se považuje za nejvyšší projev vlády lidu. Zároveň každodenní výkon státní moci na centrální a místní úrovni vyžaduje vytvoření stálých orgánů státní moci a místní samosprávy. Za předpokladu, že byly vytvořeny demokratickým způsobem a nacházejí se pod kontrolou obyvatelstva, lze tyto orgány považovat za důležité kanály výkonu demokracie v Náhorním Karabachu. Ústava nepřipouští, aby státní moc byla vykonávána jinými orgány, než které jsou v Ústavě.

Státní moc se vykonává v souladu s Ústavou a zákony, na základě rozdělení a vyvážení zákonodárné, výkonné a soudní moci. Z ustanovení Ústavy vyplývá, že tato moc je uskutečňována podle teoretických představ trojdílnosti moci v systému brzd a protiváh. Každý státní orgán, vykonávající jednu ze tří funkcí státní moci spolupracuje se zbývajícími státními orgány. V této součinnosti se vzájemně vyváží a omezují.

V praxi uplatňování systému brzd a protiváh vypadá následujícím způsobem. Zákonodárný orgán – Národní shromáždění – přijímá zákony a stanovuje normativní základ činnosti všech orgánů státní moci, parlamentními metodami ovlivňuje činnosti moci výkonné, především vyslovením nedůvěry Vládě, do určité míry se účastní vytváření vlády a soudních orgánů země.

Vláda Náhorního Karabachu je nadělena výkonnou mocí. Organizuje provádění zákonů, různými způsoby ovlivňuje zákonodárný proces (má právo zákonodárné iniciativy, nutnost usnesení Vlády k zákonům týkajícím se zvýšení či snížení státního rozpočtu). Možnost vyslovení nedůvěry Vládě je balancovaná možností rozpuštění zákonodárného orgánů hlavou státu.

Soudní moc je vykonávána nezávislými soudy. Soudní soustava Náhorního Karabachu je složena z obecných soudů první instance, Odvolacích soudů a Nejvyššího soudu. Ústava též vytváří prostor pro ustanovení specializovaných soudů, avšak zatím k vytvoření takových specializovaných soudů nedošlo.

Prezident, jakožto hlava státu se nevztahuje k žádné ze tří moci. Prezident v souladu s Ústavou zabezpečuje nezbytnou shodu činnosti různých větví moci – zákonodárné, výkonné a soudní, čímž umožňuje nepřetržité fungování státního mechanismu.

Existuje názor, že realizace principu rozdělení moci vede k polykracii. Ale toto mínění je nesprávně, jelikož moc je v Náhorním Karabachu jednotná a jejím zdroje je v souladu s Ústavou její lid. Žádný státní orgán nemůže odděleně usilovat o suverénní výkon státní moci. Samotná státní moc se nedělí mezi státní orgány. Výkon státní moci je spojeno s rozdělením funkcí mezi orgány zákonodárné, výkonné a soudní moci. Tyto orgány mají samostatnost pouze při výkonu moci udělené jim Ústavou a zákony.

V demokratickém státě je vždy vláda na čas. Lid, jako zdroj moci projevuje svoji vůli ke změně prostřednictvím svobodných, všeobecných, rovných a přímých voleb. Lhůty jsou stanoveny Ústavou a zákony.

Předpokladem demokratických voleb je politický pluralismus. Ústava v čl. 8 stanoví, že *„V Republice Náhorní Karabach se uznává ideologický a politický pluralismus. Politické strany se vytvářejí svobodně a napomáhají formování a vyjadřování politické vůle lidu. Jejich činnost nesmí být v rozporu s Ústavou, zákony a demokratickými principy“*.

V Ústavě zakotvený politický pluralismus se spatřuje v pluralitě politických stran. Pluralita politických stran je zakotvena také v článku 30 Ústavy, který stanoví, že *„Každý občan má právo zakládat s dalšími občany politické strany a vstupovat do nich“*. Toto právo může být omezeno pouze zákonem a pouze ve vztahu k příslušníkům ozbrojených sil, policie, národní bezpečnosti a státním zástupcům. Politického života se

mohou účastnit i jiné složky, než politické strany, jde především o projev lidu prostřednictvím přímé demokracie a také různá občanská sdružení.

2.3. Základní práva, svobody a povinnosti člověka a občana

Druhá hlava Ústavy konkretizuje a rozvíjí ustanovení článku 2 Ústavy, který stanoví, že *„Republika Náhorní Karabach uznává základní práva a svobody člověka jako nedotknutelné a nejvyšší hodnoty, jako základ svobody, spravedlnosti a míru“* a článku 5 Ústavy, který stanoví, že *„Stát zajistí ochranu základních práv a svobod člověka a občana v souladu s všeobecnými principy a normami mezinárodního práva“*.

V duchu mezinárodních smluv o ochraně lidských práv a svobod, Ústava NKR vychází z principu nezávislosti práv a svobod člověka od libovůle státu. Přičemž nejen univerzální, ale i regionální mezinárodní úmluvy mají právně regulativní sílu v na území Náhorního Karabachu. Tomu svědčí i ustanovení článku 7 odst. 5 Ústavy, které stanoví, že *„Mezinárodní smlouvy Náhorního Karabachu jsou součástí právního řádu Republiky Náhorní Karabach“*.

Disponování právy a svobodami do kterých nemůže zasahovat stát, dělá člověka samostatným subjektem, schopným se prosadit v podobě důstojného člena společnosti. Vztahy osobnosti se státem nekončí jen povinností státu nezasahovat do práv člověka. Občan je zapojen do trvalého politicko-právního spojení se státem, které sestává z vzájemných práv a povinností. Osoby trvalé žijící na území konkrétního státu jsou zainteresováni v nabytí statusu občana.

Náhorní Karabach ukotvil práva člověka a občana v Ústavě a zavázal se, prostřednictvím státních orgánů, soudů, státního zastupitelství, ombudsmana, zajistit uplatňování a ochranu těchto práv.

Obsah hlavy II Ústavy je v souladu s všeobecnými demokratickými státy uznanými právy a svobodami. Celkově představují katalog osobních, občanských, politických, sociálních, ekonomických, kulturních a ekologických práv.

V právní teorii a praxi se občanskými (osobními) právy rozumí svoboda člověka přijímat rozhodnutí nezávisle na státě. Duchovní a fyzická svoboda člověka od kontroly státu v podobě svobody svědomí, slova a přesvědčení, fyzické bezpečnosti osobnosti, se historicky zformovala dříve jiných svobod. Za historicky mladší práva a svobody považujeme také právo spravedlivý proces zahrnující mimo jiné, právo na presumpci

neviny, právo na odvolání, právo na slyšení u nezávislého a nestranného soudu, zákaz mučení a další.

Politickými právy rozumíme svobodu občanů se účastnit řízení státu, vytvářet orgány státní moci a samosprávy a účastnit se jejich činností. Mezi základní politická práva Ústava řadí: právo zakládat politické strany a vstupovat do nich, sdružovací a shromažďovací právo, volební právo.

Ekonomická práva jsou neodmyslitelně spojeny s právem vlastnit a disponovat svým majetkem.

Sociální práva, jsou právy historicky mladšími, která se formulovala a realizovala v průběhu 20. století. Týkají se především oblasti pracovního práva (svoboda volby povolání, právo na spravedlivou mzdu, svoboda podnikání, zákaz otrokářství, právo na odpočinek a další). Mezi sociální práva se řadí také právo na ochranu zdraví, právo na vzdělávání, právo na důchodové zabezpečení ve stáří.

Kulturními právy rozumíme svobodný přístup občanů k duchovním, materiálním a kulturním hodnotám státu.

V článku 60 Ústavy si stát výslovně stanovil základní cíle v ekonomické, sociální a kulturní sféře kam zařadil mimo jiné: ochranu rodiny, mateřství a dětství; podporu početným rodinám; zvláštní péči o veterány, invalidy války za svobodu a nezávislost a rodiny zesnulých v této válce; podporu ve vývoji vědy a kultury; podporu v rozvoji bezplatného vysokoškolského vzdělávání; stimulaci rozvoje sportu; realizaci programů na ochranu zdraví obyvatelstva a jiné.

Ve druhé polovině 20. století se objevila nová skupina práv – ekologická práva. Jejich vznik spojujeme s rozporem vědecko-technické revoluce a problémy přežití člověka jako biologického druhu (využití atomové energie, rozvoj chemického průmyslu, zpracování přírodních zdrojů novými technologiemi aj.).

Práva a svobody člověka jsou neodmyslitelně spojeny s určitými druhy povinností: nenarušovat práva a svobody jiných osob, respektovat ústavní demokratický režim svého státu, chránit historické památky a účastnit se ochrany Náhorního Karabachu. Zajímavostí úpravy povinností občanů patří článek 56 Ústavy, který stanoví, že „Každý je povinen v zákonem stanovených případech, režimu a výši odvádět daně, clo a provádět další povinné odvody“. S úpravou daňové povinnosti na ústavní

úrovni se nesečkáváme často, ale můžeme ji najít ve většině post sovětských států, např. v Ruské Federaci a Arménii.

Celistvost systému práv člověka a občana je podmíněna jednotou principu rovnoprávnosti a sociální spravedlností. Princip rovnoprávnosti se vytvořil v období antifeudálních revolucí. Jde především o rovnost v ovládnání všemi základními právy člověka, zakotvenými v zákoně, před kterým jsou si všichni rovni. Princip rovnoprávnosti se v průběhu času obohacoval novými aspekty, např. rovnosti mužů a žen, ras, národností.

Vzhledem k tomu, že Ústava zakotvuje práva a svobody člověka a občana v nerozdělitelné jednotě, v mnoha člancích se využívá termín „každý“. Tím se uznávají i práva občanů cizích států.

2.4. Organická struktura

Ústava Náhorního Karabachu, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, vychází při konstruování organické struktury z koncepce dělby moci. Tento princip je v Ústavě výslovně definován v článku 6 odst. 1. Ústava jmenuje tři pilíře státní moci (zákonodárnou, výkonnou a soudní), přičemž v tomtéž ustanovení stanoví princip vyváženosti těchto mocí (tzv. systém brzd a protiváh). Každé z těchto mocí je v Ústavě věnována zvláštní hlava. Práva a povinnosti zákonodárné moci jsou upraveny v hlavě čtvrté „Národní shromáždění“, výkonné moci v hlavě páté „Vláda“ a soudní v hlavě šesté „Soudy“.

Prezident zaujímá v systému státních orgánů zvláštní postavení. Ústava mu ukládá zabezpečení nepřetržitého fungování státního mechanismu. Prezident je garantem suverenity, nezávislosti, územní celistvosti a bezpečnosti Náhorního Karabachu. Je důležité zdůraznit, že při zabezpečování normálního fungování všech státních orgánů NKR, Prezident tuto svojí činnost vykonává striktně v mezích stanovených Ústavou, stejně jako ostatní orgány státní moci: Národní shromáždění, Vláda, soudy. Všechny složky státní moci vykonávají svojí ústavní činnost samostatně.

Právní postavení Prezidenta se charakterizuje především tím, že se vymezuje jako hlava státu, z čeho vyplývá, že je první mezi ostatními. Je představitelem NKR jak uvnitř státu, tak v zahraničí. Prezident je nadělen řadou pravomocí jak ve vztahu

k zákonodárné, tak výkonné moci. O jeho pravomoci v té které oblasti se zmíním v jednotlivých kapitolách věnovaných dělbě moci.

2.4.1 Moc zákonodárná

Jediným zákonodárným orgánem Náhorního Karabachu je jeho jednokomorový parlament – Národní shromáždění, volený na dobu pěti let. Hlava čtvrtá Ústavy obsahuje úpravu postavení a fungování Národního shromáždění NKR. Právní status Národního shromáždění je stanoven nejen v hlavě čtvrté Ústavy. Základy spolupráce Národního shromáždění s Prezidentem NKR jsou stanoveny v hlavě třetí „Prezident Republiky“ a upravují široké spektrum otázek, především koordinace při ustavování veřejných činitelů, vyhlášení voleb a rozpouštění Národního shromáždění, účast Prezidenta v zákonodárném procesu, odvolání Prezidenta z funkce a další. Způsob jmenování předsedy vlády a proces vyslovení nedůvěry vládě je obsažen v hlavě páté „Vláda“. Dále pak fungování a jednání Národního shromáždění upravuje Jednací řád Národního shromáždění.

Národní shromáždění má 33 členů volených na pět let. Volby do Národního shromáždění se konají na základě všeobecného, rovného, přímého, tajného hlasovacího práva. Každý volič má dva hlasy, jeden z nich uplatňuje v jednomandátových volebních obvodech, v nichž je volena jedna polovina poslanců většinovým volebním systémem. Druhý hlas použije volič pro výběr z kandidátní listiny politické strany ve více mandátovém volebním obvodu, v nichž je mandát přidělován na základě systému poměrného zastoupení.

Volby do Národního shromáždění vyhláší, v souladu s článkem 77 odst. 7 Ústavy, Prezident republiky, přičemž je vázán ústavně stanovenými limity, stanovenými v článku 77 Ústavy. V případě, kdy není úřad prezidenta republiky obsazen, zastupuje jej při výkonu této pravomoci předseda Národního shromáždění, anebo pokud to není možné, premiér republiky (článek 74 Ústavy). Poslední volby se v zemi konaly 24. května 2010, při kterých se do parlamentu dostaly tři politické strany: Svobodný domov (8 mandátů na základě proporčního systému a 6 mandátů na základě většinového systému), Demokratická strana Artsakhu (5 mandátů na základě proporčního systému a 2 mandáty na základě většinového systému) a Arménská revoluční federace „Dashnaksutyun“ (4 mandátů

na základě proporčního systému a 2 mandáty na základě většinového systému). Parlamentní většinu tak získala strana Svobodný domov celkem se 14 mandáty.²⁰

Do Národního shromáždění může být zvolen každý občan Náhorního Karabachu, který má právo volit a je starší 23 let. Ústava ještě konkretizuje, že tato osoba musí nabýt státní občanství NKR minimálně pět let před konáním voleb a musí trvale žít na území NKR po dobu pěti let. Článek 79 Ústavy stanoví činnosti a funkce, které jsou neslučitelné s funkcí poslance. Poslanec tak nemůže vykonávat žádnou funkci ve státních orgánech nebo orgánech územní samosprávy, nesmí vykonávat výdělečnou závislou činnost, s výjimkou vědecké, pedagogické nebo umělecké činnosti. Ústava ve svém článku 149 stanovuje, že ustanovení neslučitelnosti funkcí nabyde účinnosti nejpozději v roce 2015.

Ústava rovněž upravuje právní režim pozbývání poslaneckého mandátu. Poslanec pozbývá svého mandátu, pokud přestane splňovat jednu z podmínek volitelnosti, včetně případu vzniku neslučitelnosti funkcí, stanovených článkem 79 Ústavy. Dalšími možnými způsoby pozbytí mandátu je uplynutí volebního období, rozpuštění Národního shromáždění, neomluvené absence na více než polovině hlasování v průběhu jednoho řádného zasedání, odvolání, odsouzení k trestu odnětí svobody, smrt poslance.

Poslanci požívají imunity. Poslance nelze postihnout pro hlasování v Národním shromáždění. Dále pak nelze poslance stíhat za projevy učiněné v Národním shromáždění. Poslance nelze trestně či správně stíhat či zadržet bez souhlasu Národního shromáždění. Výjimku z tohoto pravidla tvoří případ, kdy je poslanec zadržen při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté. V tomto případě je příslušný orgán povinen zadržení ihned oznámit předsedovi Národního shromáždění.

Národní shromáždění je koncipováno jako orgán, který řádně zasedá pouze část roku. Ústava předpokládá dvě řádné zasedání; od září do prosince a od února do června. Zasedání Národního shromáždění jsou veřejná. První zasedání nově zvoleného Národního shromáždění se svolává třetí čtvrtek po volbách. Do zvolení předsedy Národního shromáždění zasedání vede nejstarší poslanec. Parlament je nadělen pravomocí organizovat vlastní práci a za tímto účelem může vytvářet pomocné komise.

²⁰ Подведены итоги выборов в Нагорном Карабахе. [Http://www.kommersant.ru](http://www.kommersant.ru) [online]. 2010 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.kommersant.ru/News/1376172?stamp=634720903905692221>

V současnosti v Národním shromáždění působí sedm stálých komisí: komise pro zahraniční vztahy; komise v otázkách výroby a výrobních infrastruktur; komise v otázkách financí, rozpočtu a ekonomického řízení; komise pro státně právní otázky; komise pro sociální otázky; komise pro obranu, bezpečnost a zákonnost a komise pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a sport.

Mimořádné zasedání Národního shromáždění svolává předseda Národního shromáždění na základě iniciativy Prezidenta republiky, minimálně jedné třetiny všech poslanců nebo Vlády.

Pravomoci Národního shromáždění můžeme rozdělit do dvou skupin. Národnímu shromáždění je svěřena normativní pravomoc, tedy pravomoc vydávat normy s obecnou závazností. Takovou pravomoc mají i jiné orgány státní moci, např. prezident má pravomoc vydávat nařízení, avšak pouze Národní shromáždění má pravomoc vydávat zákony. Právo zákonodárné iniciativy mají poslanci, Prezident a Vláda. Zákony, až na některé výjimky stanovené Ústavou, jsou přijímány prostou většinou přítomných poslanců. Přijaté zákony podepisuje a zveřejňuje prezident NKŘ.

Druhou skupinou pravomocí jsou akty nebo činnosti nenormativní povahy, které jsou formou podílu na výkonu státní moci. Do této kategorie řadíme například potvrzování státního rozpočtu, který Národnímu shromáždění předkládá Vláda, a který nemá podobu zákona, jak je tomu v České republice. Národní shromáždění má také kontrolní funkci nad plněním státního rozpočtu. Kromě této funkce, má Národní shromáždění další kontrolní a kreační funkce. Tak například ve vztahu k Vládě má Národní shromáždění pravomoc vyslovit důvěru a nedůvěru Vládě. Každý z poslanců má právo interpelovat vládu a členy vlády. A nesníme zapomínat na jednu z nejdůležitějších funkcí Národního shromáždění ve vztahu k Vládě a to sice, že právě Národní shromáždění potvrzuje kandidaturu premiéra na návrh Prezidenta republiky (čl. 94 a čl. 100 Ústavy). Parlament NKŘ na návrh Prezidenta vyhlašuje amnestii, ratifikuje, pozastavuje a ukončuje mezinárodní smlouvy, kterými je NKŘ vázána a přijímá rozhodnutí o vyhlášení válečného stavu a míru.

Prakticky všechny pravomoci, které souvisejí s ustavováním státních orgánů, např. předsedy a dalších soudců Nejvyššího soudu, generálního prokurátora, předsedy kontrolní komory, vykonává parlament na návrh Prezidenta. Mezi pravomoci, které

vykonává Národní shromáždění samostatně, patří jmenování Ochránce práv člověka a dvou právníků-členů Rady spravedlnosti.

2.4.2. Moc výkonná

Moc výkonná je v Ústavě NKR upravena v hlavě páté „Vláda“. Článek 99 Ústavy stanoví, že „*V Republice Náhorní Karabach výkonnou moc představuje Vláda*“. Vláda se skládá premiéra, vicepremiéra a jednotlivých ministrů. Současná Vláda NKR má následující celkem 13 ministerstev, a to sice: Ministerstvo zdravotnictví; Ministerstvo spravedlnosti; Ministerstvo výrobních infrastruktur; Ministerstvo zahraničních věcí; Ministerstvo zemědělství; Ministr-vedoucí Úřadu Vlády; Ministerstvo školství a vědy; Ministerstvo kultury a mládeže; Ministerstvo obrany; Ministerstvo sociálního zabezpečení; Ministerstvo ekonomického rozvoje; Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo financí.

Premiéra jmenuje a vládu sestavuje Prezident republiky následujícím způsobem. Prezident ve lhůtě deseti dnů od nástupu na svůj úřad, nebo od demise Vlády nebo od prvního zasedání nově zvoleného Národního shromáždění, předkládá Národnímu shromáždění ke schválení kandidaturu na post premiéra. Národní shromáždění se musí vyjádřit do pěti dnů od předložení návrhu Prezidenta. Kandidát, který získal souhlas většinou hlasů všech poslanců Národního shromáždění, se Prezidentem jmenuje na post Premiéra republiky. Na návrh Premiéra jmenuje Prezident republiky ve lhůtě dvaceti dnů ostatní členy Vlády. Národní shromáždění kromě kandidatury premiéra schvaluje také program činnosti Vlády.

Vláda, byť je dle Ústavy představitelem výkonné moci, má v této oblasti zbytkovou pravomoc. To vyplývá z ustanovení článku 99 odst. 2 Ústavy, který stanoví, že „*K kompetenci Vlády patří ty otázky státního řízení, které nejsou zákonem svěřeny do kompetence jiných státních orgánů nebo orgánů místní samosprávy*“. Nejdůležitější pravomocí, kterou je nadělena Vláda, je sestavování státního rozpočtu. Vláda je oprávněna v rozsahu své pravomoci vydávat nařízení, která jsou obecně závaznými normativními akty.

Z výše uvedeného vyplývá, že nehledě na to, že je Vláda označena za vrcholný orgán výkonné moci, tak mnoho pravomocí ji nezbyvá a faktickou výkonnou moc drží ve svých rukách Prezident republiky.

Prezident republiky je volen na pět let ve volbách, a to přímo ve všeobecném tajném hlasování ve dvoukolovém systému. Podmínka pro zvolení prezidentem je kromě státního občanství pobyt na území NKR po dobu deseti let, věk 35 let, aktivní volební právo. Jedná a ta sama osoba nemůže být zvolena na post prezidenta více než dvakrát za sebou. Prezident se ujímá funkce přísahou.

Prezident disponuje širokým katalogem pravomocí jmenovat a odvolávat různé funkcionáře i širokým spektrem přímých mocenských pravomocí. Je oprávněn kromě již zmíněných jmenovacích pravomocí, které vykonává v součinnosti s Národním shromážděním, jmenovat dva právníky – členy Rady spravedlnosti. Sestavuje radu bezpečnosti státu a předsedá jí, vytváří a kontroluje svůj aparát kanceláře. Mimo jiné formuje zahraniční politiku a vnitřní bezpečnostní politiku státu, sjednává mezinárodní smlouvy, jmenuje a odvolává diplomatické představitele Náhorního Karabachu v cizích státech, rozhoduje o nabývání státního občanství a politického azylu. Jako jediný má amnestijní pravomoc. Prezident republiky je nadán samostatnou normotvornou pravomocí, která má podobu práva vydávat nařízení a výnosy.

Prezident je chráněn téměř absolutní imunitou, která je prolomena pouze příslušnými ustanoveními o jeho odvolání. Prezident může být odvolán procedurou zahájenou v Národním shromáždění. Na základě návrhu většiny poslanců může Národní shromáždění přijmout návrh na zbavení mandátu prezidenta, přičemž Ústava ve svém článku 71 odst. 1 stanoví, že důvodem může být pouze státní zrada či jiný těžký zločin. Návrh musí potvrdit Nejvyšší soud. Pokud není návrh potvrzen, tento bod již není Národní shromáždění oprávněno projednávat. V opačném případě Národní shromáždění přijme definitivní návrh dvěma třetinami svých hlasů.

Prezident je také nejvyšším velitelem ozbrojených sil a jeho pravomoc v tomto ohledu není symbolická, ale zcela skutečná. Postavení hlavy státu v Náhorním Karabachu je velmi silné a dá se říct, že je Prezident fakticky neodvolatelný.

Do moci výkonné řadíme i další ústřední orgány, které jsou v podstatě podřízeny Vládě NKR. Celkem je těchto úřadů devět a patří sem: Služba národní bezpečnosti; Státní úřad katastru nemovitostí; Správa turismu; Státní daňová služba; Úřad pro životní prostředí a přírodní zdroje; Policie NKR; Státní výbor pro sport; Záchraná služba a Služba občanského letectví.

2.4.3. Moc soudní

Soudní moc vykonávají jménem Republiky Náhorní Karabach nezávisle soudy v souladu s Ústavou a zákony. V Náhorním Karabachu existuje obvyklá soustava soudů s pyramidální strukturou. Článek 109 Ústavy stanoví, že „*Soudní systém Republiky Náhorní Karabach je tvořen obecnými soudy první instance, Odvolacím soudem, Nejvyšším soudem a také zákonem předpokládanými specializovanými soudy*“. Ústava výslovně zakazuje vytváření mimořádných soudů.

Fungování nestranné a nezávislé soudní moci je jedním z neodmyslitelných požadavků právního státu. Ústava ve své hlavě druhé garantuje právo na soudní ochranu. Takto vyjádřené právo znamená, že Ústava preferuje ochranu práva soudem. Soudní ochrana spočívá v tom, že soudy způsobem pro ně specifickým řeší právní spory. Soudní moc se realizuje prostřednictvím ústavního, občanského, trestního a zákonem stanoveného jiného řízení.

Soudci jsou jmenováni Prezidentem se souhlasem Národního shromáždění. Soudci jsou ve výkonu své funkce nestranní a nezávislí. Článek 110 Ústavy uvádí, že soudce je jmenován do funkce bez časového omezení, avšak maximálně do dosažení věku 65 let. Ústava v článku 111 stanoví inkompatibilitu funkce soudce s funkcí ve státních orgánech nebo orgánech místní samosprávy, jakoukoli činností v komerčních organizacích či jinou výdělečnou činností kromě činnosti vědecké, pedagogické a tvůrčí. Soudce nesmí být členem jakékoli politické strany.

Soudci mohou být trestně či správně stíháni jen s kladným stanoviskem Rady spravedlnosti a se souhlasem Prezidenta, v opačném případě je trestní či administrativní stíhání vyloučeno. Zadržení soudce lze jen tehdy, byl-li dopaden při spáchání trestného činu, anebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit Prezidentovi a předsedovi Nejvyššího soudu.

Na vrcholu soudní moci v Náhorním Karabachu stojí Nejvyšší soud. Nejvyšší soud je tvořen ústavní a kasační komorami. Předsedu a další soudce Nejvyššího soudu jmenuje Národní shromáždění na návrh Prezidenta. Hlavním úkolem Nejvyššího soudu je zabezpečení svrchovanosti Ústavy a jednotné aplikace zákona.

Ústava NKR nevytvořila ústavní soud, ale ve svém článku 114 stanoví, že „*ústavní soudnictví se provádí Nejvyšším soudem*“. V tomtéž článku dále pak taxativně vymezuje pravomoci Nejvyššího soudu, který je oprávněn:

- posuzovat ústavnost všech normativních aktů;
- rozhodovat o souladu mezinárodní smlouvy s Ústavou;
- rozhodovat spory spojené s výsledky referend;
- soudit spory spojené s rozhodnutími přijatými o výsledcích voleb Prezidenta a poslanců;
- rozhodovat o nepřekonatelnosti či o odstranění překážek, vzniklých kandidátovi na post prezidenta republiky;
- vydávat stanovisko o existenci důvodů pro odvolání Prezidenta z funkce;
- vydávat stanovisko o nemožnosti výkonu funkce prezidentem republiky;
- vydávat stanovisko o ukončení pravomoci soudce Nejvyššího soudu a vydání soudce k trestnímu či správnímu stíhání;
- v zákonem stanovených případech rozhodovat o zastavení či zakázání činnosti politické strany.

Právo podat návrh k přezkoumání zákonnosti, ústavnosti či vydání stanoviska mají ostatní nejvyšší orgány státní moci (hlava státu, parlament, vláda atd.) a také orgány územní samosprávy, Ochránce práv člověka či Generální prokurátor. Každá fyzická či právnická osoba se může obrátit k Nejvyššímu soudu v případě, že pravomocným rozhodnutím soudu došlo k porušení Ústavou zakotvených práv a svobod. Přípustné je toto podání pouze v případě, že daná osoba vyčerpala veškeré prostředky soudní ochrany, které jsou jí zákonem poskytnuty.

Ústava vytváří ve své podstatě disciplinární a poradní soudní orgán, který zná i ústava Arménie. Tímto orgánem je devítičlenná Rada spravedlnosti, kterou tvoří pět soudců volených na všeobecné schůzi všech soudců NKR na pět let tajným hlasováním další čtyři soudci jsou jmenováni Prezidentem a Národním shromážděním. Jednání Rady spravedlnosti vede předseda Nejvyššího soudu, který však nemá hlasovací právo.

Ústava ve svém článku 116 taxativně vypočítává pravomoc Rady spravedlnosti, mezi které patří: pravomoc sestavovat a představovat Prezidentovi seznamy kandidátů na soudcovské pozice; pravomoc vést disciplinární řízení proti soudcům; pravomoc předkládat Prezidentovi stanovisko týkající se vydání soudce trestnímu či správnímu stíhání.

Samostatná hlava Ústavy je věnovaná i prokuratuře, která plní roli veřejného žalobce a obecného dozoru nad zákonností v přípravném řízení. Ústava se postavení

prokuratury věnuje ve dvou článcích. V článku 117 se prokuratura vymezuje jako jednotný systém v čele s generálním prokurátorem, kterého jmenuje a odvolává Národní shromáždění na návrh Prezidenta republiky. Pro funkci generálního prokurátora platí stejná pravidla, týkající se neslučitelnosti funkcí. Ve svém dalším článku Ústava taxativně vymezuje pravomoci prokuratury.

2.4.4. Systém kontroly a ochrany práv v NKR

Společně s tradičními, klasickými mechanizmy kontroly činnosti státních orgánů a zajišťování dodržování práv občanů (které zahrnují soudní, parlamentní a veřejnou kontrolu), se ve světové praxi posledních desetiletí objevila a rozšířila nová instituce, dříve neznámá pro většinu zemí s demokratickými právními tradicemi. Touto institucí je nezávislý ombudsman.

Postavení a působnost ombudsmana je upravena v hlavě osmé Ústavy, která se jmenuje „Ochránce práv člověka“. Článek 119 Ústavy stanoví, že *„Ochránce práv člověka je nezávislá osoba, která vykonává ochranu práv a svobod člověka a občana, které byly porušeny státními orgány, orgány územní samosprávy a úředníky“*. Ještě před přijetím Ústavy byl v roce 2005 vyhlášen zákon o ombudsmanovi, který poprvé vyslovil myšlenku vytvoření této instituce. K faktické realizaci Ústavy a tohoto zákona došlo až 17. dubna 2008, kdy byl jmenován první ochránce práv člověka.

Ochránce práv člověka jmenuje Národní shromáždění, nejméně třemi pětinaми hlasů všech poslanců, na dobu šesti let. Jedná a tatáž osoba nemůže být jmenována více než dvakrát za sebou. Inkompatibilita je stanovena obdobně jako u jiných ústavních činitelů. Funkce ochránce práv člověka je neslučitelná s funkcí ve státních orgánech či orgánech místní samosprávy či komerčních organizacích. Dále je výkon funkce neslučitelný s jinou výdělečnou činností, kromě vědecké, pedagogické či tvůrčí. Ochránce práv člověka nemůže být členem žádné politické strany.

Ochránce práv je nezávislý. K posílení nezávislosti ombudsmana slouží zejména zakotvení imunity ve stejném rozsahu, v jakém ji požívají poslanci Národního shromáždění.

Vytvoření nové instituce pro lidská práva bylo jedním z nejdůležitějších součástí celého procesu demokratizace NKR, zaměřené jak na vylepšení státnosti, tak na založení základů otevřené občanské společnosti. Zvláštní důležitost tomuto pozitivnímu přístupu státu k problematice ochrany lidských práv dává skutečnost, že Náhorní

Karabach se nachází v režimu stanného práva, kdy je přípustný pravý opak, tj. omezení některých práv člověka.

Pro řádné plnění veřejných úkolů je nutné mít nejen majetek, ale také je třeba s tímto majetkem řádně hospodařit. Stejně jak je tomu u soukromoprávních korporací, které mají ze zákona povinnost vytvářet dozorčí orgány, tak i veřejnoprávní korporace (stát) mají právo a zároveň povinnost vytvořit specializovaný kontrolní orgán, který bude dohlížet na hospodárné nakládání s majetkem a s prostředky daňových poplatníků, a který bude nezávislý na ostatních složkách státní moci. Tímto specializovaným orgánem je v NKR Kontrolní úřad.

Ústava upravila postavení a působnost Kontrolního úřadu v člancích 121 a 122. Kontrolní úřad je Ústavou vymezen jako nezávislý orgán NKR, který vykonává kontrolu hospodaření se státním a obecním majetkem, kontrolu nad čerpáním státního rozpočtu, půjček a úvěrů získaných od cizích států a mezinárodních organizací. K naplnění kontrolní působnosti úřadu se každoročně sestavuje plán kontrolní činnosti, který se schvaluje Národním shromážděním. Nejméně jednou ročně Kontrolní úřad předkládá zprávu o své činnosti Národnímu shromáždění.

Úpravu struktury a způsobu vykonávání činnosti Kontrolního úřadu Ústava přenechává zákonu. Ústava pouze vymezuje způsob ustanovování předsedy Kontrolního úřadu, který je jmenován Prezidentem republiky na návrh Národního shromáždění na šest let. Dále je pak Ústavou upravena neslučitelnost funkce předsedy Kontrolního úřadu s jakoukoli funkcí v orgánech státu či územní samosprávy, v komerčních organizacích, podnikatelskou činností či jinou závislou činností, kromě pedagogické, vědecké a tvůrčí. Předseda Kontrolního úřadu nemůže být jmenován více než dva krát za sebou a v případech stanovených zákonem může být na návrh Prezidenta Národním shromážděním odvolán.

2.4.5. Územní členění a samospráva

Náhorní Karabach v Ústavě věnuje široký prostor problematice samosprávy. Článek 13 Ústavy stanoví, že se v Náhorním Karabachu zaručuje samospráva územních celků. Místní samospráva se v NKR vykonává v souladu s Ústavou a zákonem o místní samosprávě, přijatým 19. ledna 1998. Základní územně samosprávnou jednotkou je obec, která se Ústavou definuje jako společenství obyvatel jedné nebo několika vesnic.

Obec je nadělena právem vlastnit majetek a dalšími majetkovými právy. Správu obecního majetku vykonává obec na vlastní odpovědnost. Část vlastních pravomocí obce může být zákonem stanovena jako povinná. Ústava umožňuje státním orgánům přenést část pravomocí na orgány místní samosprávy. Obec hospodaří na základě vlastního rozpočtu, který sama vytváří. Zdroje obecního rozpočtu se stanoví zákonem.

Svoje právo na samosprávu vykonává obec prostřednictvím svých orgánů, kterými jsou – rada obce a starosta. Obecní orgány se volí na čtyři roky, v souladu s článkem 4 a 128 Ústavy, ve všeobecných, rovných a přímých volbách. V období války či nouzového stavu se volby do obecních orgánů nekonají a funkční období již zvolených orgánů se prodlužuje do doby svolání první schůze orgánů zvolených po skončení války či odvolání nouzového stavu. Ústava připouští v zákonem stanovených případech odvolat starostu z funkce. Touto pravomocí je nadělena vláda NKR.

Ústava ve svém článku 129 taxativně vymezuje pravomoci rady obce, kterými jsou pravomoc hospodařit s majetkem obce; pravomoc přijímat rozpočet obce, předkládaný starostou obce; pravomoc kontrolovat plnění rozpočtu; pravomoc stanovovat místní daně, cla a poplatky; pravomoc přijímat obecně závazné právní akty. Úpravu pravomocí a činnosti starosty Ústava přenechává zákonu.

Ústava též okrajově upravuje právo obci na sloučení či rozdělení. Sloučení či rozdělení se přijímá zákonem. Právem zákonodárné iniciativy je nadělena vláda, která může před předložením návrhu zákona Národnímu shromáždění provést v místě referendum. Výsledky referenda tvoří přílohu návrhu zákona. Principy, způsob sloučení či rozdělení obcí se stanovují zákonem.

2.5. Faktické naplnění Ústavy NKR

Ústavní vývoj Náhorního Karabachu byl ovlivněn válečným konfliktem. Cesta od vyhlášení samostatnosti do přijetí první Ústavy trvala dlouhých patnáct let. Po uzavření příměří, v květnu 1994, byla pozastavena činnost Státního výboru pro obranu a zákonem „O Prezidentovi NKR“ zavedl institut prezidenta, což bylo kvalitativně novým krokem pro rozvoj státnosti NKR. První prezident byl zvolen parlamentem, ale již v listopadu 1996 byl zvolen v přímých volbách. Celkem za 20 let existence NKR byly provedeny čtyři přímé volby prezidenta, v letech 1996, 1997, 2002

a 2007. Všechny probíhaly za účasti mezinárodních pozorovatelů. Institut prezidenta pak byl zakotven i v Ústavě, jak je uvedeno výše.

S ukončením vojenské fáze ázerbájdžánsko-karabašského konfliktu, vstoupil Náhorní Karabach do nové etapy budování státu, předpokládající vylepšení struktury státních orgánů. Život diktoval nezbytnost reformování nejvyššího orgánu zákonodárné moci – Nejvyššího Sovětu NKR. Předchozí parlament, zvolený v roce 1991, se v nových podmínkách ukázal být zbytečně velký a neefektivní. Dne 30. dubna 1995 proběhly v republice předčasné volby, a došlo k výraznému zkrácení počtu mandátů z předchozích 81 na 33. Později, v roce 1996, byl Nejvyšší Sovět NKR přejmenován na Národní shromáždění. Ústava postavení Národního shromáždění pouze zakotvila a potvrdila.

Kromě prezidentských a parlamentních voleb se v NKR každé tři roky konají volby do orgánů místní samosprávy. Členové obce na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním volí orgány místní samosprávy, radu starších a primátora hlavního města. Pravidelné volby do místních orgánů se konaly v roce 2011.

Přijetí Ústavy předcházela změna sociálního systému, přechod k tržnímu hospodářství, rozvoj plurality, přímý výkon moci lidu prostřednictvím prezidentských a parlamentních voleb a voleb do orgánů místní samosprávy. To vše se nemohlo neodrazit na sociálně-politickém a sociálně-ekonomickém životě republiky, což vyžadovalo úpravu stávajících právních předpisů. Z tohoto důvodu během prvních dvou let od přijetí Ústavy byly stávající právní předpisy uvedeny do souladu se základním zákonem republiky. Samozřejmě, budování státu je nepřetržitý proces, a v každé fázi, může být nezbytně nutné vnést odpovídající korektivy do zákonů.

Ústava vnesla do právního řádu i novinky, které NKR dříve neznala. Ústavou byla vytvořena soustava soudu v čele s Nejvyšším soudem, který fakticky vykonává soudnictví v oblasti ústavního práva. Dále zavedla institut Ochránce práv, který byl fakticky naplněn v roce 2008. Velice důležitým přínosem bylo vnesení základních práv a svobod do Ústavy, čímž se jejich dodržování dostalo větší garance.

V souhrnu lze konstatovat, že Ústavou vytvořený právní rámec byl de facto naplněn. V republice byly vytvořeny efektivně fungující orgány státu a místní samosprávy a moc je vykonávána v souladu a mezích, stanovených Ústavou. Ústavní

vývoj Náhorního Karabachu je do značné míry brzděn tím, že není doposud uznán takřka žádným subjektem mezinárodního společenství. V úpravě bezpochyby existují mezery a je to také logické, protože je poněkud nepředstavitelné vytvořit homogenní právní řád v kontextu ozbrojeného konfliktu, kdy musí být stát neustále ve střehu. Ale i tuto skutečnost se Náhornímu Karabachu daří v jeho cestě k vytvoření demokratického právního státu evropského typu.

3. Náhorní Karabach z pohledu mezinárodního práva

Při aplikaci poznatků obecného mezinárodního práva na situaci v Náhorním Karabachu musím konstatovat, že postavení Náhorního Karabachu coby suverénního státu je nejednoznačné. Podle pravidel mezinárodního práva stát vzniká při naplnění tří základních podmínek a to sice existence území, obyvatelstva a vlády.

Území Náhorního Karabachu nacházející se na jihozápadě Ázerbájdžánu a ve východní části arménského pohoří, zahrnující 4400 km². Území Náhorního Karabachu se historicky měnilo, rozšiřovalo a zmenšovalo. Podle mezinárodního práva však postačuje, aby stát disponoval alespoň nějakým mezinárodně nesporným územním prostorem. Státu nelze připisovat na újmu případnou nejistotu o přesném rozsahu a vymezení celého území. Stát může existovat i v případě, že si jiné státy činí právní nárok na jeho území.²¹

Obyvatelé Náhorního Karabachu v době vyhlášení nezávislosti dosahovali počtu přibližně 120 tisíc. Toto obyvatelstvo tvořili karabašští Arméni, jasně vyhraněný národ s dlouhou historií, tradicí a jazykem.

K naplnění třetího prvku suverénního státu, efektivnímu výkonu veřejné moci nad daným územím a obyvatelstvem, stanoví obecná pravidla mezinárodního práva jasně vymezené požadavky. Veřejnou mocí se rozumí soustava orgánů státu, které jsou schopny zabezpečit na vymezeném území minimální standart správy a veřejného pořádku, který by umožnil nerušenou koexistenci daného státu s jinými členy mezinárodního společenství.²² Karabašská vláda není závislá na žádné jiné vládě, ani jí nebyla podřízena, své záležitosti spravuje samostatně.

Z výše uvedeného vyplývá, že Náhorní Karabach splňuje tři základní předpoklady pro to, aby se považoval za subjekt mezinárodního práva. Avšak obecné mezinárodní právo zavádí i další kritérium, kterým je mezinárodní uznání a faktická vnější suverenita. O tom jakou roli hraje mezinárodní uznání, a proč je tento institut důležitý se zmíním v následujícím textu.

²¹ MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému. 4. opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 90.

²² MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému. 4. opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 88.

3.1. Vnitřní a vnější suverenita

Suverenita státu byla v klasických teoriích suverenity odvozována od suverénní moci. Jean Bodin chápal suverenitu státu především jako nezávislost státu od jiných mocenských center (papeže, církve, jiného státu). Bodin jako první formuloval doktrínu suverenity jako vlastnost státní moci, což znamenalo, že nedostatek suverenity vylučuje existenci státu. Také poukázal na dva nepostradatelné atributy suverenity: stálost státní moci, která není časově omezená a její absolutní charakter, nespoutaný žádnými podmínkami. Obsah těchto principů byl samozřejmě přechodné povahy podmíněné dobou. Přesto myšlenka Bodina, že suverenita je v čase neomezená, se stala základem moderní interpretace principu kontinuity státu.²³

O suverenitě státu lze hovořit tehdy, kdy existuje mocenská organizace na určitém vymezeném území, která je nezávislá na jiných mocenských organizacích, které se nacházejí na jiných územích. Tato mocenská organizace však musí být výlučnou na daném území a musí umět korigovat chování všech lidí, které na tomto území žijí. To je podstata negativního a pozitivního vymezení suverenity, které pak vyústilo v rozlišování vnější a vnitřní stránky suverenity.

V souladu s principem vnitřní suverenity, disponuje vláda svrchovaného státu nejvyšší autoritou nad vymezeným územím a jeho obyvatelstvem, tj. je vnitřní suverenita vyjádřena územní jurisdikcí a osobní jurisdikcí. Z tohoto pohledu mají státní orgány výsadní právo vydávat obecně závazné normy a vymáhat jejich dodržování silou. Tím se vylučuje v rámci jednoho teritoria existence mocenských center nezávislých na centrální vládě. V současné době vláda Náhorního Karabachu fakticky kontroluje dění na svém území a nepřipouští cizí zásahy do vnitřních záležitostí státu.

Vnější suverenita sebou představuje nezávislost státní moci na ostatních státech, vyjadřuje plnou způsobilost státu k právům a k právním úkonům a značí, že stát je plnoprávným subjektem mezinárodního práva, rovnoprávný vůči všem ostatním suverénním státům, a rovným členem mezinárodního společenství.

Suverenita může mít kromě roviny právní, také rovinu faktickou. Státy jsou sobě navzájem nerovné, a to sice z několika hledisek, např. ekonomického či geopolitického.

²³ PAVLÍČEK, Václav a KOLEKTIV. Ústavní právo a státověda 1. díl: Obecná státověda. Praha: Linde Praha, 1998, s. 71.

Každý z těchto jevů má vliv na jeho soběstačnost a celkovou nezávislost na ostatních státech, která však nikdy nebývá absolutní, protože každý stát žije v neustále interakci s ostatními státy. Přesto si je každý stát rovný z hlediska jeho právní suverenity. Vnější suverenity státu je tak relativní kategorií.

Prerekvizitou pro vnější suverenity je ovládnutí nezávislosti. Ta je totiž rozhodující pro subjektivitu státu a schopnost státu vstupovat do vztahů s jinými státy. Nezávislý stát není podřízen žádné jiné suverenitě a je neovlivněný faktickou závislostí na jiných státech. Ale je diskutabilní, zda tento stupeň faktické nezávislosti může být tak nezbytný.²⁴

Pod pojmem „nezávislost“ jsou schovány dva elementy. Samostatná existence entity se souvislými hranicemi a to, že daná entita není podřízená mocí cizího státu či skupiny státu a dá se o ní hovořit jako o státu, který nad sebou uznává pouze jenom autoritu mezinárodního práva. Nezávislá (samostatná) existence v tomto smyslu je závislá na základních kritériích subjektivitu státu, čímž máme na mysli efektivní výkon státní moci vůči každému jednotlivci na vymezeném území. Kromě toho je však nezbytný další element – absence podřízenosti jinému státu či státům. V tomto ohledu existují různé možnosti. Je možné, že stát, který není právně nezávislý, ve skutečnosti funguje se značnou svobodou jak uvnitř vymezeného území, tak i v zahraničních záležitostech. Nebo se může stát, že entita, která právně nezávislá, je ve skutečnosti pod správou jiného státu v takovém rozsahu, že její právní nezávislost je nepodstatná. Proto, stejně jak je tomu u suverenity, rozlišujeme nezávislost právní a faktickou.²⁵

Právní nezávislost existuje tam, kde je moc vlády udělena samostatným orgánům na základě nejvyššího zákona státu (ústavy). Tato moc je na vymezeném území výlučná. I v případě, kdy to vypadá, že právní nezávislost existuje, je třeba prozkoumat více do detailů faktickou nezávislost státu. Faktická nezávislost je relevantní, protože určuje otázku míry nezávislosti. Entita, která se vyznačuje právními znaky nezávislosti, ale po dlouhou dobu vystavena cizí nadvládě a kontrole, není „nezávislá“ pro účely subjektivitu v mezinárodním právu. Je však problémem určit, v jakém okamžiku se cizí moc stane „kontrolou“ či „nadvládou“ a následně je složité hodnotit konkrétní případy.

²⁴ SHAW, Malcolm N. International law. 5th ed. New York: Cambridge University Press, 2003, s. 181.

²⁵ CRAWFORD, James. The creation of states in international law. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2006, s. 66.

K tomu, aby byl dokázán nedostatek právní nezávislosti, musí být prokázána „*cizí vláda, která si podrobuje rozhodování příslušné entity v širokém rozsahu záležitostí, a to systematicky a permanentně*“.²⁶

Náhorní Karabach, který se vyznačuje právními znaky nezávislosti, může být vnímán mezinárodním společenstvím, tak že svojí právní nezávislosti zakrývá nedostatek faktické nezávislosti, tj. závislosti na Arménii. Ale tato „závislost“ je dána tím, že Náhorní Karabach není uznáván, tudíž v zájmu poskytnout svým občanům možnost cestovat do zahraničí, Náhorní Karabach s Arménií uzavřeli jakousi dohodu, na základě které mají občané Náhorního Karabachu též arménské občanství a arménské cestovní pasy, na základě kterých jsou oprávněni cestovat mimo území NKR. Ale když právní nezávislost jakkoliv zakrývá nedostatek jakékoli skutečné nezávislosti, entita by pro účely státní subjektivity neměla být považována za nezávislou.

K tomu James Crawford ve svém díle „*The Creation of States in International Law*“ uvádí, že je všeobecným principem, že jakákoli územní entita, která je oficiálně samostatná a požívá určité míry faktické moci, je způsobilá být z hlediska mezinárodního práva považována za stát. Dále pak stanoví, že nezávislost pro účely subjektivity by měla být předpokládána tam, kde je daná entita právně nezávislá a její vznik nebyl spojen s podstatnou protiprávností.

Závěrem Crawford uvádí: „*Předpokládá se zde, že se entita může stát státem navzdory podstatným protiprávnostem ve způsobu či procesu jejího vytvoření. Před rokem 1919 tento předpoklad byl jen sotva zpochybnitelný: spornými otázkami byly problémy aplikace dominantního principu efektivnosti.*“²⁷

3.2. Mezinárodní uznání státu

Uznání státu je institutem v mezinárodním právu, který lze definovat jako volní akt státu, kterým reaguje na vznik nového státu. Existence trojice konstitutivních prvků (obyvatelstvo, území, státní moc) představuje objektivní povahu vzniku státu, ale i přesto teoreticky bývá uznání zařazováno k předpokladům pro mezinárodněprávní

²⁶ CRAWFORD, James. *The creation of states in international law*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2006, s. 88.

²⁷ CRAWFORD, James. *The creation of states in international law*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2006, s. 89.

subjektivitu státu. K plné účasti na životě mezinárodního společenství a rozvíjení běžných styků s jinými státy je třeba, aby byl stát mezinárodně uznán. Současně je však nově vzniklý stát od počátku své existence, tedy i před uznáním, povinen zachovávat pravidla obecného mezinárodního práva vůči ostatním existujícím státům, bez ohledu na to, zda ho konkrétní státy uznávají či nikoli. Uznání samo o sobě nemá na existenci státu jako subjektu mezinárodního práva žádný vliv, ale postavení neuznaného státu je značně obtížné. „Uznání státu je tedy právním aktem, kterým existující stát bere na vědomí skutečnost, že nově vzniklý útvar je suverénním státem a rovnoprávným subjektem mezinárodního práva. Současně existující stát projevuje svým uznáním vůli vstoupit s tímto novým státem do právních vztahů, které jdou dále, než to umožňují základní práva a povinnosti státu.“²⁸

Teoretici v oblasti mezinárodního práva se zmiňují o dvou základních teoriích, ze kterých uznání vychází, a to sice o konstitutivní a deklaratorní teorii. Podle tzv. konstitutivní teorie zastávající formální přístup nabývá stát, který má státní obyvatelstvo, státní území a suverénní státní moc, vnější suverenity v okamžiku, kdy je jeho nezávislost uznána většinou ostatních států, a je mu tak umožněno vstoupit do OSN. Naproti tomu zastánci deklaratorní teorie tvrdí, že oficiální uznání státu je pouze projevem akceptování již existující reality, tedy existence suverénního státu. Podle nich je pro nabytí vnější suverenity určující, zda vláda dokáže vstupovat do vztahů s ostatními státy a zda je schopná nezávisle působit na mezinárodní scéně. Ani jedna z těchto teorií není plně uspokojivá. Akt uznání spojuje podstatné deklaratorní i konstitutivní elementy.²⁹

Republika Náhorní Karabach vyhlásila plnou nezávislost 2. září 1991. Deklaraci nezávislosti pak jednomyslně schválil a ještě jednou potvrdil karabašský parlament, hlasy všech přítomných poslanců 6. ledna 1992. Krátce po vyhlášení nezávislosti uznala Republika Náhorní Karabach za samostatný stát klíčový spojenec NKR – Arménie. Náhorní Karabach do dneška není uznáván většinou států, včetně klíčových globálních a regionálních velmocí. Ázerbájdžán a Turecko odmítají karabašskou nezávislost jako nelegální a útočící na suverenitu Ázerbájdžánu. USA, jakožto spojenci Turecka též

²⁸ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 3. dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2002, s. 23.

²⁹ SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. Mezinárodní právo veřejné. 3. vyd. Praha: ASPI, 2006, s. 135.

odmítají uznání Náhorního Karabachu, protože je pro ně z geopolitického hlediska zcela nevýhodné ztratit klíčového partnera v podobě Turecka.

V souvislosti s mezinárodním uznáním Náhorního Karabachu je třeba se zmínit o uznání Kosova, které jednostranně vyhlásilo svoji nezávislost 17. února 2008, na které pouze několik hodin po vyhlášení reagovali spojenci kosovských Albánců – Velká Británie, Spojené státy, Francie, Turecko a Albánie uznáním tohoto státu. V dalších týdnech a měsících následovali další významní hráči světové politiky, Kanada, Japonsko, Austrálie či Saudská Arábie a také většina členských států EU včetně České republiky. Proti jednostrannému vyhlášení nezávislosti se ostře postavilo Rusko, které se obávalo nejen destabilizačního efektu Kosova na balkánský region, ale také precedentu, který tento akt může v mezinárodních vztazích vytvořit a legitimizovat požadavky řady separatistických hnutí ve světě. Rusko dále poukázalo na fakt zavádění dvojích standardů v mezinárodním právu. Je nepřipustné, aby byla vůči jedné entitě použita mírnější politika než vůči druhé, když obě entity mají stejné výchozí podmínky. Později Rusko skutečně použilo nezávislosti Kosova jako precedentu a uznalo nezávislost Abcházie a Osetie, které se odtrhli od Gruzie.

Z hlediska konstitutivní teorie, která státu přiznává suverenitu až v okamžiku, kdy je uznán mezinárodním společenstvím (většinou ostatních států), NKR vnější suverenitou nedisponuje a nemůže být považován za plnocenného člena mezinárodního společenství.

3.3. Působení na mezinárodní scéně

Karabašské státní orgány od vyhlášení nezávislosti disponovaly jen velmi omezeným prostorem pro angažování v mezinárodní politice. Toto bylo způsobeno především válečným stavem, který přetrvával mezi NKR a Ázerbájdžánem, ale také absencí Ústavy, která by vymezovala pravomoci vrcholných orgánů státu. S přijetím první Ústavy se takřikajíc otevřely, či spíše pootevřely dveře světové politiky. Nová ústava přijatá v roce 2006 pověřuje prezidenta Republiky Náhorní Karabach vedením zahraniční politiky.

Vzhledem k problematickému statutu Náhorního Karabachu a rozporuplným reakcím, které ve světě vyvolal vznik této republiky, však zahraniční politice Stepanakertu již od jejího uvedení do chodu dominovalo především úsilí o konsolidaci

postavení Náhorního Karabachu na mezinárodní scéně. První karabašská zahraničně-politická strategie definuje, jako hlavní cíl na mezinárodním poli trvalé upevňování mezinárodní pozice NKR a posilování mezinárodní podpory pro uznání jeho suverenity. V krátkodobé perspektivě by se měla karabašská vláda soustředit na získání mezinárodního uznání od většiny členských států OSN, všech členů EU a také regionálních aktérů. Fakt, že ani jeden z těchto úkolů karabašská diplomacie doposud nedokázala splnit, značně limituje realizaci všech dalších cílů zahraniční politiky NKR.

Hlavní strategickou prioritou NKR na mezinárodní scéně je dosažení členství v OSN. Je zřejmé, že vyhlídky pro naplnění těchto dlouhodobých ambic budou závislé především na širším mezinárodním uznání karabašské nezávislosti. Za člena Organizace spojených národů je podle její charty stát přijat rozhodnutím Valného shromáždění na základě doporučení Rady bezpečnosti. Pro doporučení musí v Radě bezpečnosti hlasovat devět z patnácti jejích členů, včetně všech pěti stálých, Valné shromáždění pak přijetí schvaluje přinejmenším dvěma třetinami hlasů. Pro úspěšné přijetí do OSN by si tedy Náhorní Karabach musel zajistit uznání nejen všech členů Rady bezpečnosti, ale také dalších více než sta států, což se v dohledné době jeví jako nereálné.

NKR svou částečně úspěšnou snahou o získání mezinárodního uznání, jejímž výsledkem je navázání diplomatických vztahů některými státy světa (většinou se jedná o neuznané republiky Kavkazského regionu), prokázal schopnost vstupovat do vztahů s ostatními státy. Možnosti nezávislého jednání Stepanakertu na mezinárodní scéně jsou však stále výrazně limitovány odporem většiny států, včetně klíčových velmocí. Vnější suverenita Republiky Náhorní Karabach tak zůstává pochybná.

Závěr

Ve své práci jsem se věnovala postavení Náhorního Karabachu hlavně z hlediska ústavního práva a státovědy, okrajově jsem se zabývala též jeho postavením z hlediska mezinárodního práva.

V první části této práce jsem důkladně rozebrala historii Náhorního Karabachu, na které jsem ukázala, že daná země z historické perspektivy nikdy nebyla součástí Ázerbájdžánu, a že v rozhodujícím období stanovení samostatné Ázerbájdžánské republiky v letech 1918 – 1920 byl Náhorní Karabach autonomní jednotkou, status které se měl rozhodnout na Pařížské mírové konferenci. Z výzkumu této části vyplývá, že v období let 1918 – 1920 Náhorní Karabach naplňoval všechny základní předpoklady charakteristiky státu jako subjektu mezinárodního práva, avšak v důsledku neprávnického rozhodnutí stranického orgánu přešlo toto území pod správu Sovětského Ázerbájdžánu a na vyhlášení samostatnosti si muselo počkat přes 60 let.

V další části práce jsem důkladně popsala ústavní systém Náhorního Karabachu, od formování státnosti až po popis postavení a fungování jednotlivých orgánů státu. Přitom jsem se snažila vždy poukázat na zvláštnosti systému, rozpory mezi psaným právem a faktickým stavem. Z této kapitoly pak jednoznačně vyplývá, že Náhorní Karabach, který začal svojí cestu nezávislého státu v roce 1991, a který až v roce 2006 přijal Ústavu, má před sebou ještě dlouhou cestu k tomu, aby mohl fungovat jako klasický demokratický a právní stát, který je právně i faktický nezávislý a uznávaný, ale už teď se o něm dá mluvit, jako o státě s efektivní veřejnou mocí.

V podkapitole o mezinárodním uznání druhými státy jsem se věnovala jednak institutu uznání, druhák uznání samotného Náhorního Karabachu. Uznání státu jinými státy může značně přispět k upevnění statutu státu v mezinárodním společenství. Ale oficiálně žádný subjekt mezinárodního společenství, nepočítaje Arménii a pár neuznaných republik kavkazského regionu, nezávislost Náhorního Karabachu nikdy neuznal a nepotvrdil. Teorie uznání státu není v mezinárodním právu veřejném nijak definovaná a není zastáván jednotný názor na význam a důsledky uznání druhého státu a na rozlišení faktického uznání od právního.

V závěru této práce bych ještě ráda nastínila postoj Ázerbájdžánu, který na oficiálních stránkách svého parlamentu zveřejnil článek pod názvem „Právní aspekty konfliktu o Náhorní Karabach“. V tomto článku jen sporadicky zmiňuje argumenty, které Arménie vyzdvihuje jako rozhodující v územním sporu mezi touto republikou a Ázerbájdžánem o Náhorní Karabach. A dále pak Ázerbájdžán o něco podrobněji uvádí svoje argumenty, které však nijak nevyvracejí skutečnosti, které vznáší Arménie. Nutno podotknout, že ázerbájdžánská strana nebere v potaz ten fakt, že Náhorní Karabach chce být samostatnou jednotkou nikoli součástí Arménie a oficiální Baku neprojevuje zájem jednat s představiteli Náhorního Karabachu. Ázerbájdžán považuje rozhodnutí stranického orgánu SSSR (Kavkazského byra ÚV KSSR), kterým byl Náhorní Karabach začleněn, i přes protesty obyvatel, do územní soustavy Ázerbájdžánu, nehledě na fakt, že ÚV KSSR neměl pravomoci v této oblasti, za právně závazný. Od tohoto rozhodnutí Kavkazského byra se pak Ázerbájdžán odpichuje a rozvádí teorii o tom, že právě na základě tohoto rozhodnutí se pak následně uzavřela dohoda o míru mezi Arménskou SSR, Ázerbájdžánskou SSR, Gruzínskou SSR a Tureckem, ve kterém vlády zmíněných republik projevíly souhlas s vytvořením autonomní oblasti pod správou Ázerbájdžánu.

Dále Ázerbájdžán uvádí, proceduru vystoupení svazové republiky ze Sovětského Svazu na základě zákona o způsobech řešení otázek souvisejících s vystoupením svazové republiky z SSSR, na základě kterého, jak svazové republiky, tak jednotlivé autonomní oblasti měly právo vystoupit z SSSR při splnění podmínek stanovených v tomto zákoně. Ázerbájdžán, jako svůj argument uvádí, že Náhorní Karabach nedodržel postup, který zákon ukládal, a tudíž je i nadále součástí Ázerbájdžánu. Avšak nelogické a zarážející je to, že pak konstatuje, že ani Ázerbájdžán ani Arménie postup stanovený výše uvedeným zákonem při vystoupení ze Sovětského Svazu nedodrželi. Tudíž je namístě se zeptat, jak může být Náhorní Karabach považován za součást Ázerbájdžánu, když i on porušil výše uvedený zákon při svém znovu ustanovení státnosti.

Ázerbájdžán uvádí, že Deklarace nezávislosti Náhorního Karabachu není platná, jelikož porušovala ústavu SSSR, výše uvedený zákon a normy mezinárodního práva. Z pohledu Ázerbájdžánu, autonomní oblast Náhorního Karabachu nepřestala existovat

do 26. listopadu 1991, a následně její postavení bylo upraveno zákonem nově vzniklého Ázerbájdžánu o zrušení NKAO.³⁰

Tak na základě výše uvedeného celou věc Ázerbájdžán vnímá jako agresi a útok proti její územní celistvosti a razantně odmítá uznat nezávislost Náhorního Karabachu. Této sporné oblasti je dokonce věnovaná celá hlava ázerbájdžánské ústavy.

V rámci shrnutí musím konstatovat, že problematika nezávislosti Náhorního Karabachu není jasná a panují na ní protichůdné názory. Avšak z mého zkoumání jsem nabyla přesvědčení, že Náhorní Karabach skutečně v rozhodné době, tj. v letech 1918 – 1920 nebyl součástí Ázerbájdžánu, a že jeho národ má právo na sebeurčení a na nezávislou existenci. Faktický stav, který dnes panuje a to sice, že tato země není uznávána, je důsledkem geopolitických zájmů velmocí, které ve snaze získání a udržení kontroly v regionu spíše hájí zájmy Ázerbájdžánu, coby spojence Turecka. To, že tomu tak skutečně je, prokazuje i skutečnost, že arménská genocida spáchána Osmanským Tureckem není doposud řadou zemí uznána, a každý pokus kongresu Spojených Států uznat arménskou genocidu, tvrdě narazí na agresivní politiku Turecka, které vyhrožuje uzavřením svých základů pro USA a NATO.

Je na místě se zeptat, jak se dá konflikt o Náhorní Karabach vyřešit, a zda je možný kompromis? Mírové urovnání karabašského ozbrojeného konfliktu je z mého pohledu možný jedině na objektivním mezinárodněprávním základě. Nejvhodnějšími způsoby může být předání věci k rozhodnutí Mezinárodnímu soudu nebo k vydání stanoviska na základě žádosti Rady Bezpečnosti OSN nebo Minské konference.

V případech, kdy je rozhodování ve věci přenecháno soudu, se již nedá bavit o politických kompromisech, ale čeká se na vydání rozhodnutí a následně na jeho splnění. Politika, jako taková je založena na kompromisech, ale vycházejíc z napjatých vztahů mezi válčícími stranami šance nalezení kompromisu je téměř nulová, i když právě v tomto případě je skutečně potřeba.

³⁰ ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ НАГОРНО-КАРАБАХСКОГО КОНФЛИКТА. In: Милли Меджлис Азербайджанской Республики [online]. 2007 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: http://www.meclis.gov.az/?/ru/qarabakh_content/18

Seznam zkratk

KbRKS	Kavkazské byró Ruské Komunistické Strany
NKAO	Autonomní oblast Náhorní Karabach
NKR	Republika Náhorní Karabach
SSSR	Svaz Sovětských Socialistických Republik
ÚV KSSR	Ústřední Výbor Komunistické Strany Sovětského Ruska
ÚV KSSS	Ústřední Výbor Komunistické Strany Sovětského Svazu
ZDFR	Zakavkazská Demokratická Federativní Republika

Použitá literatura

Monografie:

- BARSEGYAN, Karmen. Arménská genocida. Praha, 2009. Závěrečná bakalářská práce. Policejní akademie České republiky v Praze. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Kamín.
- CRAWFORD, James. The creation of states in international law. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2006, 870 s. ISBN 978-019-8260-028.
- DEMOYAN, Hayk. Western media coverage of the Nagorno-Karabakh Conflict in 1998-1990. Yerevan: Tigran Mets, 2008. ISBN 978-999-4102-365.
- ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. Mezinárodní právo veřejné. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, 840 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-1797-289.
- KAGRAMANYAN, Kim. Kniga očaga: zemlja zovjet. Jerevan: Zangank-97, 2004, 550 s. ISBN 99930-2-890-2.
- KRIVOPUSKOV, Viktor. Miatezhnyj Karabakh. Izd. 2-e, dop. Moskva: Golospress, 2007, 384 s. ISBN 57-117-0163-0.
- MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému. 4. opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 467 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 339. ISBN 80-723-9160-7.
- PAVLÍČEK, Václav a KOLEKTIV. Ústavní právo a státověda 1. díl: Obecná státověda. Praha: Linde Praha, 1998, 365 s. ISBN 80-7201-141-3.
- POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 3. dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2002, 416 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-717-9358-2.
- SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. Mezinárodní právo veřejné. 3. vyd. Překlad Monika Pauknerová. Praha: ASPI, 2006, 417 s. ISBN 80-735-7178-1.
- SHAW, Malcolm N. International law. 5th ed. New York: Cambridge University Press, 2003, 1288 s. ISBN 978-052-1531-832.

- VSEMIR. ARM. KONGRESS, Vsemir. Arm.Sojuz Armjan Rossii. Nagornyj Karabach v mezhdunarodnom prave i mirovoj politike: dok. i komment. [v 2 t.]. Moskva: Krug, 2008. ISBN 978-5-7396-0131-5.

Právní prameny:

- Charta OSN, San Francisco, 26.6.1945, Charter of the United Nations nebo č. 127/1965 Sb.
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, 16.12.1966, č. 120/1976 Sb.
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, 16.12.1966, č. 120/1976 Sb.
- Декларация о государственной независимости Нагорно-Карабахской Республики, 6.1.1992.
- Декларация о провозглашении Нагорно-Карабахской Республики, 2.9.1991.
- Декларация о восстановлении государственной независимости Азербайджанской Республики, 30.08.1991.
- Закон НКР "Об основах независимости НКР", 1.1.1992.
- Закон о местном самоуправлении НКР, 17.12. 2008.
- Закон о структуре Правительства НКР, 12.12.2007.
- Конституция Азербайджанской Республики, 12.11.1995.
- Конституция Нагорно-Карабахской Республики, 10.12.2006.
- Конституционный Акт о восстановлении государственной независимости Азербайджанской Республики, 18.10.1991.
- Указ президента НКР об установлении порядка деятельности правительства нкр и других подведомственных ему исполнительных органов, 12.12.2007.

Internetové stránky:

- <http://gov.nkr.am/index.php?section=news/index>
- <http://www.nkr.am/>
- <http://www.president.nkr.am/>
- <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/169201/>

- http://voskanapat.info/news/nagorno_karabakhskaja_respublika_v_svete_mezhdunarodnogo_prava/2009-03-12-367
- <http://news.am/rus/news/93698.html>
- <http://www.kommersant.ru/News/1376172?stamp=634721645068542557>
- <http://www.meclis.gov.az>
- <http://www.un.org>
- <http://www.wikipedia.org>

Přílohy

- 1) Deklarace o vyhlášení nezávislosti NKR
- 2) Deklarace o státní nezávislosti NKR
- 3) Ústava NKR

1) Декларация о выдании независимости НКР

ДЕКЛАРАЦИЯ

О провозглашении Нагорно-Карабахской Республики

Совместная сессия Нагорно-Карабахского областного и Шаумяновского районного Советов народных депутатов с участием депутатов Советов всех уровней

выражая волю народа, закрепленную фактически проведенным референдумом и в решениях органов власти НКАО и Шаумяновского района в 1988-1991 гг., его стремление к свободе, независимости, равноправию и добрососедству;

констатируя провозглашение Азербайджанской Республикой "восстановления государственной независимости 1918-1920 гг.";

учитывая, что проводимая в Азербайджане политика апартеида и дискриминации создала в республике атмосферу ненависти и нетерпимости к армянскому народу, приведшую к вооруженным столкновениям, человеческим жертвам, массовой депортации жителей мирных армянских сел;

основываясь на действующей Конституции и законах Союза ССР, предоставляющих народам автономных образований и компактно проживающим национальным группам право на самостоятельное решение вопроса о своем государственно-правовом статусе в случае выезда союзной республики из СССР;

считая стремление армянского народа к воссоединению естественным и соответствующим нормам международного права;

стремясь к восстановлению добрососедских отношений между армянским и азербайджанским народами на основе взаимного уважения прав друг друга;

принимая во внимание сложность и противоречивость обстановки в стране, неопределенность судьбы будущего Союза, союзных структур власти и управления;

уважая и следуя принципам Всеобщей Декларации прав человека и Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах, Международного пакта о гражданских, политических и культурных правах и рассчитывая на понимание и поддержку международного сообщества,

ПРОВОЗГЛАШАЕТ:

**НАГОРНО-КАРАБАХСКУЮ РЕСПУБЛИКУ В ГРАНИЦАХ НЫНЕШНЕЙ
НАГОРНО-КАРАБАХСКОЙ АВТОНОМНОЙ ОБЛАСТИ И СОПРЕДЕЛЬНОГО
ШАУМЯНОВСКОГО РАЙОНА.**

СОКРАЩЕННО НКР.

Нагорно-Карабахская Республика пользуется полномочиями, предоставленными республикам Конституцией и законодательством СССР и оставляет за собой право самостоятельно определять свой государственно-правовой статус на основе политических консультаций и переговоров с руководством страны и республик. На территории Нагорно-Карабахской Республики до принятия Конституции и законов НКР действуют Конституция и законодательство СССР, а также другие ныне действующие законы, которые не противоречат целям и принципам настоящей Декларации и особенностям Республики.

**Совместная сессия Нагорно-Карабахского областного
и Шаумяновского районного Советов народных депутатов
с участием депутатов Советов всех уровней.**

2 сентября 1991г.

2) Deklarace o státní nezávislosti NKР

ДЕКЛАРАЦИЯ О ГОСУДАРСТВЕННОЙ НЕЗАВИСИМОСТИ НАГОРНО-КАРАБАХСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Исходя из неотъемлемого права народов на самоопределение, основываясь на волеизъявлении народа Нагорно-Карабахской Республики, выраженном путем состоявшегося 10 декабря 1991 года Республиканского референдума,

- осознавая ответственность за судьбу исторической Родины;
- подтверждая верность принципам Декларации о провозглашении Нагорно-Карабахской Республики от 2 сентября 1991 года;
- стремясь к нормализации отношений между армянскими и азербайджанскими народами;
- желая защитить население НКР от агрессии и угрозы физического уничтожения;
- развивая опыт независимого народного самоуправления Нагорного Карабаха 1918-1920 годов;
- выражая готовность к установлению равноправных и взаимовыгодных отношений со всеми государствами и содружествами государств;
- уважая и следуя принципам Всеобщей Декларации прав человека Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах, заключительного документа Венской встречи стран-участниц Европейского совещания по безопасности и сотрудничеству, других общепризнанных норм международного права,

ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ НАГОРНО-КАРАБАХСКОЙ РЕСПУБЛИКИ УТВЕРЖДАЕТ НЕЗАВИСИМУЮ ГОСУДАРСТВЕННОСТЬ НКР

НКР — независимое государство, имеет свой государственный флаг, герб и гимн. На всей территории НКР действует Конституция и законы НКР, а также международные и правовые акты, регламентирующие соблюдение прав и свобод человека.

Вся власть в НКР принадлежит народу Нагорно-Карабахской Республики, который реализует свою волю посредством всенародного референдума или представительных органов.

Все жители Нагорно-Карабахской Республики являются гражданами НКР. В НКР допускается двойное гражданство. Граждане НКР находятся под защитой НКР. НКР гарантирует права и свободы своих граждан независимо от их национальной и расовой принадлежности и вероисповедания.

Для защиты своих граждан и безопасности населения в НКР создаются подчиненные высшим органам власти вооруженные силы, органы охраны общественного порядка и государственной безопасности. Граждане НКР проходят военную службу на территории НКР. Прохождение военной службы гражданами НКР на территории других государств, а также нахождение на территории НКР Вооруженных Сил других

государств осуществляется на основании межгосударственных договоров и соглашений.

НКР, будучи субъектом международного права, проводит независимую внешнюю политику, устанавливает непосредственные отношения с другими государствами, участвует в деятельности международных организаций.

Земля, недра, воздушное пространство, природные, материальные и духовные богатства НКР — достояние его народа. Порядок их использования и владения определяется законами НКР.

Экономика НКР основывается на принципе равноправия всех форм собственности и предоставления всем гражданам НКР равных возможностей полноценного и свободного участия в экономической жизни.

НКР признает приоритет прав человека, обеспечивает свободу слова, совести, политической и общественной деятельности и всех других признанных международным сообществом гражданских прав и свобод.

Национальные меньшинства находятся под защитой государства. Государственное устройство НКР обеспечивает возможность для полноценного участия национальных меньшинств в политической, экономической и духовной жизни республики. Любая дискриминация по национальному признаку преследуется законом.

Государственный язык НКР — армянский. НКР признает право национальных меньшинств без каких-либо ограничений использовать родной язык в экономических, культурных и общеобразовательных сферах.

Основой для создания Конституции и законодательства НКР являются Декларация о провозглашении Нагорно-Карабахской Республики и Всеобщая Декларация прав человека.

6 января 1992г.

г. Степанакерт

3) Ústava NKR

неофициальный перевод

**КОНСТИТУЦИЯ
НАГОРНО-КАРАБАХСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
ПРОЕКТ**

ОГЛАВЛЕНИЕ

- ГЛАВА 1. ОСНОВЫ КОНСТИТУЦИОННОГО СТРОЯ
- ГЛАВА 2. ОСНОВНЫЕ ПРАВА, СВОБОДЫ И ОБЯЗАННОСТИ ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА
- ГЛАВА 3. ПРЕЗИДЕНТ РЕСПУБЛИКИ
- ГЛАВА 4. НАЦИОНАЛЬНОЕ СОБРАНИЕ
- ГЛАВА 5. ПРАВИТЕЛЬСТВО
- ГЛАВА 6. СУДЫ
- ГЛАВА 7. ПРОКУРАТУРА
- ГЛАВА 8. ЗАЩИТНИК ПРАВ ЧЕЛОВЕКА
- ГЛАВА 9. КОНТРОЛЬНАЯ ПАЛАТА
- ГЛАВА 10. МЕСТНОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ
- ГЛАВА 11. ПРИНЯТИЕ, ИЗМЕНЕНИЕ КОНСТИТУЦИИ И РЕФЕРЕНДУМ
- ГЛАВА 12. ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ И ПЕРЕХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Мы, народ Арцаха,

- 0 преисполненные духом свободы,
- 0 осуществляя мечту наших предков и естественное право народа — свободно и безопасно жить и созидать на Родине,
- 0 выражая непоколебимую волю развивать и защищать Нагорно-Карабахскую Республику, созданную Декларацией от 2 сентября 1991 года и провозглашённую независимой референдумом от 10 декабря 1991 года на основе права на самоопределение,

как суверенное государство свободных равноправных граждан,
где человек, его жизнь и безопасность, права и свободы являются высшими
ценностями,

- 0 подтверждая верность принципам Декларации о государственной независимости Нагорно-Карабахской Республики от 8 января 1992 года,
- 0 с благодарностью помня героическую борьбу наших предков и нынешних поколений за восстановление свободы, преклоняясь перед памятью павших в навязанной нам войне,
- 0 одухотворённые величием проявленного единства наших соотечественников, рассеянных по всему миру,
- 0 возрождая исторические традиции национальной государственности в Арцахе,
- 0 стремясь развивать дружественные отношения со всеми народами, в первую очередь, с соседями, на основе равноправия, взаимоуважения и мирного сосуществования,
- 0 выступая за справедливый миропорядок в соответствии с общепризнанными принципами и нормами международного права,
- 0 осознавая свою ответственность за судьбу нашей исторической Родины перед нынешними и будущими поколениями,
- 0 реализуя своё суверенное право,

для нас, для наших потомков и всех тех, кто пожелает жить в Арцахе, принимаем и оглашаем настоящую Конституцию.

ГЛАВА 1 ОСНОВЫ КОНСТИТУЦИОННОГО СТРОЯ

СТАТЬЯ 1

1. Нагорно-Карабахская Республика — суверенное, демократическое, правовое, социальное государство.
2. Названия Нагорно-Карабахская Республика и Республика Арцах тождественны.

СТАТЬЯ 2

Нагорно-Карабахская Республика признает основные права и свободы человека как неотъемлемые и высшие ценности, как основу свободы, справедливости и мира.

СТАТЬЯ 3

1. Власть в Нагорно-Карабахской Республике принадлежит народу.
2. Свою власть народ осуществляет путем свободных выборов, референдумов, а также через предусмотренных Конституцией и законами государственных органов, органов местного самоуправления и должностных лиц.
3. Узурпация власти является преступлением.

СТАТЬЯ 4

Выборы Президента Республики, Национального Собрания, органов местного самоуправления, а также референдумы проводятся на основе всеобщего, равного, прямого избирательного права тайным голосованием.

СТАТЬЯ 5

Государство обеспечивает защиту основных прав и свобод человека и гражданина в соответствии с общепризнанными принципами и нормами международного права. Государство ограничено этими правами и свободами, являющимися непосредственно действующим правом.

СТАТЬЯ 6

1. Государственная власть осуществляется в соответствии с Конституцией и законами — на основе разделения и баланса законодательной, исполнительной и судебной властей.
2. Государственные органы, органы местного самоуправления и должностные лица правомочны совершать только такие действия, на которые они уполномочены Конституцией и законами.

СТАТЬЯ 7

1. Конституция имеет высшую юридическую силу, и ее нормы действуют непосредственно.
2. Законы должны соответствовать Конституции. Иные внутригосударственные правовые акты должны соответствовать Конституции и законам. Внутригосударственные нормативно-правовые акты принимаются на основе Конституции и законов и в целях обеспечения их осуществления.
3. Законы и иные внутригосударственные нормативно-правовые акты вступают в силу после их опубликования в установленном законом порядке.
4. Законы, признанные противоречащими Конституции, а также иные внутригосударственные правовые акты, признанные противоречащими Конституции или закону, не имеют юридической силы.
5. Международные договоры Нагорно-Карабахской Республики являются составной частью правовой системы Нагорно-Карабахской Республики.
6. Законы и иные правовые акты должны соответствовать общепризнанным принципам и нормам международного права.
7. Международные договоры для Нагорно-Карабахской Республики вступают в силу только после их ратификации или утверждения. Если ратифицированными международными договорами устанавливаются иные нормы, чем те, которые предусмотрены законами, то применяются договорные нормы.
8. Международные договоры, противоречащие Конституции, не могут быть ратифицированы. Международные договоры, противоречащие закону, не могут быть утверждены.

СТАТЬЯ 8

1. В Нагорно-Карабахской Республике признаются идеологический плюрализм и многопартийность.
2. Партии образуются свободно, способствуют формированию и выражению политической воли народа. Их деятельность не может противоречить Конституции и законам, а порядок деятельности — принципам демократии.
3. Партии обеспечивают гласность своей финансовой деятельности.

СТАТЬЯ 9

1. В Нагорно-Карабахской Республике гарантируются свобода экономической деятельности и свободная экономическая конкуренция.
2. Запрещается недобросовестная конкуренция.
3. Ограничение конкуренции, допустимые виды и границы монополии могут быть установлены только законом, если это необходимо для обеспечения интересов общества.
4. Государство гарантирует свободное развитие всех видов собственности и их равную правовую защиту.

СТАТЬЯ 10

1. В Нагорно-Карабахской Республике церковь отделена от государства.
2. Нагорно-Карабахская Республика признает исключительную миссию Армянской Апостольской Святой Церкви, как национальной церкви, в духовной жизни арцахцев, в деле развития нашей национальной культуры и сохранения национальной самобытности.

СТАТЬЯ 11

1. Вооруженные Силы Нагорно-Карабахской Республики обеспечивают безопасность, защиту, территориальную целостность, неприкосновенность границ Нагорно-Карабахской Республики.
2. Вооруженные Силы в политических вопросах соблюдают нейтралитет и находятся под гражданским контролем.

СТАТЬЯ 12

Внешняя политика Нагорно-Карабахской Республики осуществляется в соответствии с общепризнанными принципами и нормами международного права.

СТАТЬЯ 13

В Нагорно-Карабахской Республике гарантируется местное самоуправление.

СТАТЬЯ 14

1. Граждане Нагорно-Карабахской Республики на территории Нагорно-Карабахской Республики и за пределами ее границ находятся под защитой Нагорно-Карабахской Республики.
2. Порядок приобретения и прекращения гражданства Нагорно-Карабахской Республики устанавливается законом.

СТАТЬЯ 15

1. Государственный язык Нагорно-Карабахской Республики — армянский.
2. В Нагорно-Карабахской Республике гарантируется свободное использование других языков, распространенных среди населения.

СТАТЬЯ 16

1. Флаг Нагорно-Карабахской Республики — трехцветный: с равномерными горизонтальными полосами красного, синего и оранжевого цвета, с белым пятизубчатым ступенчатым орнаментом, начинающимся с двух концов правой стороны и соединяющимся в одной третьей части флага. Подробное описание Флага устанавливается законом.
2. Герб и Гимн Нагорно-Карабахской Республики устанавливаются законом.
3. Столица Нагорно-Карабахской Республики — Степанакерт.

ГЛАВА 2 ОСНОВНЫЕ ПРАВА, СВОБОДЫ И ОБЯЗАННОСТИ ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА

СТАТЬЯ 17

Достоинство человека уважается и охраняется государством.

СТАТЬЯ 18

1. Каждый имеет право на жизнь.
2. Никто не может быть приговорен к смертной казни.

СТАТЬЯ 19

1. Каждый имеет право на физическую и душевную неприкосновенность.
2. Никто не должен подвергаться пыткам, унижающему достоинство обращению или наказанию. Никто не может быть подвергнут научным, медицинским и иным опытам без его (её) согласия.

СТАТЬЯ 20

Каждый свободен совершать то, что не запрещено Конституцией или законом и не нарушает права и свободы иных лиц.

СТАТЬЯ 21

1. Все люди равны перед законом.
2. Запрещается дискриминация в зависимости от пола, расы, цвета кожи, этнического или социального происхождения, генетических признаков, языка, религии, мировоззрения, политических или иных взглядов, принадлежности к национальному меньшинству, имущественного положения, рождения, инвалидности, возраста, либо иных обстоятельств личного или социального характера.

СТАТЬЯ 22

1. Каждый имеет право на личную свободу.
2. Лицо может быть лишено свободы только в установленном законом порядке в следующих случаях:
 - 2.1) лицо осуждено судом за преступление;
 - 2.2) лицо не выполнило вступившее в законную силу распоряжение суда;
 - 2.3) в целях обеспечения выполнения определенных обязанностей, установленных законом;
 - 2.4) имеется обоснованное подозрение в совершении преступления либо, когда это необходимо в целях пресечения совершения лицом преступления или его побега после совершения преступления;

- 2.5) в целях передачи несовершеннолетнего под воспитательный надзор или иному правомочному органу;
 - 2.6) в целях предотвращения распространения заразных заболеваний или пресечения общественной опасности, исходящей от лиц, страдающих психическими заболеваниями, алкоголиков, наркоманов или лиц, занимающихся бродяжничеством;
 - 2.7) в целях пресечения незаконного проникновения лица в Нагорно-Карабахскую Республику, его выдворения или передачи другому государству.
3. Если задержанный в течение 72 часов с момента задержания не заключается под стражу решением суда, он подлежит немедленному освобождению.
 4. Каждый, лишенный свободы, на понятном ему языке незамедлительно извещается о причинах, а при предъявлении уголовного обвинения — также об обвинении. По желанию лица, лишенного свободы, об этом незамедлительно извещается избранное им лицо.
 5. Каждый имеет право на оспаривание в судебном порядке законности и обоснованности своего задержания, заключения под стражу и содержания под стражей.
 6. Каждый, в случае незаконного задержания, заключения под стражу или содержания под стражей, имеет право на возмещение причиненного вреда по основаниям и в порядке, установленных законом.
 7. Никто не может быть лишен свободы только по причине того, что он не в состоянии выполнять гражданско-правовые обязательства.
 8. Никто не может быть подвергнут обыску иначе, как в случаях и порядке, установленных законом.

СТАТЬЯ 23

1. Каждый имеет право на уважение личной и семейной жизни.
2. Без согласия лица о нём можно собирать, хранить, использовать или распространять только предусмотренные законом сведения. Запрещается использование и распространение сведений о лице, если это противоречит целям сбора сведений.
3. Каждый имеет право на ознакомление с касающимися его сведениями, наличествующими в государственных органах и органах местного самоуправления и потребовать их исправления или изъятия в установленных законом случаях.
4. Каждый имеет право на тайну переписки, телефонных переговоров, почтовых, телеграфных и иных сообщений, которое может быть ограничено только в установленных законом случаях и порядке решением суда.

СТАТЬЯ 24

1. Каждый имеет право на неприкосновенность жилища. Запрещается проникновение против воли лица в его жилище, за исключением случаев, предусмотренных законом.
2. Жилище может быть подвергнуто обыску только в установленных законом случаях и порядке решением суда.

СТАТЬЯ 25

1. Каждый, находящийся в Нагорно-Карабахской Республике на законных основаниях, имеет право на свободное передвижение и выбор места жительства на территории Нагорно-Карабахской Республики.
2. Каждый имеет право выезда за пределы Нагорно-Карабахской Республики.
3. Каждый гражданин и имеющий право проживать в Нагорно-Карабахской Республике иностранный гражданин и лицо, не имеющее гражданства, имеют право на возвращение в Нагорно-Карабахскую Республику.
4. Иностранец и лицо, не имеющее гражданства, находящиеся в Нагорно-Карабахской Республике на законных основаниях, могут быть выдворены из Республики только в случаях и порядке, установленных законом.

СТАТЬЯ 26

1. Каждый имеет право на свободу мысли, совести и вероисповедания.
2. Свобода выражения религии и убеждений может быть ограничена только законом на основаниях, предусмотренных статьей 52 Конституции.
3. Свобода деятельности всех религиозных организаций, действующих в установленном законом порядке, гарантируется.

СТАТЬЯ 27

1. Каждый имеет право на свободное выражение своего мнения, в том числе на свободу слова, включая свободу поиска, получения и распространения сведений и идей через любые средства информации, независимо от государственных границ.
2. Запрещается принуждение лица к отказу от своего мнения или к его изменению.
3. Свобода средств массовой информации и иных информационных средств гарантируется. Порядок деятельности информационных средств устанавливается законом.
4. Государство гарантирует наличие и деятельность общественных радио и телевидения.

СТАТЬЯ 28

Каждый имеет право на представление в государственные органы, органы местного самоуправления и должностным лицам заявлений, предложений, петиций и на получение надлежащего ответа в разумные сроки.

СТАТЬЯ 29

1. Каждый имеет право на образование с другими лицами объединений, в том числе создание профессиональных союзов и вступление в них. Право создания профессиональных союзов и вступления в них может быть ограничено законом в отношении служащих Вооруженных Сил, прокуратуры, полиции, национальной безопасности, а также — судей.
2. Никого нельзя принуждать к вступлению в какое-либо объединение.
3. Деятельность объединений может быть приостановлена или запрещена только в предусмотренных законом случаях в судебном порядке.

СТАТЬЯ 30

1. Каждый гражданин имеет право на создание с другими гражданами партий и вступление в них. Это право может быть ограничено законом в отношении служащих Вооруженных Сил, прокуратуры, полиции, национальной безопасности.
2. Никого нельзя принуждать к вступлению в какую-либо партию.
3. Деятельность партии может быть приостановлена или запрещена только в предусмотренных законом случаях решением Верховного Суда.

СТАТЬЯ 31

1. Каждый имеет право на проведение мирных, без оружия, демонстраций, митингов, шествий, пикетов и других собраний.
2. В предусмотренных законом случаях собрания проводятся с предварительным информированием.

СТАТЬЯ 32

1. Граждане, достигшие восемнадцати лет, имеют право избирать и участвовать в референдумах.
2. Законом может устанавливаться избирательное право в выборах органов местного самоуправления для лиц, не имеющих гражданства Нагорно-Карабахской Республики.
3. Не имеют права участвовать в референдумах, избирать и быть избранными граждане, признанные недееспособными вступившим в законную силу решением суда, а также приговоренные к лишению свободы вступившим в законную силу приговором суда и отбывающие наказание.
4. Граждане имеют право поступать на публичную службу на общих основаниях, установленных законом. Принципы и порядок организации публичной службы устанавливаются законом.

СТАТЬЯ 33

1. Каждый по своему усмотрению имеет право владеть, пользоваться, распоряжаться приобретенной на законных основаниях собственностью и наследовать её.
2. Осуществление права собственности не должно нарушать права и свободы иных лиц, наносить вред окружающей среде, общественным интересам.
3. Лишать собственности может только суд в предусмотренных законом случаях.
4. Отчуждение собственности для нужд общества и государства может быть произведено только в исключительных случаях в установленном законом порядке с предварительной равноценной компенсацией.
5. Права собственности на землю не имеют иностранные граждане и лица, не имеющие гражданства, за исключением случаев, предусмотренных законом.

СТАТЬЯ 34

1. Каждый имеет свободу выбора труда.
2. Каждый работник имеет право на справедливую и не ниже установленного законом минимального размера оплату труда, а также на условия труда, отвечающие требованиям безопасности и гигиены.
3. Каждый имеет право заниматься экономической, в том числе предпринимательской деятельностью, не запрещенной законом. Это право может быть ограничено законом в отношении публичных служащих.
4. Работники в целях защиты своих экономических, социальных и трудовых интересов имеют право на забастовку.
5. Запрещается прием на постоянную работу детей в возрасте до 16 лет. Порядок и условия их приема на временную работу устанавливаются законом.
6. Принудительный труд запрещается.

СТАТЬЯ 35

1. Каждый работник имеет право на ежедневный и недельный отдых, а также — на ежегодно оплачиваемый отпуск.
2. Максимальное время труда, продолжительность перерыва, выходные дни и минимальная продолжительность ежегодно оплачиваемого отпуска устанавливаются законом.

СТАТЬЯ 36

1. Каждый имеет право жить в благоприятной окружающей среде.
2. Каждый имеет право на получение информации о состоянии окружающей среды.

СТАТЬЯ 37

Каждый для себя и своей семьи имеет право на достаточный жизненный уровень.

СТАТЬЯ 38

1. Семья является естественной и основной основой общества.
2. Женщина и мужчина, достигшие брачного возраста, имеют право на вступление в брак и создание семьи. При вступлении в брак, в супружеской жизни и при расторжении брака они пользуются равными правами.
3. Запрещается увольнение с работы по причинам, связанным с материнством. Каждая работающая женщина в случае беременности и родов имеет право на оплачиваемый отпуск, а для ухода за новорожденным ребенком или в связи с усыновлением ребенка — право на отпуск.
4. Лишение родительских прав или их ограничение может осуществляться только решением суда в установленных законом случаях.

СТАТЬЯ 39

Каждый имеет право на социальное обеспечение по старости, инвалидности, болезни, по случаю потери кормильца, безработице и в иных предусмотренных законом случаях. Объем и формы социального обеспечения устанавливаются законом.

СТАТЬЯ 40

1. Каждый имеет право на охрану здоровья.
2. Каждый имеет право на получение медицинской помощи и медицинского обслуживания в установленном законом порядке.
3. Каждый имеет право на бесплатное получение основных медицинских услуг. Перечень и порядок их оказания устанавливается законом.

СТАТЬЯ 41

1. Каждый имеет право на образование.
2. Основное общее образование является обязательным, за исключением предусмотренных законом случаев. Законом может быть установлен более высокий уровень обязательного образования.
3. Среднее образование в государственных учебных заведениях является бесплатным.
4. Каждый гражданин имеет право получать бесплатное образование в государственных высших и иных специальных образовательных учреждениях на конкурсной основе в установленном законом порядке.
5. Государство в предусмотренных законом случаях и порядке оказывает финансовое и иное содействие учебным заведениям, осуществляющим высшие и иные специальные образовательные программы, и их учащимся.

6. Принципы самоуправления высших учебных заведений устанавливаются законом.
7. Порядок создания и деятельности учебных заведений устанавливается законом.

СТАТЬЯ 42

1. Каждый имеет свободу литературного, художественного, научного и технического творчества.
2. Интеллектуальная собственность охраняется законом.

СТАТЬЯ 43

1. Каждый имеет право на сохранение своей национальной, этнической самобытности.
2. Лица, принадлежащие к национальным меньшинствам, имеют свободу сохранения и развития своих традиций, языка и культуры.

СТАТЬЯ 44

1. Каждый имеет право на судебную защиту своих прав и свобод.
2. Каждый имеет право для защиты своих прав и свобод получать содействие Защитника прав человека по основаниям и в порядке, установленных законом.
3. Каждый имеет право защищать свои права и свободы всеми средствами, не запрещенными законом.
4. Каждый имеет право обращаться в международные органы по защите прав и свобод человека для защиты своих прав и свобод.

СТАТЬЯ 45

1. Каждый имеет право на публичное рассмотрение своего дела в разумные сроки независимым и беспристрастным судом в условиях равенства, с соблюдением всех требований справедливости.
2. Из соображений защиты личной и семейной жизни участников судебного процесса, интересов несовершеннолетних, общественного порядка, государственной безопасности, общественной нравственности или интересов правосудия, участие представителей средств информации и общественности в ходе судебного разбирательства или одной его части может быть запрещено решением суда в установленном законом порядке.

СТАТЬЯ 46

1. Каждый имеет право на получение юридической помощи.
2. Каждый с момента задержания, избрания меры пресечения или предъявления обвинения имеет право на защитника по своему выбору.

3. Обвиняемому, не имеющему достаточных средств для оплаты услуг защитника, а также в предусмотренных законом иных случаях, юридическая помощь лицу оказывается за счет средств государственного бюджета.

СТАТЬЯ 47

1. Никто не обязан давать показания относительно себя самого, своего супруга (супруги) и близких родственников. Законом могут быть предусмотрены иные случаи освобождения от обязанности давать показания.
2. Запрещается использование доказательств, приобретенных с нарушением закона.

СТАТЬЯ 48

1. Обвиняемый в совершении преступления считается невиновным, пока его вина не доказана в установленном законом порядке вступившим в законную силу приговором суда.
2. Обвиняемый не обязан доказывать свою невиновность. Неподтвержденные подозрения толкуются в пользу обвиняемого.
3. Вред, причиненный потерпевшему, возмещается в установленном законом порядке.

СТАТЬЯ 49

1. Лицо нельзя подвергать уголовному преследованию и признать виновным за любое деяние, если по закону, действовавшему в момент совершения этого деяния, оно не считалось преступлением.
2. Никто не может быть судим вторично за одно и то же деяние.
3. Запрещается назначение более строгого наказания, чем то, которое могло быть применено по закону, действовавшему в момент совершения преступления.
4. Закон, отменяющий наказуемость деяния или смягчающий наказание, имеет обратную силу.

СТАТЬЯ 50

1. Каждый в установленном законом порядке имеет право на пересмотр вынесенного в отношении него приговора суда вышестоящим судом.
2. Каждый осужденный имеет право на прошение о помиловании или смягчении назначенного наказания.

СТАТЬЯ 51

Закон, устанавливающий или отягчающий ответственность, законы и иные правовые акты, ухудшающие правовое положение лица, не имеют обратной силы.

СТАТЬЯ 52

Основные права и свободы человека и гражданина, закрепленные в статьях 23-25, 27-31, в частях 1 и 2 статьи 32, части 4 статьи 34 Конституции, могут быть ограничены только законом, если это пригодно, необходимо и равноценно для защиты государственной и общественной безопасности, охраны общественного порядка, пресечения преступлений, охраны здоровья и нравственности общества, защиты прав и свободы, чести и доброго имени иных лиц.

СТАТЬЯ 53

Отдельные права и свободы человека и гражданина, за исключением указанных в статьях 17-21, 26 и 44-50 Конституции, могут быть временно ограничены в установленном законом порядке в период военного или чрезвычайного положения.

СТАТЬЯ 54

Ограничения основных прав и свобод человека и гражданина не могут искажать суть этих прав и свобод.

СТАТЬЯ 55

1. Каждый обязан соблюдать Конституцию и законы, уважать достоинство, права и свободы иных лиц.
2. Запрещается использование прав и свобод в целях насильственного свержения конституционного строя, разжигания национальной, расовой, религиозной ненависти, пропаганды насилия и войны.
3. Никто не может быть принуждён нести обязанности, которые не установлены Конституцией или законом.

СТАТЬЯ 56

Каждый обязан в установленных законом случаях, порядке и размере уплачивать налоги, пошлины, производить другие обязательные платежи.

СТАТЬЯ 57

Каждый гражданин обязан в установленном законом порядке участвовать в защите Нагорно-Карабахской Республики.

СТАТЬЯ 58

Каждый обязан сохранять памятники истории и культуры.

СТАТЬЯ 59

Основные права, свободы и обязанности, закрепленные в настоящей главе, распространяются также на юридических лиц постольку, поскольку эти права, свободы и обязанности применимы к ним по своей сути.

СТАТЬЯ 60

Основными задачами государства в экономической, социальной и культурной сферах являются:

- 1) покровительство семье, материнства и детства;
- 2) содействие многодетным семьям;
- 3) оказание особой заботы в отношении ветеранов-инвалидов войны за свободу и независимость и семей погибших в этой войне;
- 4) содействие занятости и улучшению условий труда населения;
- 5) стимулирование жилищного строительства, содействие улучшению жилищных условий каждого гражданина;
- 6) осуществление программы по охране здоровья населения, содействие созданию условий эффективного и доступного медицинского обслуживания;
- 7) осуществление программ по предупреждению и лечению инвалидности, стимулирование участия инвалидов в общественной жизни;
- 8) стимулирование развития физкультуры и спорта;
- 9) содействие участию молодежи в политической, экономической и культурной жизни страны;
- 10) содействие развитию бесплатного высшего и иного специального образования;
- 11) содействие развитию науки и культуры;
- 12) осуществление политики, обеспечивающей экологическую безопасность нынешних и будущих поколений;
- 13) сохранение и восстановление историко-культурных памятников;
- 14) содействие укреплению связей с армянской диаспорой;
- 15) содействие свободному приобщению каждого к национальным и общечеловеческим ценностям;
- 16) обеспечение достойного жизненного уровня пожилых людей.

Государство, в пределах своих возможностей, обязано принимать меры по осуществлению этих задач.

ГЛАВА 3 ПРЕЗИДЕНТ РЕСПУБЛИКИ

СТАТЬЯ 61

- 1) Президент Республики является главой государства.
- 2) Президент Республики следит за соблюдением Конституции, обеспечивает нормальное функционирование законодательной, исполнительной и судебной властей.
- 3) Президент Республики является гарантом суверенитета, независимости, территориальной целостности и безопасности Нагорно-Карабахской Республики.

СТАТЬЯ 62

- 1) Президент Республики избирается гражданами Нагорно-Карабахской Республики сроком на пять лет.
- 2) Президентом Республики может быть избрано каждое лицо, достигшее тридцати пяти лет, последние десять лет являющееся гражданином Нагорно-Карабахской Республики, последние десять лет постоянно проживающее в Республике и обладающее избирательным правом.
- 3) Одно и то же лицо не может быть избрано на должность Президента Республики более чем два раза подряд.

СТАТЬЯ 63

1. Президент Республики избирается в порядке, установленном Конституцией и законом. Выборы Президента Республики проводятся за пятьдесят дней до истечения полномочий Президента Республики.
2. Президентом Республики избирается тот кандидат, за которого проголосовало более половины избирателей, проголосовавших за всех кандидатов.
3. Если баллотировались более чем два кандидата и ни за одного из них не проголосовало более половины избирателей, проголосовавших за всех кандидатов, то на четырнадцатый день после голосования проводится голосование второго тура выборов Президента Республики. Во втором туре выборов Президента Республики могут принимать участие те два кандидата, за которых проголосовало наибольшее число избирателей. Во втором туре Президентом Республики избирается тот кандидат, за которого проголосовало наибольшее число избирателей.
4. В случае баллотирования одного кандидата он избирается Президентом Республики, если за него проголосовало более половины участников голосования.
5. Если Верховный Суд принимает к рассмотрению дело относительно результатов выборов Президента Республики, постановление должно быть вынесено в десятидневный срок после получения заявления, а установленные настоящей статьей сроки исчисляются с момента вступления в силу постановления Верховного Суда.
6. Если Президент Республики не избирается, то назначаются новые выборы, а голосование проводится на сороковой день после назначения новых выборов.
7. Президент Республики вступает в должность в день истечения полномочий предыдущего Президента Республики.
8. Президент Республики, избранный на новых или внеочередных выборах, вступает в должность на двадцатый день после официального оглашения результатов выборов.

СТАТЬЯ 64

1. В случае возникновения для одного из кандидатов в Президенты Республики непреодолимых препятствий, выборы Президента Республики откладываются на двухнедельный срок. При неустранении препятствий, признанных непреодолимыми, назначаются новые выборы, а голосование проводится на сороковой день после истечения указанного двухнедельного срока.
2. В случае смерти до дня голосования одного из кандидатов в течение трёх дней назначаются новые выборы, а голосование проводится на сороковой день после назначения новых выборов.

СТАТЬЯ 65

В случаях отставки, смерти, невозможности исполнения полномочий или отрешения Президента Республики от должности в установленном статьей 71 Конституции порядке назначаются внеочередные выборы Президента Республики, а голосование проводится на сороковой день после образования вакансии должности Президента Республики.

СТАТЬЯ 66

В период войны или чрезвычайного положения выборы Президента Республики не проводятся, а Президент Республики продолжает исполнение своих полномочий до вступления в должность Президента Республики, избранного после окончания войны или чрезвычайного положения. В этом случае выборы Президента Республики проводятся на девяностый день после окончания войны или чрезвычайного положения, и новоизбранный Президент Республики вступает в должность на двадцатый день после официального оглашения результатов выборов, а если Верховный Суд принимает к рассмотрению дело, касающееся результатов выборов Президента Республики, — на двадцатый день после вступления в силу решения суда.

СТАТЬЯ 67

Президент Республики вступает в должность в установленном законом порядке на специальном заседании Национального Собрания с принесением народу следующей присяги:

“Вступая в должность Президента Нагорно-Карабахской Республики, клянусь: безоговорочно выполнять требования Конституции, уважать права и свободы человека и гражданина, обеспечивать суверенитет, независимость, территориальную целостность и безопасность Республики во славу Нагорно-Карабахской Республики и во имя благоденствия нашего народа”.

СТАТЬЯ 68

Президент Республики:

- 1) обращается с посланием к народу и Национальному Собранию;

- 2) после получения принятого Национальным Собранием закона в тридцатидневный срок подписывает и обнародует его. В течение этого срока может возвратить закон с возражениями и предложениями в Национальное Собрание для нового обсуждения. В пятнадцатидневный срок подписывает и обнародует вновь принятый Национальным Собранием закон после его получения;
- 3) в предусмотренных Конституцией случаях и порядке распускает Национальное Собрание и назначает внеочередные выборы;
- 4) назначает Премьер-министра в порядке, установленном статьей 100 Конституции. По предложению Премьер-министра назначает и освобождает других членов Правительства.

После консультаций с Председателем и руководителями фракций Национального Собрания освобождает Премьер-министра. При освобождении или отставке Премьер-министра, выражении Национальным Собранием недоверия Правительству, вакансии должности Премьер-министра принимает отставку Правительства;

- 5) представляет Национальному Собранию кандидатуры Председателя и других судей Верховного Суда, в установленном статьей 116 Конституции порядке назначает председателей и других судей судов первой инстанции, Апелляционного Суда и предусмотренных законом иных судов, прекращает полномочия судей, дает согласие на привлечение судьи в качестве обвиняемого, заключение под стражу или возбуждение в отношении него вопроса о привлечении к административной ответственности в судебном порядке;
- 6) представляет Национальному Собранию кандидатуру Генерального прокурора. По предложению Генерального прокурора назначает и освобождает заместителей Генерального прокурора;
- 7) представляет Национальному Собранию кандидатуру Председателя Контрольной палаты;
- 8) назначает двух юристов — членов Совета правосудия;
- 9) в предусмотренных законом случаях производит назначения на государственные должности;
- 10) формирует Совет безопасности и председательствует в нем, может формировать другие консультативные органы;
- 11) представляет Нагорно-Карабахскую Республику в международных отношениях, осуществляет общее руководство внешней политикой, подписывает международные договоры, представляет международные договоры Национальному Собранию на ратификацию и подписывает их ратификационные грамоты, утверждает, приостанавливает или прекращает международные договоры, не требующие ратификации;
- 12) назначает и отзывает дипломатических представителей Нагорно-Карабахской Республики в иностранных государствах и при международных организациях,

- 13) является Верховным Главнокомандующим Вооруженными Силами, координирует деятельность государственных органов в области обороны, назначает и освобождает высший командный состав Вооруженных Сил и других войск;
- 14) объявляет военное положение в случае агрессии против Республики, наличия непосредственной ее угрозы или объявления войны, может объявить общую или частичную мобилизацию и принимает решение об использовании Вооруженных Сил.

В случае применения Вооруженных Сил или объявления военного положения в силу права незамедлительно созывается специальное заседание Национального Собрания.

Правовой режим военного положения устанавливается законом;

- 15) в случае катастроф или других чрезвычайных ситуаций, а также при непосредственной опасности, угрожающей конституционному строю, после консультаций с Председателем Национального Собрания и Премьер-министром, осуществляет диктуемые ситуацией мероприятия и об этом с посланием обращается к народу, при необходимости объявляет чрезвычайное положение.

В случае объявления чрезвычайного положения в силу права незамедлительно созывается специальное заседание Национального Собрания.

Правовой режим чрезвычайного положения устанавливается законом;

- 16) в установленном законом порядке решает вопросы, связанные с предоставлением гражданства Нагорно-Карабахской Республики и политического убежища;
- 17) награждает орденами и медалями Нагорно-Карабахской Республики, присваивает высшие воинские и почетные звания, высшие дипломатические и иные классные чины;
- 18) решает вопрос помилования осужденного.

СТАТЬЯ 69

Президент Республики издает указы и распоряжения.

СТАТЬЯ 70

Президент Республики неприкосновенен. Президент Республики в течение срока своих полномочий и после этого не может преследоваться и привлекаться к ответственности за действия, вытекающие из его статуса. За действия, не связанные с его статусом, Президент Республики может привлекаться к ответственности после завершения его полномочий.

СТАТЬЯ 71

1. Президент Республики может быть отрешен от должности за государственную измену или иное тяжкое преступление.
2. Для получения заключения по вопросу отрешения Президента Республики от должности Национальное Собрание постановлением, принятым большинством голосов от общего числа депутатов, обращается в Верховный Суд.
3. Постановление об отрешении Президента Республики от должности принимается Национальным Собранием на основании заключения Верховного Суда не менее чем двумя третями голосов от общего числа депутатов.
4. Если по заключению Верховного Суда основания отрешения Президента Республики от должности отсутствуют, вопрос снимается с рассмотрения Национального Собрания.

СТАТЬЯ 72

Президент Республики прошение об отставке подает Национальному Собранию. В случае повторной подачи прошения об отставке в десятидневный срок отставка Президента Республики считается принятой и в установленных Конституцией порядке и сроках проводятся внеочередные выборы.

СТАТЬЯ 73

1. В случае тяжелой болезни Президента Республики или наличия для исполнения его полномочий иных непреодолимых препятствий, которые на продолжительное время делают невозможным исполнение его полномочий, Национальное Собрание по предложению Правительства и на основании заключения Верховного Суда не менее чем двумя третями голосов от общего числа депутатов принимает постановление о невозможности исполнения Президентом Республики своих полномочий и на этом основании о прекращении его полномочий.
2. Если по заключению Верховного Суда основания невозможности исполнения Президентом Республики своих полномочий отсутствуют, то Правительство не может обращаться в Национальное Собрание с подобным предложением.

СТАТЬЯ 74

В случае вакансии должности Президента Республики, до вступления новоизбранного Президента Республики в должность, полномочия Президента Республики осуществляет Председатель Национального Собрания, а если это невозможно — Премьер-министр. При осуществлении Председателем Национального Собрания полномочий Президента Республики полномочия Председателя Национального Собрания осуществляет заместитель Председателя Национального Собрания. В этот период запрещается назначать референдум, распускать Национальное Собрание, назначать и освобождать Премьер-министра, Генерального прокурора, высший командный состав Вооруженных Сил и других

войск, производить в предусмотренных законом случаях назначения на должности в органах полиции и национальной безопасности, а также осуществлять полномочия, установленные пунктами 12,17,18 статьи 68 Конституции.

СТАТЬЯ 75

1. Президент Республики формирует свой аппарат.
2. Порядок оплаты, обслуживания и обеспечения безопасности Президента Республики устанавливается законом.

ГЛАВА 4 НАЦИОНАЛЬНОЕ СОБРАНИЕ

СТАТЬЯ 76

1. Законодательную власть в Нагорно-Карабахской Республике осуществляет Национальное Собрание.
2. Национальное Собрание в случаях, предусмотренных пунктами 14 и 15 статьи 68, статьями 71, 73, частью 3 настоящей статьи, статьями 80, 81, 83, 84, 85, 89, 90, 92, 93, пунктами 1.1, 1.2, 1.4 части 1 и частью 2 статьи 94, статьями 95, 97, 100, пунктом 2.2 части 2 статьи 114, статьями 133, 134, 135 Конституции, а также по вопросам организации своей деятельности принимает постановления, которые подписывает и обнародует Председатель Национального Собрания.
3. Национальное Собрание может принимать обращения и заявления.
4. Полномочия Национального Собрания устанавливаются Конституцией.
5. Порядок деятельности Национального Собрания, формирования и деятельности его органов устанавливается Конституцией и законом — Регламентом Национального Собрания.

СТАТЬЯ 77

1. Численность депутатов Национального Собрания устанавливается законом.
2. Национальное Собрание избирается сроком на пять лет. Срок полномочий Национального Собрания завершается в день созыва первого заседания новоизбранного Национального Собрания, когда начинаются полномочия новоизбранного Национального Собрания.
3. Очередные выборы Национального Собрания проводятся не ранее чем за сорок и не позднее чем за тридцать дней, предшествующих истечению его полномочий.
4. Внеочередные выборы Национального Собрания проводятся после роспуска Национального Собрания в течение не ранее тридцати и не позднее сорока дней.

5. Национальное Собрание не может быть распущено в период войны или чрезвычайного положения, а также, когда возбужден вопрос об отрешении Президента Республики от должности.
6. В период войны или чрезвычайного положения выборы Национального Собрания не проводятся, а срок полномочий Национального Собрания продлевается до дня созыва первого заседания Национального Собрания, избранного после окончания войны или чрезвычайного положения. В этом случае выборы Национального Собрания проводятся в течение не ранее семидесяти и не позднее ста дней после окончания войны или чрезвычайного положения.
7. Выборы Национального Собрания назначаются указом Президента Республики.
8. Порядок проведения выборов Национального Собрания устанавливается законом.

СТАТЬЯ 78

Депутатом может быть избрано каждое лицо, достигшее двадцати трех лет, последние пять лет являющееся гражданином Нагорно-Карабахской Республики, последние пять лет постоянно проживающее в Республике и обладающее избирательным правом.

СТАТЬЯ 79

1. Депутат не может занимать должность в государственных органах или органах местного самоуправления или в коммерческой организации, заниматься предпринимательской деятельностью, выполнять иную оплачиваемую работу, кроме научной, педагогической и творческой. Депутат осуществляет свои полномочия на постоянной основе.
2. Депутат не обременен императивным мандатом.
3. Статус, гарантии деятельности депутата устанавливаются Конституцией и законом.

СТАТЬЯ 80

1. Депутат в течение срока своих полномочий и после этого не может подвергаться преследованию и привлекаться к ответственности за действия, вытекающие из его статуса, в том числе за мнение, высказанное в Национальном Собрании, если оно не содержит клеветы или оскорбления.
2. Депутат не может быть привлечен в качестве обвиняемого, заключен под стражу, а также в отношении него не может быть возбужден вопрос о привлечении к административной ответственности в судебном порядке без согласия Национального Собрания.
3. Депутат не может быть подвергнут задержанию без согласия Национального Собрания за исключением случаев, когда задержание проводится в момент

совершения преступления. В этом случае немедленно ставится в известность Председатель Национального Собрания.

СТАТЬЯ 81

1. Полномочия депутата прекращаются в случае истечения срока полномочий Национального Собрания, роспуска Национального Собрания, нарушения условий части 1 статьи 79 Конституции, неуважительного отсутствия на более чем половине голосований в течение одной очередной сессии, отставки, утраты гражданства Нагорно-Карабахской Республики, осуждения к лишению свободы вступившим в законную силу приговором суда, признания недееспособным, без вести отсутствующим, объявления умершим вступившим в законную силу решением суда.
2. Порядок прекращения полномочий депутата устанавливается Регламентом Национального Собрания.

СТАТЬЯ 82

1. Первая сессия новоизбранного Национального Собрания созывается в третий четверг после выборов не менее двух третей от общего числа депутатов.
2. До избрания Председателя Национального Собрания заседание ведет старейший депутат.

СТАТЬЯ 83

1. Национальное Собрание большинством голосов от общего числа депутатов избирает Председателя Национального Собрания, заместителя Председателя.
2. Председатель Национального Собрания ведет заседания, распоряжается материальными средствами Национального Собрания, обеспечивает его нормальную деятельность.

СТАТЬЯ 84

1. Для предварительного обсуждения проектов законов и иных вопросов и представления заключений по ним в Национальном Собрании создаются постоянные комиссии.
2. В случае необходимости в установленном Регламентом Национального Собрания порядке могут создаваться временные комиссии для предварительного обсуждения проектов отдельных законов или представления Национальному Собранию заключений, справок по определенным вопросам, событиям и фактам.

СТАТЬЯ 85

1. Очередные сессии Национального Собрания созываются два раза в год: сентябрь — декабрь и февраль — июнь, в установленном Регламентом Национального Собрания порядке.
2. Заседание Национального Собрания правомочно, если на заседании присутствует необходимое для решения обсуждаемого вопроса число депутатов.
3. Заседания Национального Собрания являются открытыми. Закрытое заседание может быть созвано по постановлению Национального Собрания.

СТАТЬЯ 86

Внеочередную сессию или внеочередное заседание Национального Собрания созывает Председатель Национального Собрания по инициативе Президента Республики, не менее одной трети от общего числа депутатов или Правительства, по повестке и в сроки, установленные инициатором.

СТАТЬЯ 87

Законы и постановления Национального Собрания, за исключением случаев, предусмотренных Конституцией, принимаются большинством голосов от общего числа депутатов, принимающих участие в голосовании, но не менее чем двумя пятыми от общего числа депутатов.

СТАТЬЯ 88

1. Возвращенный Президентом Республики для нового обсуждения закон с возражениями и предложениями Национальное Собрание обсуждает вне очереди.
2. В случае непринятия возражений и предложений Президента Республики Национальное Собрание вновь принимает возвращенный закон большинством голосов от общего числа депутатов.

СТАТЬЯ 89

1. Новоизбранному Национальному Собранию или после своего формирования Правительство в двадцатидневный срок для одобрения представляет программу своей деятельности Национальному Собранию, на заседании Национального Собрания ставя вопрос о доверии.
2. Проект постановления о выражении недоверия Правительству может быть внесен не менее чем одной третью от общего числа депутатов в течение двадцати четырех часов после постановки Правительством вопроса о доверии. Проект постановления о выражении недоверия Правительству ставится на голосование в течение не ранее сорока восьми и не позднее семидесяти двух часов после его внесения. Постановление принимается большинством голосов от общего числа депутатов.

3. В случае не представления проекта постановления о выражении недоверия Правительству или не принятия такого решения программа деятельности Правительства считается одобренной.
4. В случае принятия постановления о выражении недоверия Правительству Премьер-министр в тот же день представляет Президенту Республики заявление об отставке Правительства.

СТАТЬЯ 90

1. Право законодательной инициативы в Национальном Собрании принадлежит Президенту Республики, депутатам и Правительству.
2. Правительство может устанавливать последовательность обсуждения внесенных им проектов законов и потребовать, чтобы они были поставлены на голосование только с приемлимыми для него поправками.
3. Проект закона, признанный Правительством неотложным, Национальное Собрание обсуждает и ставит на голосование в шестидесятидневный срок.
4. Проекты законов, согласно заключению Правительства уменьшающих доходы или увеличивающих расходы государственного бюджета, принимаются Национальным Собранием большинством голосов от общего числа депутатов.
5. Правительство относительно принятия внесенного им проекта закона может поставить вопрос о доверии. Если Национальное Собрание не принимает постановления о выражении недоверия Правительству в порядке, установленном частью 2 статьи 89 Конституции, то проект закона, внесенный Правительством, считается принятым. В случае принятия постановления о выражении недоверия Премьер-министр в тот же день представляет Президенту Республики заявление об отставке Правительства.
6. Правительство относительно проекта закона вопрос о доверии может ставить не более двух раз в течение одной сессии.

СТАТЬЯ 91

1. Национальное Собрание по представлению Правительства утверждает государственный бюджет. В случае неутверждения государственного бюджета до начала бюджетного года расходы производятся в пропорциях бюджета за предыдущий год.
2. Порядок обсуждения и утверждения государственного бюджета устанавливается Регламентом Национального Собрания.

СТАТЬЯ 92

1. Национальное Собрание осуществляет контроль за исполнением государственного бюджета, а также за использованием займов и кредитов, полученных от иностранных государств и международных организаций.

2. Национальное Собрание обсуждает и утверждает годовой отчет об исполнении государственного бюджета при наличии заключения Контрольной палаты.

СТАТЬЯ 93

1. Депутаты имеют право обращаться с вопросами к Правительству. Премьер-министр и другие члены Правительства отвечают на вопросы депутатов. Национальное Собрание в связи с вопросами депутатов постановлений не принимает.
2. Фракции и группы имеют право обращаться с запросами к Правительству. Запросы представляются в письменной форме не менее чем за десять дней до обсуждения. Порядок обращения с запросами, организации их обсуждения и вынесения по ним постановлений устанавливается Регламентом Национального Собрания.

СТАТЬЯ 94

1. Национальное Собрание по предложению Президента Республики:
 - 1.1) даёт согласие относительно кандидатуры Премьер-министра в порядке, установленном статьей 100 Конституции;
 - 1.2) объявляет амнистию;
 - 1.3) ратифицирует, приостанавливает или прекращает международные договоры Нагорно-Карабахской Республики. Круг международных договоров, подлежащих ратификации Национальным Собранием, устанавливается законом;
 - 1.4) принимает решение об объявлении войны и установлении мира. В случае невозможности созыва заседания Национального Собрания вопрос объявления войны решает Президент Республики.
2. Национальное Собрание может прекратить использование Вооруженных Сил, военное и чрезвычайное положение.

СТАТЬЯ 95

1. Национальное Собрание по предложению Президента Республики назначает:
 - 1.1) Председателя и других судей Верховного Суда;
 - 1.2) Генерального прокурора;
 - 1.3) Председателя Контрольной палаты.
2. Национальное Собрание назначает Защитника прав человека, двух юристов-членов Совета правосудия.

СТАТЬЯ 96

Национальное Собрание по предложению Правительства устанавливает административно-территориальное деление Республики, названия и границы административно-территориальных единиц.

СТАТЬЯ 97

1. Национальное Собрание большинством голосов от общего числа депутатов может выразить недоверие Правительству. Этим правом Национальное Собрание не может пользоваться в течение шести месяцев после одобрения программы деятельности Правительства, а также во время войны и в случаях, предусмотренных пунктом 15 статьи 68 Конституции.
2. Проект постановления о выражении недоверия Правительству может быть внесен не менее чем одной третью от общего числа депутатов. Проект постановления ставится на голосование в течение не ранее сорока восьми и не позднее семидесяти двух часов после его внесения.

СТАТЬЯ 98

1. Президент Республики распускает Национальное Собрание в случаях, предусмотренных статьей 100 Конституции.
2. Президент Республики может распустить Национальное Собрание по предложению Председателя Национального Собрания или Премьер-министра, если:
 - 2.1) Национальное Собрание в течение шестидесяти дней очередной сессии не принимает решения по проекту закона, признанного постановлением Правительства нетложным;
 - 2.2) Национальное Собрание в течение шестидесяти дней очередной сессии не принимает какого-либо решения по обсуждаемым им вопросам;
 - 2.3) в течение очередной сессии более шестидесяти дней не созываются заседания Национального Собрания.

ГЛАВА 5 ПРАВИТЕЛЬСТВО

СТАТЬЯ 99

3. В Нагорно-Карабахской Республике исполнительную власть осуществляет Правительство.
4. К компетенции Правительства относятся все те вопросы государственного управления, которые не отнесены законом к компетенции иных государственных органов или органов местного самоуправления.
5. Правительство состоит из Премьер-министра, вице-преьера и министров.
6. Структура Правительства по предложению Правительства устанавливается законом. Порядок деятельности Правительства и подведомственных ему иных исполнительных органов устанавливается указом Президента Республики по представлению Премьер-министра.

7. Правительство принимает постановления, которые подписывает и обнародует Премьер-министр.

СТАТЬЯ 100

1. Премьер-министр назначается и Правительство формируется Президентом Республики в следующем порядке:
 - 1.1) Президент Республики для получения согласия Национального Собрания представляет кандидатуру Премьер-министра в течение десяти дней после вступления в должность Президента Республики или принятия отставки Правительства или первого заседания новоизбранного Национального Собрания после роспуска Национального Собрания в случаях, предусмотренных настоящей статьей;
 - 1.2) Национальное Собрание рассматривает представленную Президентом Республики кандидатуру Премьер-министра в течение пяти дней;
 - 1.3) кандидат в Премьер-министры, получивший согласие Национального Собрания большинством голосов от общего числа депутатов, Президентом Республики назначается Премьер-министром в течение трех дней. По предложению Премьер-министра Президент Республики назначает других членов Правительства в течение двадцати дней. В установленном статьей 89 Конституции порядке Национальное Собрание одобряет программу деятельности Правительства;
 - 1.4) в случаях, если в установленном пункте 1.3 части 1 настоящей статьи порядке Национальное Собрание не дает согласия представленной кандидатуре Премьер-министра или не одобряет программу деятельности Правительства, сформированного по предложению Премьер-министра, назначенного с согласия Национального Собрания, то Президент Республики в течение семи дней во второй раз представляет кандидатуру Премьер-министра для получения согласия Национального Собрания;
 - 1.5) в случаях, если в установленном пункте 1.3 части 1 настоящей статьи порядке Национальное Собрание два раза не дает согласия относительно кандидатуры Премьер-министра или после того, как не дало согласия кандидатуре Премьер-министра, не одобряет программу деятельности Правительства, сформированного по предложению Премьер-министра, назначенного с согласия Национального Собрания, или не дает согласия кандидатуре Премьер-министра, представленной после неодобрения программы деятельности Правительства, сформированного по предложению Премьер-министра, назначенного с согласия Национального Собрания, то Президент Республики в течение десяти дней назначает Премьер-министра и формирует Правительство;

- 1.6) Президент Республики не может назначить Премьер-министром лицо, чья кандидатура дважды была отклонена Национальным Собранием.
2. В случаях, если Национальное Собрание два раза подряд не одобряет программу деятельности Правительства, сформированного по предложению Премьер-министра, назначенного с согласия Национального Собрания, или не одобряет программу деятельности Правительства, сформированного в соответствии с пунктом 1.5 части 1 настоящей статьи, то Президент Республики распускает Национальное Собрание и назначает внеочередные выборы.

СТАТЬЯ 101

3. Премьер-министр руководит деятельностью Правительства и координирует работу членов Правительства.
4. Премьер-министр принимает постановления по вопросам организации деятельности Правительства.
5. Во время отсутствия Премьер-министра или невозможности исполнения им своих полномочий полномочия Премьер-министра осуществляет вице-премьер.

СТАТЬЯ 102

Член Правительства не может занимать не связанную с его обязанностями должность в государственных органах или органах местного самоуправления или в коммерческой организации, заниматься предпринимательской деятельностью, выполнять иную оплачиваемую работу, кроме научной, педагогической и творческой.

СТАТЬЯ 103

1. Заседания Правительства созывает и ведет Премьер-министр.
2. Заседание Правительства может созывать и вести Президент Республики.

СТАТЬЯ 104

1. Главы администраций реализуют территориальную политику Правительства, координируют деятельность территориальных служб исполнительных органов, за исключением случаев, предусмотренных законом.
2. Главы администраций назначаются и освобождаются постановлением Правительства.
3. Особенности территориального управления в городе Степанакерте устанавливаются законом.

СТАТЬЯ 105

1. Правительство представляет на рассмотрение Национального Собрания проект государственного бюджета не менее чем за тридцать дней до начала бюджетного года и может потребовать, чтобы тот с принятыми им поправками

был поставлен на голосование до завершения этого срока. Относительно утверждения бюджета Правительство может поставить вопрос о доверии. Если Национальное Собрание в порядке, предусмотренном частью 5 статьи 90 Конституции, не выражает Правительству недоверия, то государственный бюджет с поправками, принятыми Правительством, считается утвержденным.

2. В случае выражения Национальным Собранием недоверия Правительству относительно утверждения бюджета новое Правительство в течение десяти дней после одобрения программы его деятельности представляет в Национальное Собрание проект бюджета, который обсуждается и утверждается в установленном настоящей статьей порядке в течение тридцати дней.

СТАТЬЯ 106

В день вступления новоизбранного Президента Республики в должность Правительство слагает свои полномочия.

СТАТЬЯ 107

При принятии Президентом отставки Правительства или при сложении Правительством своих полномочий члены Правительства продолжают действовать до формирования нового Правительства.

ГЛАВА 6 СУДЫ

СТАТЬЯ 108

1. В Нагорно-Карабахской Республике судебную власть осуществляют суды в соответствии с Конституцией и законами.
2. Судебная власть осуществляется посредством конституционного, гражданского, уголовного и предусмотренного законом иного судопроизводства.
3. Суды независимы.

СТАТЬЯ 109

1. Судебная система Нагорно-Карабахской Республики состоит из судов общей юрисдикции первой инстанции, Апелляционного Суда и Верховного Суда, а также предусмотренных законом специализированных судов.
2. Создание чрезвычайных судов запрещается.
3. Полномочия, порядок формирования и деятельности судов устанавливаются Конституцией и законами.
4. Окончательные акты судов принимаются от имени Нагорно-Карабахской Республики.

СТАТЬЯ 110

1. Судья несменяем. Судья занимает свою должность до достижения 65 лет.
2. Полномочия судьи прекращаются только в случаях и порядке, предусмотренных Конституцией и законом.

СТАТЬЯ 111

Судья не может занимать не связанную с его обязанностями должность в государственных органах или органах местного самоуправления, занимать должность в коммерческой организации, заниматься предпринимательской деятельностью, выполнять иную оплачиваемую работу, кроме научной, педагогической и творческой. Судья не может быть членом какой-либо партии.

СТАТЬЯ 112

1. При осуществлении правосудия судья независим.
2. Гарантии деятельности, основания и порядок ответственности судьи устанавливаются Конституцией и законом.
3. Судья не может быть привлечен в качестве обвиняемого, заключен под стражу, а также в отношении него не может быть возбужден вопрос о привлечении к административной ответственности в судебном порядке без заключения Совета правосудия и согласия Президента Республики в порядке, установленном статьей 116 Конституции.
4. Судья не может быть подвергнут задержанию за исключением случаев, когда задержание осуществляется в момент совершения преступления или непосредственно после этого. О задержании судьи незамедлительно ставится в известность Президент Республики и Председатель Верховного Суда.

СТАТЬЯ 113

1. Высшим судебным органом Нагорно-Карабахской Республики является Верховный Суд.
2. Верховный Суд состоит из конституционной и кассационной палат.
3. Верховный Суд обеспечивает верховенство Конституции и единообразное применение закона.
4. Председатель и другие судьи Верховного Суда назначаются Национальным Собранием по предложению Президента Республики.

СТАТЬЯ 114

1. Конституционное правосудие осуществляет Верховный Суд. Верховный Суд в установленном законом порядке:
 1. определяет соответствие Конституции законов, постановлений Национального Собрания, указов, распоряжений Президента

- Республики, постановлений Правительства, Премьер-министра, органов местного самоуправления;
2. до ратификации международного договора определяет соответствие закрепленных в нем положений Конституции;
 3. разрешает споры, связанные с результатами референдумов;
 4. разрешает споры, связанные с решениями, принятыми по результатам выборов Президента Республики и депутатов;
 5. признает непреодолимыми или устраненными препятствия, возникшие для кандидата в Президенты Республики;
 6. дает заключение о наличии оснований отрешения Президента Республики от должности;
 7. дает заключение о невозможности исполнения Президентом Республики своих полномочий;
 8. дает заключение о прекращении полномочий судьи Верховного Суда, привлечении его в качестве обвиняемого, заключении под стражу или возбуждении в отношении него вопроса о привлечении к административной ответственности в судебном порядке;
 9. в предусмотренных законом случаях решает вопрос о приостановлении или запрещении деятельности партии.
2. По вопросам части 1 настоящей статьи в Верховный Суд в установленном Конституцией и законом порядке могут обращаться:
- 2.1) Президент Республики — по вопросам, предусмотренным пунктами 1.1, 1.2, 1.3, 1.8 и 1.9;
 - 2.2) Национальное Собрание – по вопросам, предусмотренным пунктами 1.3, 1.6, 1.8 и 1.9;
 - 2.3) не менее чем одна пятая часть депутатов — по вопросам, предусмотренным пунктами 1.1 и 1.3;
 - 2.4) Правительство — по вопросам, предусмотренным пунктами 1.1, 1.7 и 1.9;
 - 2.5) органы местного самоуправления — по вопросу конституционности нормативных актов государственных органов, нарушающих их конституционные права;
 - 2.6) каждое лицо — по конкретному делу, когда в наличии имеется окончательный акт суда, исчерпаны все средства судебной защиты и оспаривается конституционность положений нормативного акта, примененного к нему этим актом суда;
 - 2.7) суды и Генеральный прокурор — по вопросам конституционности положений нормативных актов, касающихся конкретного дела, находящегося в их производстве;
 - 2.8) Защитник прав человека – по вопросам соответствия положениям главы 2 Конституции нормативных актов, перечисленных в пункте 1.1;

- 2.9) кандидаты в Президенты Республики и в депутаты – по вопросам, предусмотренным пунктами 1.4 и 1.5;

Верховный Суд рассматривает дело только при наличии соответствующего заявления.

3. По вопросам, предусмотренным пунктами 1.1-1.5 и 1.9 части 1 настоящей статьи, Верховный Суд принимает постановления, а по вопросам, предусмотренным пунктами 1.6–1.8 — заключения. Заключения и постановления по вопросам, предусмотренным пунктом 1.9, принимаются не менее чем двумя третями, а остальные постановления — большинством голосов от общего числа судей конституционной палаты. Постановления и заключения вступают в силу с момента их оглашения.
4. Закрепленные в пункте 1.1 части 1 настоящей статьи правовые акты или их отдельные положения, признанные противоречащими Конституции, теряют юридическую силу. Верховный Суд своим постановлением может установить более поздний срок утраты юридической силы не соответствующего Конституции нормативного акта или его отдельных положений.
5. Если заключение Верховного Суда является отрицательным, то вопрос снимается с обсуждения правомочного органа.

СТАТЬЯ 115

1. В установленном Конституцией и законом порядке формируется и действует Совет правосудия.
2. В состав Совета правосудия входят пять судей, избранных в установленном законом порядке сроком на пять лет тайным голосованием на общем собрании судей Нагорно-Карабахской Республики, по два юриста, назначенных Президентом Республики и Национальным Собранием.
3. Заседания Совета правосудия ведет Председатель Верховного Суда без права голосования.

СТАТЬЯ 116

Совет правосудия в установленном законом порядке:

- 1) составляет и представляет на утверждение Президента Республики списки кандидатур судей и служебного продвижения судей, на основании которых производятся назначения судей судов первой инстанции и Апелляционного Суда;
- 2) Президенту Республики представляет предложение относительно назначения судей;
- 3) привлекает судей к дисциплинарной ответственности;
- 4) Президенту Республики представляет заключение о прекращении полномочий судьи. Относительно судьи Верховного Суда заключение Президенту Республики представляется на основании заключения Верховного Суда;

- 5) Президенту Республики представляет заключение относительно дачи согласия на привлечение судьи в качестве обвиняемого, заключение под стражу или возбуждение в отношении него вопроса о привлечении к административной ответственности в судебном порядке. Относительно судьи Верховного Суда заключение Президенту Республики представляется на основании заключения Верховного Суда.

ГЛАВА 7 ПРОКУРАТУРА

СТАТЬЯ 117

1. Прокуратура Нагорно-Карабахской Республики является единой системой, которую возглавляет Генеральный прокурор.
2. Генерального прокурора по предложению Президента Республики большинством голосов от общего числа депутатов назначает Национальное Собрание сроком на шесть лет. Одно и то же лицо не может назначаться Генеральным прокурором более чем два раза подряд.
3. Генеральный прокурор не может занимать должность в государственных органах или органах местного самоуправления или в коммерческой организации, заниматься предпринимательской деятельностью, выполнять иную оплачиваемую работу, кроме научной, педагогической и творческой. Генеральный прокурор не может быть членом какой-либо партии.
4. В установленных законом случаях по предложению Президента Республики Национальное Собрание большинством голосов от общего числа депутатов может отрешить Генерального прокурора от должности.

СТАТЬЯ 118

1. Прокуратура в установленных законом случаях и порядке:
 - 1.1) возбуждает и осуществляет уголовное преследование;
 - 1.2) осуществляет надзор за законностью дознания и предварительного следствия;
 - 1.3) поддерживает обвинение в суде;
 - 1.4) возбуждает в суде иск по защите интересов государства;
 - 1.5) опротестовывает решения, приговоры и постановления судов;
 - 1.6) осуществляет надзор за законностью применения наказаний и иных форм принуждения;
2. Прокуратура действует в пределах полномочий, предоставленных ей Конституцией, на основе закона.

ГЛАВА 8 ЗАЩИТНИК ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

СТАТЬЯ 119

1. Защитник прав человека — независимое должностное лицо, которое осуществляет защиту нарушенных государственными органами, органами местного самоуправления и должностными лицами прав и свобод человека и гражданина.
2. Порядок деятельности Защитника прав человека устанавливается законом.

СТАТЬЯ 120

1. Защитника прав человека не менее чем тремя пятыми голосов от общего числа депутатов назначает Национальное Собрание сроком на шесть лет. Одно и то же лицо не может назначаться Защитником прав человека более чем два раза подряд.
2. Защитник прав человека несменяем.
3. Защитник прав человека не может занимать должность в государственных органах или органах местного самоуправления или в коммерческой организации, заниматься предпринимательской деятельностью, выполнять иную оплачиваемую работу, кроме научной, педагогической и творческой. Защитник прав человека не может быть членом какой-либо партии.
4. Защитник прав человека наделен установленной для депутата неприкосновенностью. Иные гарантии его деятельности устанавливаются законом.

ГЛАВА 9 КОНТРОЛЬНАЯ ПАЛАТА

СТАТЬЯ 121

1. Контрольная палата Нагорно-Карабахской Республики — независимый орган, который осуществляет надзор за использованием бюджетных средств, займов и кредитов, полученных от иностранных государств и международных организаций, государственной и муниципальной собственности.

2. Программа деятельности Контрольной палаты утверждается Национальным Собранием.
3. Контрольная палата не реже чем раз в год Национальному Собранию представляет отчет о своей деятельности.
4. Структура и порядок деятельности Контрольной палаты устанавливаются законом.

СТАТЬЯ 122

1. Председателя Контрольной палаты по предложению Президента Республики большинством голосов от общего числа депутатов назначает Национальное Собрание сроком на шесть лет. Одно и то же лицо не может быть назначено Председателем Контрольной палаты более чем два раза подряд.
2. Председатель Контрольной Палаты не может занимать должность в государственных органах или органах местного самоуправления или в коммерческой организации, заниматься предпринимательской деятельностью, выполнять иную оплачиваемую работу, кроме научной, педагогической и творческой. Председатель Контрольной палаты не может быть членом какой-либо партии.
3. В установленных законом случаях по предложению Президента Республики Национальное Собрание большинством голосов от общего числа депутатов может отрешить Председателя Контрольной палаты от должности.

ГЛАВА 10 МЕСТНОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ

СТАТЬЯ 123

Местное самоуправление осуществляется в муниципалитетах в соответствии с Конституцией и законами.

СТАТЬЯ 124

1. Муниципалитет — это общность населения одного или нескольких населённых пунктов.
2. Муниципалитет имеет право собственности и иные имущественные права.

СТАТЬЯ 125

1. Полномочия по распоряжению муниципальной собственностью, по решению вопросов муниципального значения муниципалитет осуществляет как собственные полномочия — под свою ответственность. Часть собственных полномочий муниципалитета законом может быть установлена в качестве обязательной.

2. В целях наиболее эффективного осуществления полномочий государственных органов они законом могут быть делегированы органам местного самоуправления.

СТАТЬЯ 126

Земля, находящаяся в пределах административных границ муниципалитета, за исключением земель, являющихся собственностью физических, юридических лиц и государства, является муниципальной собственностью.

СТАТЬЯ 127

1. Свой бюджет муниципалитеты формируют самостоятельно.
2. Источники муниципальных доходов устанавливаются законом. Законом устанавливаются такие источники финансирования муниципалитетов, которые обеспечивают осуществление их полномочий.
3. Делегированные муниципалитетам полномочия подлежат обязательному финансированию из государственного бюджета.
4. Муниципалитеты в предусмотренных законом пределах устанавливают местные налоги и пошлины. Муниципалитеты могут устанавливать платежи за оказываемые ими услуги в предусмотренном законом порядке.

СТАТЬЯ 128

1. Свое право на самоуправление муниципалитет осуществляет посредством органов местного самоуправления — муниципального совета и руководителя муниципалитета, которые в установленном законом порядке избираются сроком на четыре года.
2. В период войны или в условиях чрезвычайного положения выборы органов местного самоуправления не проводятся, а срок полномочий органов местного самоуправления продлевается до дня созыва первого заседания органов местного самоуправления, избранных после окончания войны или чрезвычайного положения. В этом случае выборы органов местного самоуправления проводятся в течение не ранее семидесяти и не позднее ста дней после окончания войны или чрезвычайного положения.

СТАТЬЯ 129

1. Муниципальный совет в установленном законом порядке распоряжается муниципальной собственностью, по представлению руководителя муниципалитета утверждает муниципальный бюджет, контролирует исполнение бюджета, в установленном законом порядке устанавливает местные налоги, пошлины и платежи, принимает правовые акты, подлежащие обязательному исполнению на территории муниципалитета.
2. Полномочия и порядок деятельности руководителя муниципалитета устанавливаются законом.

СТАТЬЯ 130

1. В целях обеспечения законности деятельности органов местного самоуправления в установленном законом порядке осуществляется правовой надзор.
2. За реализацией полномочий, делегированных органам местного самоуправления, в установленном законом порядке осуществляется государственный контроль.

СТАТЬЯ 131

Правительство в установленных законом случаях и порядке может отрешить руководителя муниципалитета от должности.

СТАТЬЯ 132

1. Исходя из интересов общества, муниципалитеты законом могут быть объединены или отделены. Соответствующий закон Национальное Собрание принимает по предложению Правительства. До представления законодательной инициативы в соответствующих муниципалитетах Правительство может назначить местные референдумы. Результаты местных референдумов прилагаются к законодательной инициативе.
2. Принципы, порядок объединения или отделения муниципалитетов, а также сроки выборов органов местного самоуправления в новообразованных муниципалитетах устанавливаются законом.
3. В установленном законом порядке могут создаваться межмуниципальные объединения.

ГЛАВА 11

ПРИНЯТИЕ, ИЗМЕНЕНИЕ КОНСТИТУЦИИ И РЕФЕРЕНДУМ

СТАТЬЯ 133

1. Конституция принимается или в нее вносятся изменения путем референдума по инициативе Президента Республики или Национального Собрания.
2. Референдум назначает Президент Республики по предложению или согласию Национального Собрания. Соответствующее постановление Национальным Собранием принимается большинством голосов от общего числа депутатов.
3. Президент Республики в тридцатидневный срок после получения проекта Конституции или вносимых в нее изменений может его с возражениями и предложениями вернуть в Национальное Собрание для нового обсуждения.
4. Проект Конституции или вносимых в нее изменений, вновь предложенный Национальным Собранием не менее чем двумя третями голосов от общего

числа депутатов, Президент Республики выносит на референдум в срок, установленный Национальным Собранием.

5. Если с инициативой выступает Президент Республики, то Национальное Собрание в шестидесятидневный срок после получения проекта Конституции или вносимых в нее изменений ставит на голосование вопрос о вынесении проекта на референдум. Если большинством голосов от общего числа депутатов Национального Собрания принимается постановление о даче согласия на вынесение проекта, представленного Президентом Республики, на референдум, то Президент Республики выносит проект на референдум в установленный им срок.

СТАТЬЯ 134

1. Законы выносятся на референдум по предложению Национального Собрания или Правительства в порядке, установленном статьей 133 Конституции.
2. Изменения в принятые путем референдума законы вносятся только референдумом.

СТАТЬЯ 135

1. Вопросы, имеющие важное значение для государства, выносятся на референдум по предложению Национального Собрания или Правительства в виде постановки вопросов в порядке, установленном статьей 133 Конституции.
2. Изменения в решениях по вопросам, имеющим важное значение для государства, принятых путем референдума, могут быть внесены только референдумом.

СТАТЬЯ 136

Вынесенный на референдум проект считается принятым, если за него проголосовало более половины участников голосования, но не менее чем одна треть граждан, включенных в избирательные списки.

ГЛАВА 12 ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ И ПЕРЕХОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

СТАТЬЯ 137

День принятия Конституции объявляется праздником: "День Конституции".

СТАТЬЯ 138

Настоящая Конституция, за исключением части 1 статьи 79, положения, установленного первым предложением части 4 статьи 99, части 2 статьи 113, пункта 2.6 части 2 статьи 114, положения, касающегося срока, указанного в части 1 статьи 128, вступает в силу на следующий день после его опубликования в "Официальных

ведомостях Нагорно-Карабахской Республики" на основании результатов референдума.

СТАТЬЯ 139

Сроки полномочий конституционных органов публичной власти, должностных лиц, которые были избраны или назначены до вступления в силу Конституции, завершаются по истечении сроков, установленных правовыми нормами, действовавшими до принятия Конституции.

СТАТЬЯ 140

1. Часть 1 статьи 79 Конституции вступает в силу не позднее чем с 2015 года, для следующих созывов Национального Собрания. До этого депутатом Национального Собрания одновременно не могут быть Президент Республики, Премьер-министр, вице-премьер, министры и их заместители, главы администраций и их заместители, судьи, служащие Вооруженных сил, прокуратуры, полиции, национальной безопасности и налоговой службы, Защитник по правам человека, Председатель Контрольной палаты, а также предусмотренные законом иные лица, а депутат, осуществляющий свои полномочия на постоянной основе, не может занимать должность в государственных органах и органах местного самоуправления, выполнять иную оплачиваемую работу, кроме научной, педагогической и творческой.
2. Положение, установленное в первом предложении части 4 статьи 99 Конституции, вступает в силу с 1 января 2008 года. До этого структура Правительства устанавливается указом Президента Республики.
3. Часть 2 статьи 113 Конституции вступает в силу с 1 июня 2009 года. До формирования конституционной и кассационной палат Верховный Суд осуществляет установленные статьей 114 полномочия в полном составе, в кассационном порядке дела рассматривает в установленном законом порядке.
4. Пункт 2.6 части 2 статьи 114 Конституции вступает в силу с 1 июля 2009 года.
5. Положение, касающееся срока, указанного в части 1 статьи 128 Конституции, вступает в силу для органов местного самоуправления, избранных после принятия Конституции, выборы которых проводятся во второе воскресенье октября 2007 года. Те органы местного самоуправления, срок избрания которых не завершается в 2007 году, осуществляют установленные Конституцией полномочия до истечения срока их избрания.

СТАТЬЯ 141

После вступления в силу Конституции:

- 1) законы и иные правовые акты Нагорно-Карабахской Республики действуют постольку, поскольку не противоречат Конституции;
- 2) до принятия законов о Гербе и Гимне Нагорно-Карабахской Республики действуют постановления Верховного Совета Нагорно-Карабахской

Республики о Гербе и Гимне Нагорно-Карабахской Республики, принятые 23 ноября и 23 декабря 1994 года;

- 3) считается утратившим силу Закон Нагорно-Карабахской Республики "О Президенте Нагорно-Карабахской Республики" от 22 декабря 1994 года. Президент Республики осуществляет установленные Конституцией полномочия до истечения срока своего избрания;
- 4) считается утратившим силу Закон Нагорно-Карабахской Республики "О Национальном Собрании Нагорно-Карабахской Республики" от 19 марта 2001 года. Национальное Собрание осуществляет установленные Конституцией полномочия до истечения срока своего избрания;
- 5) считается утратившим силу Закон Нагорно-Карабахской Республики "О Правительстве Нагорно-Карабахской Республики" от 22 марта 2004 года. Правительство осуществляет установленные Конституцией полномочия;
- 6) до принятия законодательства о судеустройстве и судопроизводстве, формирования новой судебной системы, соответствующих Конституции, суд первой инстанции и Верховный суд продолжают осуществлять полномочия, установленные до принятия Конституции;
- 7) до формирования новой судебной системы и Совета правосудия Совет судебной магистратуры продолжает осуществлять свои полномочия, установленные законом;
- 8) Генеральный прокурор продолжает осуществлять свои полномочия до принятия закона в соответствии с Конституцией и назначения Генерального прокурора в порядке, установленном частью 2 статьи 117 Конституции, но не позднее чем до 1 января 2008 года;
- 9) до принятия закона, соответствующего Конституции, Контрольная палата продолжает осуществлять полномочия, установленные до принятия Конституции. Председатель Контрольной палаты продолжает осуществлять свои полномочия до назначения Председателя Контрольной палаты в порядке, установленном частью 1 статьи 122 Конституции, но не позднее чем до 1 января 2008 года;
- 10) Национальное Собрание в течение двух лет действующие законы приводит в соответствие с Конституцией.

СТАТЬЯ 142

До восстановления целостности государственной территории Нагорно-Карабахской Республики и уточнения границ публичная власть осуществляется на территории, фактически находящейся под юрисдикцией Нагорно-Карабахской Республики.

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá historií, státoprávním postavením, statusem a uznáním Náhorního Karabachu. Problematika Náhorního Karabachu je často diskutovaným a politicky ožehavým tématem mezinárodního společenství. Otázka Náhorního Karabachu je předně otázkou právní, ale má přímé politické důsledky.

Náhorní Karabach je územím o rozloze 4400 km², nacházejícím se na jihozápadě Ázerbájdžánu a ve východní části arménského pohoří. Arménie a Ázerbájdžán vedou o toto území dlouholetý spor, který v období rozpadu Sovětského Svazu na počátku 90. let 20. století vygradoval v regulérní válečný konflikt. Větší část území Karabachu je v současné době fakticky kontrolována neuznanou Republikou Náhorní Karabach.

Status Náhorního Karabachu je sporný. Na Náhorní Karabach se dá pohlížet jako na nezávislý stát. Republika Náhorní Karabach, která má: státní území, obyvatelstvo a efektivní vládu, která skutečně drží moc v zemi, čímž vykazuje tři základní kritéria předepsaná mezinárodním právem proto, aby byla na základě nezadatelného práva národa na sebeurčení uznána suverénním státem.

V současném světě však kromě těchto tří základních kritérií se setkáváme i s dalším institutem mezinárodního práva, a to sice uznáním státu za plnoprávného člena mezinárodního společenství, kterého se však do dnešního dne Náhornímu Karabachu nedostalo. Pro státy, které Náhorní Karabach neuznaly v čele s Ázerbájdžánem, je tak dané území vnímáno jako součást Ázerbájdžánské republiky i když tam Ázerbájdžán od roku 1991 fakticky nevykonává žádnou moc a přes 95% procenta obyvatelstva tvoří karabašští Arméni.

Od roku 1994, kdy došlo mezi válčícími stranami k uzavření příměří, se rozhodnutí o otázce Náhorního Karabachu přeneslo z roviny válečné do roviny politické a právní. K vyřešení problému byla ustanovená Minská konference, která má pomoc sporným stranám nalézt kompromis při řešení daného problému. Při hledání mírového řešení se v oblasti aktivně angažuje Ruská Federace, která pravidelně zprostředkovává jednání mezi spornými stranami a vyřešení sporu mírovými jednáními považuje za jednu ze svých priorit v Kavkazském regionu.

Резюме

Данная дипломная работа рассматривает историю, конституционный строй, статус и признание Нагорного Карабаха. Вопрос о Нагорном Карабахе является часто обсуждаемым и политически деликатным для мирового сообщества. Проблематика Нагорного Карабаха является в первую очередь вопросом правовым, но имеет прямые политические последствия.

Нагорный Карабах, территория площадью 4400 км², расположенная на юго-западе Азербайджана и восточной части армянского нагорья. Армения и Азербайджан ведут по поводу данной территории многолетний спор, который, в период распада Советского Союза в начале 90-х годов XX. века, превратился в военный конфликт. Фактически большая часть Карабаха контролируется непризнанной Нагорно-Карабахской Республикой.

Статус Нагорного Карабаха, является спорным. Нагорный Карабах можно рассматривать как независимое государство. Нагорно-Карабахская Республика, которая имеет: государственную территорию, население и эффективное правительство, которому на самом деле принадлежит власть в стране, так исполняет три основных критерия, установленных международным правом для того, чтобы на основании неотъемлемого права народа на самоопределение была признана суверенным государством.

Однако в современном мире, в дополнение к этим трем основным критериям, мы встречаемся и с другим институтом международного права, а именно с признанием государства как полноправного члена мирового сообщества, которого, однако, Нагорный Карабах на сегодняшний день не получил. Для стран, не признавших Нагорный Карабах, во главе с Азербайджаном, является Нагорный Карабах составной частью Республики Азербайджан, несмотря на то, что с 1991 года Азербайджан фактически не осуществляет никакой власти и более 95% процентов населения составляют армяне Карабаха.

Начиная с 1994 года, когда противоборствующие стороны подписали договор о прекращении огня, решение по вопросу о Нагорном Карабахе перешло из военного поля в поле политическое. Для решения вопроса была создана

Минская конференция, которая должна помочь сторонам спора найти компромиссное решение. В поисках мирного решения принимает активное участие Россия, которая регулярно выступает посредником на переговорах между сторонами, и решение спора путем мирных переговоров считает одним из своих приоритетов на Кавказе.

Název práce v českém jazyce

Státoprávní postavení Náhorního Karabachu

Klíčová slova v českém jazyce

Náhorní Karabach, státoprávní postavení

Název práce v anglickém jazyce

The constitutional position of Nagorno-Karabakh

Klíčová slova v anglickém jazyce

Nagorno-Karabakh, constitutional position